

H. JONGHEN, *Marianum Hasletum*, 1660.

VERTALING door Jef ARRAS

VERANTWOORDING

In 2003 gaf de K.O.G.S. van Hasselt een vertaling uit van bovengenoemd werk, voorafgegaan door een uitvoerige inleiding en gevolgd door een uitgebreide reeks annotaties. De lange inleiding, verzorgd door Jan Papy, die eveneens de vertaling voor zijn rekening nam, is zonder meer schitterend te noemen. Het viel ons dan ook tegen dat de daaropvolgende vertaling niet van dezelfde hoge kwaliteit leek te zijn. Naar onze mening springt zij wat te vrij om met de oertekst, slaat soms zinsdelen over en is zelfs (-- wat erger is --) hier en daar volstrekt fout in haar weergave van de Latijnse tekst. Heelwat van wat misgelopen is lijkt te wijten aan een gebrek aan kennis en inzicht in allerlei algemene en lokale kerkelijke toestanden. Daarenboven lijkt het ons dat de vertaling onder zware tijdsdruk tot stand is gekomen ; ze zou beslist baat gehad hebben bij een kritische “tweede lezing”!. Deze aanmerking geldt trouwens ook voor het uitvoerige deel met aantekeningen, waar eveneens soms flagrant foute dingen verteld worden en dingen die niet altijd “to the point” zijn.

Deze, onze vertaling ontstond dan ook grotendeels uit ontgoocheling en gedeeltelijk ook uit ergernis om de gemiste kans. Niet dat we de mening toegedaan zouden zijn dat zij perfect is : ook wij hebben bijvoorbeeld meer dan eens vrede moeten nemen met een formulering “bij gebrek aan beters”! Onze vertaling staat echter zeker dichterbij de oorspronkelijke Latijnse tekst en is beslist juister bij de weergave van de nuancerings in wat Jonghen te vertellen heeft. Wellicht zal onze vertaling wat “archaischer “ lijken, maar dat was voor ons toch grotendeels een bewuste keuze, waardoor iets meer van de “geest” en de “sfeer” van het oorspronkelijke werk bewaard bleef. In de vertaling werd rekening gehouden met de door Jonghen achteraan gepubliceerde lijst van errata.

Bovenstaande kritiek neemt niets weg van het respect en de bewondering die we opbrengen voor het werk gepresteerd door de ploeg die deze K.O.S.G.-uitgave de wereld inzond, waarbij inzonderheid de inleiding indrukwekkend blijft. Overigens weze hier herhaald wat hoger al gezegd werd: Spijtig van de gemiste kans!

J.A.

MARIAAL HASSELT

of De Geschiedenis van het Miraculeuze Beeld en van de Kapel, alsook van de vermaarde Broederschap van de heilige Maria te Hasselt

verzameld door Broeder HENDRIK JONGHEN, van de orde der

**minderbroeders van de Provincie Neder-Germanië, gejubileerde
lector in de Godgeleerdheid, thans [verblijvend] in het klooster van
Lichtenberg in het bisdom Luik.**

Te Antwerpen, bij Petrus Bellerus, 1660
Met toestemming van de Oversten.

* * *

Aan de Roemrijke en Hoogwaardige heer, Heer Gaspar van Millen, kanunnik van de
kathedraal te Luik, enz.

Zeereerwaarde en Hoogwaardige Heer,

Eertijds werd in het boek *Ecclesiasticus* terecht gezegd : *Verborgene wijsheid en een
onzichtbare schat, wat voor nut hebben beide ?* als zei hij : in verborgene wijsheid en in een
verborgene of niet zichtbaar wordende schat zit hoegenaamd geen bruikbaarheid. Ja zelfs,
zoals een schat, ook al is hij *an sich* kostbaar, voor niemand van enig nut is als hij verstopt is,
zo ook heeft de wijsheid, zelfs de allergrootste, geen enkele aanwending en is ze tevergeefs,
indien ze verborgene blijft. Al sinds enkele eeuwen terug was een verborgene schat verstopt in
de kapel van de Heilige Maagd Maria te Hasselt. De Zeereerwaarde Pater Peter Beeck,
gardiaan van het minderbroederklooster in de stad Hasselt, heeft die nu eindelijk door zijn
schranderheid en zijn volgehouden moeite uit het duister te voorschijn gehaald en gered van
boekwormen en rupsen. En wat is nu die schat? Oude documenten die men aantreft in het
archief van voornoemde kapel en die èn de ouderdom van die heilige plaats, èn de
vermaardheid van de Hasseltse Mariabroederschap, alsook de vele grootse wonderen die de
Mariavereerders te beurt vielen bij haar beeld te Hasselt, bewaren in authentieke bezegelde
geschriften.

Toen die overste van de minderbroeders van gezegde schat kennis genomen had, heeft
hij enkelen der ijverigsten onder de Mariabroeders ertoe aangezet niet langer te dulden dat hij
verborgene zou blijven.. Daardoor kwam het dat achteraf gezegde Broederschap er bij
voornoemde gardiaan op aandrang ervoor te zorgen dat onderhavige geschiedenis door
iemand van onze orde zou geschreven worden.

Toen hij dit verzoek aan zijn Provinciaal ter kennis bracht, stemde deze welwillend in
met het verzoek van die vrome mannen en van de vooraanstaanden van deze stad. Hoewel ik
daartoe niet waardig was, droeg hij mij schriftelijk op onderhavige geschiedenis op schrift te
zetten (waardoor die verborgene schat in de openbaarheid en tot bruikbaarheid zou worden
gebracht). Hij wees ook op de verdienste van de gehoorzaamheid om mij als het ware door
een geestelijke spoorslag tot dit werk aan te porren.

Nadat ik dus de hulp van de [Heilige] Maagd ingeroepen had, begon ik alle
documenten uit het archief van de kapel, die mij door de nauwgezette ijver van die pater
gardiaan meegedeeld werden, te doorvorsen. Ik begreep dat die inderdaad zeer oud en erg
belangrijk waren en ten eerste bijdroegen tot de roem en de eredienst van de Moeder Gods,
alsook tot de staving van de ouderdom en de godvrucht van de voornoemde Broederschap. Ik
greep dus naar de pen en heb de ganse mij voorgelegde stof, in deze orde gerangschikt, op
schrift gesteld . En daaruit is dit werkje te voorschijn gekomen.

Toen wij vervolgens erover begonnen na te denken onder wiens beschermheerschap
wij het het best konden plaatsen met deze opdracht, kwam ons meteen Uwe Doorluchtige en

Zeereerwaarde Hoogheid voor de geest : Zij leek ons uitermate geschikt om als beschermheer bijgehaald te worden voor deze piepjonge boreling.

Trouwens, aan wie zou [dit boek] *Marianum Hasletum* ('*Mariaal Hasselt*') beter opgedragen kunnen worden dan aan iemand met een bijzondere verering voor de Heilige Maria en die tevens van Hasseltse oorsprong is? Aan wie werd de geschiedenis van deze wijdvermaarde en aloude broederschap gepaster opgedragen dan aan een vooraanstaand medelid van ditzelfde genootschap. Uwe eerbiedwaardige Hoogheid liet zich immers destijds devoot inschrijven in dit genootschap, uitzonderlijk gebrand als zij is op alle dergelijke uitingen van vroomheid. Aan wie moest dit nachtwerk dat handelt over de Hasseltse kapel van Maria en haar beeld eerder aangeboden worden dan aan die vrijgevige beschermheer van de kapel, die er een zeer vrome stichting deed om daar op plechtige wijze een lof ter ere van de [Heilige] Maagd te doen vieren?

Aanvaard dus dit werkje dat u om zovele redenen toekomt, met dezelfde genegenheid als die waarmee wij het aan U, Doorluchtige Heer, opdragen. Blijf de erediens van de Moeder Gods en de roem van deze gewijde broederschap begunstigen en bevorderen met uw zelfde gebruikelijke ijver; ga ook Uw oude dag in met diezelfde voorbeeldige bescheidenheid en uitzonderlijke vroomheid (waarvoor allen met lof over U spreken). Zo wens ik het, zo verlang ik het, [mede] uit naam van de Zeereerwaarde Pater Gardiaan en de ganse heilige gemeenschap van minderbroeders van het Hasseltse klooster.

Op de 21ste dag van de maand mei 1660,

Van Uwe Roemrijke en Zeereerwaarde Hoogwaardigheid
De nederige dienaar en beschermeling,
Broeder Hendrik Jonghen,
minderbroeder.

* * *

Lijst van de hoofdstukken en paragrafen.

Hoofdstuk I: Over de oude devotie van de Hasseltse gemeenschap ten aanzien van de Moeder Gods.	p. 1
Hoofdstuk II: Beschouwing over het stadswapen van Hasselt : weerom een bewijs voor diezelfde Mariaverering.	p. 6
Hoofdstuk III: Waarom is de teboekstelling van deze geschiedenis zo laat op gang gekomen ?	p. 12
Hoofdstuk IV: Over de instelling van de Hasseltse broederschap van de Moeder Gods.	p. 19
Hoofdstuk V: Over de statuten van de Broederschap en hun goedkeuring.	p. 24
Hoofdstuk VI: Vanwaar dergelijke Broederschappen hun oorsprong hebben.	p. 31
Tussenparagraaf: Waarin dezelfde mening nog meer toegelicht wordt vanuit authentieke documenten.	p. 38
Hoofdstuk VII: Over de stichting van de Hasseltse kapel van de Heilige Maagd.	p. 47
Eerste tussenparagraaf: Over de abdij van Herkenrode, [voorbeeld] van aloude vroomheid en adel.	p. 49
Tweede tussenparagraaf: Over de latere goedkeuring van de stichting van de kapel door de volgende aartsdiaken.	p. 53
Hoofdstuk VIII: Over de wijding van de kapel	p. 55
(N.B.:In de Latijnse tekst staat verkeerdelijk <i>consideratione</i> in plaats van <i>consecratione</i>)	
Hoofdstuk IX: Over de bedienaars van het altaar in de gezegde kapel.	p. 58

Hoofdstuk X: Over de bedienaars van het Woord Gods en van het Sacrament van Boetvaardigheid in gezegde kapel.	p. 60
Eerste tussenparagraaf: Over de andere diensten van de minderbroeders vanaf de tijd dat hun klooster werd toegelaten tot de stad Hasselt.	p. 64
Tweede tussenparagraaf: Over de andere diensten van de minderbroeders vóór de toelating [van hun klooster] tot de stad Hasselt.	p. 69
Hoofdstuk XI: Over de goddelijke diensten die gewoonlijk plaats hebben in de kapel	p. 79
Hoofdstuk XII: Over het bijzetten van luister bij de goddelijke diensten	p. 81
Hoofdstuk XIII: Over de zorg voor de overledenen in gezegde kapel	p. 86
Eerste tussenparagraaf: Over het begraven der overledenen	p. 86
Tweede tussenparagraaf: Over de smeebeden voor de overledenen	p. 89
Hoofdstuk XIV: Over de plechtige mariale processie van de broederschap	p. 94
Hoofdstuk XV: Over een vrome stichting om de luister van de processie te vergroten.	p. 99
Hoofdstuk XVI: Over de begunstiging van de kapel en de broederschap door de magistraat en de inwoners van de stad Hasselt	p. 103
Hoofdstuk XVII: Over de begunstiging van de kapel en de broederschap door de hoogste kerkleiders.	p. 107
Eerste paragraaf: Bevestiging van de broederschap en van de aflaat verleend door de Zeer Hoogwaardige Heer Erard Van der Marck in het jaar 1527.	p. 108
Tweede paragraaf: Aflaat verleend door vijftien andere kardinalen van de Heilige Roomse Kerk.	p. 112
Derde paragraaf: Aflaat verleend door paus Urbanus VIII	p. 115
Hoofdstuk XVIII: Over de faam van de mirakels geschied bij het voornoemd beeld van de Heilige Maagd te Hasselt.	p. 119
Eerste paragraaf: Over de verlossing van een bezeten vrouw.	p. 126
Tweede paragraaf: Over een dolende man door een verschijning van de Moeder Gods uit het gevaar gered.	p. 128
Derde paragraaf: Over het kind van een morin terug tot leven gewekt.	p. 131
Vierde paragraaf: Over een heiligschennende dief die de kapel beroofde en van godswege gestraft werd.	p. 132
Vijfde paragraaf: Over een schaliedekker, door de Heilige Maagd behoed voor een dodelijke val.	p. 134
Zesde paragraaf:	
Nummer 1: Over mensen van diverse ziekten genezen	p. 138
Nummer 2: Over de genezing van nog een andere zieke vrouw.	p. 141
Nummer 3: Over nog een andere zieke vrouw, eveneens genezen	p. 143
Lijst van hen die de uitdeling van grauwlaken aan de armen in de kapel van de Heilige Maagd Maria gesticht en vermeerderd hebben.	p. 145
Lijst van de afgestorven medebroeders vanaf het jaar 1535	p. 149
Lijst van de overleden klerken	p. 150

Hoofdstuk I: *Over de oude godvrucht van de Hasseltse gemeenschap voor de Moeder Gods*

Hasselt, een mooie stad van het graafschap Loon in het bisdom Luik heeft vanaf zijn oorsprong tot op de huidige dag altijd uitgeblonden door een buitengewoon gevoel van devotie tot de Allerheiligste Moeder Gods, de Maagd Maria. Er bestaat daar een oud miraculeus beeld van de Moeder Gods waarvan men meent dat het aan de oorsprong heeft gelegen van deze vurige devotie en zelfs van de bouw van de stad zelf.

Er bestaat namelijk een oeroude traditie dat op de plaats waar nu de stad Hasselt gelegen is, vanouds een bos van hazelnoten was en dat daardoor een vlakbij gelegen dorp, dat later tot een stad uitgroeide, zijn naam *Hasletum* of *Haseletum* ontving. De ‘*nux avellana*’ wordt immers in de volkstaal ‘hazelnoot’ en in het Hoogduits ‘*Hasselnot*’ genoemd. En datzelfde wordt ons voorgehouden door het huidige stadswapen, dat een hazelnotenboom voorstelt. En ook aan een oude oorkonde met getuigenissen (die de magistraat van deze stad uitgaf op de 16de augustus van het jaar Onzes Heren 1366 aangaande zekere bijzondere mirakelen geschied bij dit beeld van de Heilige Maria) heb ik een zegel van groene was zien hangen dat een hazelnotenbosje voorstelde met erin rondlopende herten en op de takken zittende vogels.

Wij hebben ook van een andere traditie gehoord die de burgers van Hasselt eensgezind aanvaardden, nl. dat er vanouds in datzelfde bos een kleine kapel gebouwd is geworden nabij een uitkijktoren, in de volksmond ‘*Wachterstoren*’ genoemd en dat het huidige beeld van de Heilige Maagd van Hasselt oorspronkelijk daar ondergebracht was. Er ontstond een grote toeloop van vrome lieden die van overal toestroomden om bij dat beeld de bescherming van de [Heilige] Maagd te komen afsmeeken, zodat in de omgeving steeds meer en mooiere huizen gebouwd werden voor het gemak van de pelgrims. En zo is door hun vermeerdering uit het dorp, dat er daar toen was, de mooie stad Hasselt gegroeid, die we thans zien. Net zoals destijds door de talloze mirakelen van de Heilige Trudo de keizerlijks stad, die Sint-Truiden genoemd wordt, te voorschijn kwam en zoals in onze tijd door een gelijkaardige omstandigheid het bos en de woeste streek van de Scherpe-heuvel (nahij Zichem, een oud stadje in Brabant) uitgroeide tot de huidige stad Scherpenheuvel.

In ieder geval konden wij, noch in het archief van de Mariakapel, noch in dat van de stad zelf, enig geschreven getuigenis vinden van deze geschiedenis van de vroegste toestanden te Hasselt. De reden daarvan is, naar men aanneemt, dat nu eenmaal door de verwoestingen van de tijd en door plaatselijke rampen (die ik in het kort in hoofdstuk 3 zal overlopen) vele dergelijke documenten zijn vergaan. Ter plaatse is evenwel de overlevering (zoals ik al medeelde) algemeen en sinds onheuglijke tijden aanvaard en dit is terzake voldoende om door de mensen geloofd te worden, zoals ook de universele traditie van de Kerk voldoende is voor het godsgeloof; terzake doet dit gezegde van de heilige Joannes Chrysostomus de ronde: “Het is de overlevering, zoek dus niet verder”. [*in marge*: Hl. Chrysostomus, *Homelie 4 op de Tweede Brief aan de christenen van Thessaloniki*.] Op grond van deze traditie en ook van (verderop nog aan te halen) geschreven documenten wordt het moreel voor zeker gehouden dat dit heilig Mariabeeld sinds aloude tijden beroemd was door mirakelen [*in marge*: zie verderop in hoofdstuk 18]; en inderdaad, talrijke bedevaartstochten erheen vanuit de verste streken begonnen gewoonte te worden, ja, hele ‘processies’ (zoals men dat noemt) kwamen geregeld vanuit de verste uithoeken van Frankrijk om O.L.V. van Hasselt te bezoeken.

De faam van de mirakelen van dit beeld werd niet weinig versterkt door een vrij recente vrome daad van Onze Heilige Vader paus Alexander VII, die nu sinds kort op last van de Goddelijke Voorzienigheid aan het roer zit van Christus’ Universele Kerk en op voorspoedige wijze het roer stuurt van het Schip van Petrus, dat nog steeds de wereldzee bevaart.

In het jaar 1650 van de Menswording heeft deze Heilige Vader, toen hij nog op een lagere trap stond en [gewoon] Fabio Chigi was, Hasselt met zijn bezoek vereerd, en als legaat

van de apostolische stoel en als gezant van de vrede, die door het verdrag van Münster aan de Zuidelijke-Nederlanden en Duitsland bezorgd werd ; hij deed zijn intrede in de stad op 16 september van het voornoemde jaar. Hij werd er ontvangen in de bekende herberg die in de volkstaal *'In den Scherpensteen'* genoemd wordt.

De gastheer van dit huis was Gillis Van Vinckenroy, burgemeester en stammend uit de hogere burgerij. Fabio had met hem het volgend gesprek, waaruit men de vrome reden van zijn komst overduidelijk leert kennen. *'Men heeft mij overgebracht, zei hij, dat u hier een wonderdadig beeld van de Moeder Gods bezit. Ik zou er mis willen vieren'*. Waarop voornoemde Gillis zei: *'Het relaas dat u gehoord hebt, Eminentie, is waar ; niet alleen is er in deze stad een miraculeus beeld, maar ook een zeer oude Mariabroederschap, waarvan ik inderdaad, zij het onwaardig, lid ben.'* Daarna vertelde hij in volgorde al de grote dingen die God ter ere van zijn Moeder en tot troost van de vele sukkelaars die haar aanriepen van oudsher heeft volbracht en ook heden ten dage niet ophoudt te volbrengen.

Toen Zijne Eminentie dit gehoord had ging hij de volgende dag naar de Mariakapel en droeg vóór het beeld het goddelijk misoffer op, en dit met zulke voorbeeldige ingetogenheid (zoals ik van ooggetuigen gehoord heb) en zulke uitzonderlijke vroomheid, dat de mensen meenden een engel te zien die uit de hemel gevallen was en hier op aarde heilige handelingen verrichtte.

Hieruit blijkt welke hoge dunk die man, die toen al het pausschap dat hij nu torst meer dan waardig was, had van dit heilige beeld. ; er wordt immers gezegd dat hij toen nergens elders in deze stad de mis opgedragen heeft. Maar vandaar verder reizend, ging hij het Heilig Sacrament van Mirakel bekijken (zoals we verderop in hoofdstuk 7 met meer bijzonderheden zullen meedelen) in de nabije abdij van adellijke cisterciënzerzusters te Herkenrode ; vóór dit Heilig Sacrament aldaar heeft hij ook het misoffer opgedragen, zoals hij het achteraf ook deed vóór het miraculeuze beeld van de Moeder Gods te Scherpenheuvel. Zo onderzocht hij, waar hij ook doorkwam, de miraculeuze wonderdaden van de goddelijke barmhartigheid, om ze vroom te vereren en om aan de andere gelovigen duidelijke voorbeelden van godsvrucht te geven.

Om het verloop van deze geschiedenis zo nauwkeurig mogelijk te onderzoeken, heb ik mijn kloostercel verlaten en mij speciaal naar Hasselt begeven, en ik heb er de voornoemde herberg bezocht ; ik heb er het hele verhaal, zoals ik het hier uiteengezet heb, vernomen van de dienstboden en andere zeer geloofwaardige getuigen. Zij hebben me ook in de slaapkamer gebracht en mij het bed getoond waarin die zo belangrijke paus de nachtrust gevonden had. Ook had een of andere devote bewonderaar van de pauselijke majesteit op het bed dit chronogram [voor het jaar 1650] aangebracht, om de herinnering aan zulke roemrijke gast te bewaren :

Fabio Chigi, vredesgezant en thans paus Alexander , was als reiziger te gast in dit huis en dit bed.

* * *

HOOFDSTUK II : *Beschouwing over het Hasseltse stadswapen : weerom een bewijs voor de Mariadevotie*

Het wapenschild van de stad Hasselt, of zoals men het gewoonlijk noemt, het embleem waarvan de stad heden ten dage gebruik maakt is, zoals we reeds te verstaan gaven, een hazelnotenboom op een wit veld , en bovenop het schild leunt een hert dat zijn aandacht richt op de eronder geplaatste hazelnotenboom. Overigens, Augustinus, deze uitzonderlijke Vader en Leraar van Gods kerk, geeft reeds aan dat door een dergelijke struik of twijk van de

notelaar de [Heilige] Maagd en Moeder van God kan aangeduid zijn, toen hij in zijn *'Sermoen over de Roede van Aaron'*, die, zoals men leest in het relaas van het 'Boek der Getallen' [*in marge*: Getallen 17. vers 8], door zwellende knoppen uitschoot in bloesems en vruchten voortbracht: *'Deze roede'*, zegt hij, *'was de Maagd Maria, enz.'* [*in marge*: Hl. Aug., *Sermoen 3 over de tijden.*]. En met een soortgelijke metafoor bedoelt ook de profeet Jesaja overduidelijk Maria, als hij zegt: *'Er zal een twijg aan de stronk van Jesse ontspruiten en een bloem zal uit zijn wortel opstijgen, enz.'* [*in marge*: Jes., II, vers 1]. En naar de mening van dezelfde heilige kerkleraar was deze twijg van Aaron niet van om het even welke soort, maar wel van de notelaar: *'De twijg van Aaron'*, zegt hij, *'bleek 's anderdaags bladeren en bloemen te hebben voortgebracht en noten te hebben verwekt'*. [*in marge*: Hl. Aug., op dezelfde plaats]. En als hij dit verder toepast op de [Heilige] Maagd, verklaart hij de door haar voortgebrachte *'Noot'* als zijnde Christus de Heer. Dat deze Roede, zo zegt hij, noten heeft voortgebracht, was een beeld van het lichaam van de Heer [*in marge*: Hl. Aug., op dezelfde plaats]. De *'Noot'* heeft immers in haar massa een driedelige substantie: de kern, de schelp en de pit. De kern wordt vergeleken met het vlees, de schelp met het gebeente en de binnenste pit met de ziel. Met de kern van de noot verwijst hij naar de Heiland, die in zich de scherpste en de bitterheid van het lijden gehad heeft. In de pit maakt hij de inwendige zoetheid van de Godheid duidelijk, die voedsel schenkt en het levenslicht aanreikt. Met de schelp brengt hij het kruishout ter sprake, enz.

Ziedaar de noot die deze mystieke Roede voortgebracht heeft en die de Roede van Aaron heeft verbeeld, die niet wortel heeft geschoten omdat ze geplant was, niet met een hak werd ingegraven, niet tot leven kwam door een zaaizak noch bevrucht werd in een kwekerij, maar, naar de zienswijze van Augustinus, bevonden werd *'plots bloesems en bladeren te hebben geproduceerd en noten te hebben voortgebracht'*.

Door de Heilige Schrift echter, worden de vruchten die uit deze roede ontsproten zijn *'amandelen'* genoemd: *'de bloesems werden omgevormd tot amandelen'*, zegt men er. [*in marge*: Getallen, 17, vers 8]. Maar als men de zaak goed overweegt, brengt dit niets aan dat in strijd zou zijn met de zegswijze van Augustinus: deze *amandelen* behoren immers zelf tot het geslacht van de *noten*; de vruchten namelijk van de amandelboom worden slechts om hun kern gegeerd, hetgeen eigen is aan alle noten. Vandaar dat ze door Calepinus als *'de griekse noot'* genoemd worden.

Uit de leer van Augustinus weten we dat een notentak of –struik de Moeder Gods Maria verbeeldt, hetgeen we verderop [*in marge*: Kapittel 14] opnieuw zullen behandelen naar aanleiding van zekere rituelen die de Mariabroeders onderhouden wanneer zij opstappen in de plechtige processie van de Moeder Gods.

Wat betekent bijgevolg de *hazelennotenboom* in het Hasseltse stadswapen anders dan het miraculeuze Mariabeeld, dat in het centrum van de stad bewaard wordt, en de schutse van de [Heilige] Maagd? En wat te zeggen over de betekenis van het *zilverwitte veld* in het wapenschild? Zonder twijfel de allerpuurste kuisheid van de [Heilige] Maagd, of, als je verkiest, haar door de erfzonde niet bezoedelde ontvangenis, zonder meer heilig en onbevlekt.

En welk mysterie voert het *hert* aan, dat op het schild steunt en met verlangen kijkt naar de groenende notenstruik? Laten we zeggen dat dit duidt op de Hasseltse bevolking die in vroom vertrouwen rekt op de beschermende tussenkomsten van Maria. *'De hoge bergen zijn een toevlucht voor de herten en de rots voor de egels'*, zei David, de heilige jongeling van de Heer. [*in marge*: Psalm 103, vers 18]. Is Maria soms geen hoge berg? Jazeker, en bijgevolg is zij een veilige *toevlucht* voor de *'herten'* van Hasselt.

En zij beijveren zich om deze mystieke hazelennotenstruik, deze roede van Aaron, ik bedoel de allerheiligste Maria, van ganser harte te beminnen en te vereren, en zoals het *hert* verlangt naar de waterbronnen, zo snakt hun ziel naar die gezegende struik, naar de Moeder Gods.

En zoals die *struik* steeds *groen* blijft door de frisheid van zijn heiligheid en de kracht van de beschutting aan de stervelingen verleend, zo ook is de devotie van de Hasselaren voor de Moeder Gods reeds sinds meer dan drie eeuwen en zelfs vanaf de oorsprong van de stad tot op de huidige dag krachtig en levendig blijven bestaan.

Ik zal één bewijs uit eigen ervaring aanvoeren waaruit duidelijk blijkt dat de Hasselaren deze mariale devotie als het ware met de moedermelk ingezogen hebben.. Dagelijks komen 's avonds in diverse delen van de stad jongens en meisjes samen in de straten en zeer devoot geknield vóór de beelden van de [Heilige] Maagd, die daartoe tegen de muren aangebracht zijn, zingen zij er met bijzondere vroomheid de litanieën van Loreto en andere lofzangen voor de Moeder Gods, nadat vóór elk beeld kaarsen aangestoken werden.

Toen ik onlangs te *Hasselt* was en op een vrij laat uur van de kapel van de Heilige Maria naar het klooster terugkeerde, hoorde ik de tonen van de litanieën van in de verte weerklinken. Hierover dus verwonderd, vroeg ik aan pater gardiaan (in wiens gezelschap ik me toen bevond) wat dat wel mocht zijn . Hij gaf mij het hoger vermelde ten antwoord. En weerom 's anderdaags, toen we rond hetzelfde uur in ons klooster waren, hoorden we op dezelfde wijze de litanieën zingen vóór het beeld van de [Heilige] Maagd dat daartoe door onze broeders voor het devote volk tegen de muur van ons klooster aangebracht werd.

En toen ik dan deze devotie eens van dichtbij gehoord heb, merkte ik met welke mooie klank en hoe juist zij zongen. En als de litanieën ten einde waren werd door iemand een vers gezongen dat door alle anderen in een gelijkaardige toon beantwoord werd. Tenslotte werd door iemand op bijzonder goede wijze een oratie of, zoals wij dat noemen, 'Collecte' gereciteerd zoals in een kerkelijke toonaard.

Waarover ik me nog meer verwonderde was dat zulke devotie door hen in open lucht beoefend werd bij zulk guur jaargetijde, want het was de twaalfde en dertiende februari bij hevige wind en er viel een ijskoude regen gemengd met sneeuw. Niettemin '*kon het vele water de verering*' voor Maria in hen '*niet doven*' [*in marge* : Hooglied, 8, vers 7]. En zij bleven de knie buigen onder de blote hemel, zowel de jongelingen als de meisjes, zowel de ouderen als de jongeren, en zij loofden opgewekt de naam van de Moeder Maagd.

En ik die nooit elders iets gelijkaardigs gehoord had, werd daardoor ten zeerste gesticht en een vrome nieuwsgierigheid dreef me aan te weten hoeveel dergelijke beelden er in de stad waren waarvóór een dergelijke devotie plaats had. Daarom zonden we de dag daarna twee van onze paters uit die alle straten van de stad zouden doorlopen en verslag uitbrengen over het aantal van voornoemde beelden. Zij rapporteerden dat er bijna veertig waren, hetgeen ons verbazingwekkend leek voor deze stad, die toch niet zo groot is.

Derhalve : o gelukkig *Mariaal Hasselt*, waar niet alleen in de kerken, kapellen en andere plaatsen aan de goddelijke eredienst gewijd, maar zelfs in de ongewijde straten de lofzangen voor Maria zo vaak en zo luid gehoord worden ! Moge de zegen der genaden, waarvan deze Moeder Gods vol, ja overvol en overvloeiend is, over je komen en moge je steeds beschut worden door haar bescherming, die toegezegd is aan haar godvruchtige dienaars.

* * *

HOOFDFSTUK III : *Waarom is de optekening van haar geschiedenis zo laat op gang gekomen ?*

Het zou iemand kunnen verbazen (zoals ook ik er mij over verwonderde toen ik gevraagd werd deze optekening op mij te nemen) dat niemand tot nu toe deze geschiedenis geschreven heeft, zowel die van het miraculeuze beeld als die van de roemrijke broederschap,

wijl het beeld al vóór driehonderd jaar vereerd werd en ook de broederschap al van zo lang opgericht werd, zoals we in volgende kapittel zullen aantonen.

Ik geloof dat dit vooral te wijten is aan twee oorzaken : namelijk enerzijds de moeilijkheidsgraad om het schrift van de zeer oude documenten te lezen die in het archief van de kapel bewaard worden en waaruit men deze geschiedenis moet puren, en anderzijds ook omdat er geen enkel geschrift te vinden is over de oorsprong van deze verering, ook al staat het vast dat zij van vóór meer dan drie eeuwen zeer verbreid was.

Deze twee moeilijkheden lijken onze voorgangers afgeschrikt te hebben om deze materie neer te schrijven, en ook hebben ze de enkelen die de pen opgenomen hadden om te schrijven (zoals we konden opmaken uit sommige teruggevonden tekstfragmenten), aangezet om die terug neer te leggen en af te zien van de aangevatte uiteenzetting.

De eerste moeilijkheid zijn we met niet weinig arbeid en inspanning te boven gekomen door ons toe te leggen om inzicht te krijgen in het schrift en de afkortingen van die oude documenten. Van grote hulp daarbij was mij de Zeereerwaarde medebroeder Pater Petrus Beeck, huidige gardiaan van het Hasseltse klooster, die met grote ijver de oude documenten onderzocht en overschreef en met zijn onvermoeibare volhardendheid talrijke moeilijkheden die de voltooiing en uitgave van dit boekje schenen te belemmeren, uit de weg ruimde. En ook zo voor de Zeergeleerde Heer Jan Zegers, licentiaat in de beide rechten, griffier van de Edele Leenzaal van Kuringen en burgemeester van de stad Hasselt, die een grote vaardigheid heeft in het lezen van die oude afkortingen, die her en der in die oude archiefstukken voorkomen. Vooral door hun hulp bekwam ik authentieke afschriften van alle archiefdocumenten die in volgende [hoofdstukken] aangehaald worden.

Wat de tweede moeilijkheid betreft, dat er namelijk niets te vinden is over de oorsprong van deze devotie, dit kan gebeurd zijn door het verlies van sommige documenten in de beroerten van de openbare rampen die vrij dikwijls deze stad Hasselt hebben overvallen. Enkele daarvan worden hier en daar in herinnering gebracht door de dominicaan Joannes Placentius, schrijver van een geschiedenis van Luik, in volgende bewoordingen [*in marge* : Placentius over Adolf II].

Ten tijde van de Luikse prins-bisschop Adolf van der Marck in het jaar O. H. 1318 had er op de dag na het octaaf van de heilige Lambertus een veldslag plaats nabij Hasselt tussen aan de ene zijde de inwoners van Luik en Hoei en aan de andere zijde de legers van de bisschop ; de Luikenaars en Hoeienaars, kortom alle kwaadwilligen werden ofwel gedood (meer dan achthonderd) of gevangen genomen. Ongetwijfeld heeft de stad Hasselt deel gehad aan de rampspoed van deze zo nabije veldslag, zoals het bekende oude vers luidt :

Wanneer het huis van de burens brandt, dan staat ook uw belang op het spel.

En zoals we dikwijls zien , als de legers een of andere plaats naderen, gaan uit schrik voor de dreigende plundering de inwoners van die plaats op de vlucht om zich in veiliger oorden terug te trekken. Het gebeurt vaak dat bij zulke wanordelijke en plotse vlucht een aantal bezittingen van de vluchtelingen verloren gaan.

Door dezelfde schrijver wordt een andere grotere ramp verhaald die te Hasselt voorviel ten tijde van bisschop Lodewijk van Bourbon [*in marge* : Dezelfde over Lodewijk van Bourbon] . Enkele Luikse ballingen die samenspannen, zegt hij, geraakten op een nacht zonder veel moeite binnen Luik (dat toentertijd door de Bourgondische hertog Karel de Stoute beroofd was van wapens en versterkingen) en na het garnizoen van de Hertog verjaagd te hebben overhaalden ze hun medeburgers ertoe hun vrijheid te heroveren. Al vlug regelen zij het bestuur van de stad, spannen zich in om de muren weer op te bouwen en te herstellen en bewapenen zich om de vijand aan te vallen. 's Anderendaags dringen elfhonderd man in het holst van de nacht langs hun bekende toegangen binnen in de stad Hasselt, die van haar muren

berooft was. Voor allen totaal onverwacht, breken ze de huizen binnen en er ontstaat geroep en verwarring : iedereen zoekt zijn heil in de vlucht en niet in de wapens. Tot zover *Placentius*.

Deze brengt ook nog een andere nederlaag in herinnering die aan Hasselt werd toegebracht door Maximiliaan, hertog van Brabant. Toen die zich had meester gemaakt van de stad Sint-Truiden [*in marge* : In het jaar 1482], plunderde hij het hele land van Loon ; toen hij zijn troepen te Hasselt samenbracht werden her en der vijfhonderd man gedood en gewond en nam hij een rijkelijke buit mee.

Evenzo in het jaar 1484 onder de doorluchtige heer Jan van Horne, drieënvijftigste prins van Luik (die de stichter was van ons minderbroederklooster van Lichtenberg en er begraven werd in het habijt van onze orde), kwam het tot strijd op de Zonhovense Heide, waar de trouwe Hasselaren een voortreffelijke dienst bewezen aan hun prins : door hun troepen ondersteund behaalde hij er een opmerkelijke overwinning daar de Arenbergers bijna allemaal uitgeschakeld werden, hetzij ze gevangen genomen, hetzij ze gewond werden.

Zonhoven is immers een zeer groot dorp onder Luiks gezag in het graafschap Loon onder de baronie van *Vogelsanck*. De heerlijke macht van deze zeer voortreffelijke baronie berust thans in handen van de Hoogedele en Doorluchtige Heer Baron *Ferdinand van Kniphausen*, die stamt uit een sinds vele eeuwen roemrijk geslacht en stadhouder is van onze Doorluchtige Prins *Maximiliaan Hendrik*, huidige prins-bisschop van Luik, in diens Edele Leenzaal van Kuringen. Als uitzonderlijke beschermheer en gulle weldoener van ons Hasselts klooster bevelen wij hem bij God aan in onze dagelijkse gebeden opdat Hij hem bij de vergelding der rechtvaardigen de weldaden zou vergoeden die hij aan ons als de armen van Christus verricht heeft.

Maar laten wij het relaas van de nederlagen der stad Hasselt verderzetten. In de voorbije eeuw werd ze in het jaar Onzes Heren 1567 op de meest vreselijke wijze mishandeld door de razernij der Calvinistische nieuwlichters. Immers, in de nacht die de 21ste januari voorafging heeft een zekere *Herman*, een woelmaker afkomstig uit de stad Zwolle en in de volksmond met de vieze bijnaam '*De Schijter*' genoemd, de ketters, die hij in het geheim in de stad binnengeloodst had, aangezet om de heiligenbeelden stuk te slaan en te verbranden. Bij het uitvoeren van zijn heiligschennis gebeurde er iets dat het vermelden waard is en dat door geloofwaardige schrijvers aldus verhaald wordt. [*in marge* : Costerus, *Cachis. Flandr. De Imaginibus*, kap. 17 ; Chapeaville, Boek over Groesbeke, kap. 4) . De Beeldenstormers waren getrokken naar het heiligdom van de Heilige Quintinus, dat de parochiekerk van de stad is, om er de heiligenbeelden, de altaarornamenten en de priestergewaden in brand te steken. Daartoe hadden ze een laaiend vuur ontstoken en door de overvloedige toortsen lichtte de kerk allerzijds op. Rond het midden van de nacht echter waren de dienaars van de duisternis bezig met het neerhalen van het beeld van de Gekruisigde, dat boven het oksaal hing. En zie, telkens weer doofden alle toortsen en kaarsen, zonder dat er enige wind blies. Op het moment zelf dat ze het beeld van de Gekruisigde met geweld neerhaalden, werd de brandstapel die ze aangelegd hadden om de heiligenbeelden te vernietigen, plotseling gedoofd, niet anders dan alsof hij door overvloedige regen overgoten was geworden ; zozeer zelfs dat er geen vonk meer overbleef om de gedoofde kaarsen weer aan te steken.

Terwijl echter die beruchte *Schijter* en het uitschot van goddeloze mannen, dat hij uit Overijssel en delen van Holland in het geheim de stad binnengeloodst had, bezig waren met deze werken van de duisternis, schitterde anderzijds de godvrucht van de katholieke Hasselaren nog meer door de angstige bezorgdheid waarmee ze het miraculeuze beeld van de Moeder Gods en Maagd, door het te verstoppert, onttrokken aan de vreselijke razernij van de Beeldenstormers en door hun vooruitziendheid bewaarden voor hun eigen devotie en die van hun nakomelingen.

Ongetwijfeld is het gebeurd dat in de voornoemde en in andere rampen die de stad Hasselt troffen, een aantal documenten betreffende het Hasseltse verleden verloren zijn gegaan, en daartussen kunnen er zich ook bevonden hebben die handelden over de oorsprong van deze Mariadevotie.

Wij houden verder vast aan de hoger aangegeven overlevering aangaande de oorsprong van de stad Hasselt en van haar Mariadevotie ; alle overige dingen die daarop betrekking hebben, zoals over de instelling van de *broederschap*, over de stichting en wijding van de *kapel*, en andere dergelijke zaken, zal ik weergeven op de wijze zoals ik ze in de originele documenten uit het kapelarchief aangetroffen heb.

* * *

HOOFDSTUK IV : *Over de instelling van de broederschap van de Hasseltse Moeder Gods*

Dat de ouderdom van deze instelling terug te voeren is tot het begin van de 14de eeuw blijkt uit een oorkonde van de Luikse bisschop Adolf II, daterend uit het jaar des Heren 1314, waarbij hij een aflaat toekent aan hen die liefdadige steun verlenen aan deze broederschap, en waarbij hij [ook] dezelfde broederschap goedkeurt en bevestigt.

Die originele oorkonde wordt bewaard in de kapel van gezegde broederschap en, omdat ze door ouderdom begon te vergaan, hebben de broeders er dit jaar voor gezorgd dat er een authentieke kopie van gemaakt werd. Die luidt als volgt :

“Adolf, door Gods genade bisschop van Luik, aan alle christengelovigen ... zijn groet in eeuwigheid.

*Ter ere van de Maagd en Moeder Gods Maria hebben wij, uit hoofde van ons gewone gezag , ... door Gods barmhartigheid en door de verdiensten en voorspraken van de gezegde Moeder Gods Maria, van de apostelen Petrus en Paulus, van de heilige martelaar Lambertus en van alle heiligen, verleend en verlenen wij ... dagen aflaat aan allen en elkeen die ter vergeving van hun zonden als ware boetvaardigen en na gebiecht te hebben, bij de broederschap van de Allerheiligste Maagd Maria, met toestemming van de eerwaarde pastoor (zoals wij van hem vernomen hebben) **onlangs opgericht in Hasselt, [een stad] van ons bisdom, liefdadige steun zullen verleend en overgemaakt hebben ter ondersteuning van de behoeftige armen in genoemde plaats, en ... door de beheerders ... en de plaatselijke pastoor ... onder gezegde armen te verdelen tot leniging van hun nood. Voor zover het in onze macht ligt, keuren wij diezelfde broederschap goed en bekrachtigen haar ook, in zover evenwel de parochiale rechten in hun geheel altijd gehandhaafd blijven. Gegeven in het jaar des Heren 1314”.***

*Amandus van Zierikzee, een voortreffelijke auteur uit onze minderbroederorde, schrijft in zijn *Beknopte Wereldkroniek* [*In marge* : Amandus van Zierikzee, in `Beknopte Wereldkroniek`] dat de voormelde *Adolf*, broer van graaf van der Marck, in het jaar des Heren 1313, of daaromtrent, tot bisschop van Luik benoemd werd te Avignon door *Clemens V*, en ook dat hij als bisschop de 75ste opvolger was van de heilige *Maternus* en gedurende 26 jaar de zetel bekleedde.*

Van in zijn tijd was dus deze mariale broederschap al ingericht ; hij zegt : ***De broederschap van de Allerheiligste Maagd Maria onlangs in Hasselt ingericht enz.*** Reeds sinds 347 jaar werd dus in deze stad *Hasselt* door voorname lieden zulke plechtige en duurzame verering van de Allerheiligste Moeder Gods met algemene toestemming

gegrondvest en werd zij door de bisschop van de Luikse kerkgemeenschap met veel inzicht bevestigd en goedgekeurd..

Waar waren toen die Nieuwlichters van gisteren die ons nu met godslaterlijke taal trachten de verering van de Allerheiligste Moeder Gods te ontraden? Hun voorouders waren niet eens geboren toen *Hasselt* al door zulke plechtige broederschap toegewijd was aan de devotie en de dienst van Maria. Pas in recentere tijden verschenen de grondleggers van die nieuwe opvattingen ten toneel: *Luther*, *Calvijn*, die beruchte *Herman de Schijter* en anderen die beweerden dat het bijgelovig was genootschappen op te richten waarin door de leden diverse devoties beoefend worden ter ere en tot aanroeping van de Maagdelijke Moeder Gods en Koningin der Hemelen.

Jullie echter, katholieken, jullie, getrouwe Hasselaren, schenkt geen aandacht aan hun heiligschennende nieuwigheden, maar klampt u vast aan de aloude resten van de vroomheid van uw voorvaders, die reeds vóór drie eeuwen zulke roemrijke Mariabroederschap hebben gesticht. Houdt u aan de oude vroomheid en vermeerdert ze.

Ik spreek u toe met de goddelijke stem van de profeet Jeremia [*in marge* : Jeremia 6, vers 16] : *‘Dit zegt de Heer : Staat op de wegen en kijkt en bevraagt u naar de paden van weleer, welke de goede weg is en bewandelt hem` En welke baat zullen ze daaruit ontvangen, Jeremia ? `Je zult lafenis vinden voor jullie ziel` , zegt hij. Je zult in alle geval de lafenis van de eeuwige gelukzaligheid vinden, wijl inmiddels die ongelovige vernieuwers zullen stoten op het huiveringwekkende oordeel van God.*

Een andere zaak die in die bisschoppelijke oorkonde de aandacht waard is, betreft de barmhartigheid voor de armen die daarin met aandrang aanbevolen en van de gelovigen verlangd wordt, met als beloning voordeelbrengende aflaten : *‘Aan allen` , zegt de bisschop, ` die liefdadige steun zullen verleend en overgemaakt hebben ter ondersteuning van de behoeftige armen in gezegde plaats` , door de toeleg van de beheerders en de plaatselijke pastoor `onder gezegde armen en tot leniging van hun nood te verdelen` , verlenen we een aflaat.*

Het was waarlijk uiterst passend dat de oprichting van die broederschap een aanvang nam bij de barmhartigheid voor de armen, die opgedragen werd als eerbetuiging en dienstbaarheid aan de Koningin van barmhartigheid. Het was passend dat de broeders van dit genootschap de behoeftigen ter hulp kwamen ; hun beschermvrouw, de Moeder Gods, was tijdens haar leven [zelf] arm en door zulke ervaring van armoede heeft ze geleerd medelijden te hebben en de armen ter hulp te komen.

Hoort de overweging en de raad van de Serafijnse Bonaventura [*in marge* : Hl. Bonaventura, in *Spiegel* , les 4] : *‘Ziet` , zegt hij, `de grootsheid van Maria`s armoede en wie dan ook arm is, moge vertroosting ontvangen` . Gewis kunnen deze laatste woorden op twee wijzen verstaan worden. Vooreerst: `Wie dan ook arm is moge vertroosting ontvangen` , dit betekent dat de arme zelf ` vertroosting moge ontvangen` uit het voorbeeld van de armoede van Maria en Christus, door te overwegen dat de armoede, die de Koningin van hemel en aarde en zelfs Christus de Heer met zulke grote gelatenheid gedragen hebben, hem niet verachtelijk of ondraaglijk moet schijnen.*

In een andere zin echter, richt ik het gevleugelde woord van de Serafijnse Kardinaal tot u, Mariale Confrater. *‘Zie de grootsheid van Maria`s armoede` , en als u die gezien heeft, `moge wie dan ook arm is, vertroosting ontvangen` van u . Van u, zeg ik, moge wie dan ook arm is vertroosting ontvangen door het geven van geld of door gevoelens van medelijden. `Zie de grootsheid van Maria`s armoede` opdat je je zou bekleden met het wezen zelf van de barmhartigheid en beschouw de arme als Maria`s lotgenoot in de armoede; dan zal je tot in je binnenste bewogen worden door hem die je zult zien als gelijkaardig aan Maria, de gezegende, de beschermvrouw van je broederschap.*

Die overwegingen, naar ik meen, hebben de diepvrome bisschop *Adolf* bewogen bij de stichting van deze broederschap om in zijn oorkonde nadrukkelijk te vragen naar *‘liefdadige bijdragen ter ondersteuning van de armen’*. En zo ook de leden van de broederschap, om de stichting te doen van een bepaalde hoeveelheid lakenstoffen en andere aalmoezen, in gezegde kapel op vastgestelde tijden uit te delen aan de armen van de stad.

De eerste stichter van deze vrome vrijgevigheid was de achtbare heer *Hendrik Strauven* en zijn voorbeeld van naastenliefde heeft achteraf vele anderen, van alle rang en stand, ertoe aangezet om met toegevoegde nieuwe aalmoezen de hoeveelheid uit te delen goederen te doen toenemen. In zoverre dat thans jaarlijks en op dezelfde dag grauwlaken uitgedeeld wordt waarvan de waarde oploopt tot bijna vijfhonderd florijnen. En in het register van de kapel, in het jaar 1649 opgetekend door de eerwaarde heer *Robrecht Prys*, worden tweeëntachtig personen opgesomd, die genoemde stichting vermeerderd hebben met jaarlijks toegevoegde aalmoezen. Opdat we op deze plaats niet te langdradig zouden zijn, zullen we hun namen verderop aan het einde van dit werkje optekenen opdat anderen door hun voorbeeld mogen bewogen worden.

*

*

*

HOOFDSTUK V: *Over de statuten van de Broederschap en hun bekrachtiging.*

De opvolger van Adolf op de bisschopszetel van Luik, namelijk *Engelbert*, zoon van graaf van der Marck, gaf een open brief uit [*in marge* : In het jaar 1348, de 12de juli] die de statuten bevestigde welke de leden van deze broederschap eenparig en na rijp beraad opgesteld hadden. De inhoud daarvan is als volgt:

Engelbert, bij Gods genade bisschop van Luik, aan allen die onderhavige oorkonde zullen inkijken, zijn groet in de Heer in eeuwigheid. De priesters en klerken van de Broederschap of het Genootschap van de stad Hasselt in ons bisdom, die ons benaderden, lieten ons weten dat zij ter ere, tot lof en tot de dienst van de Almachtige God, de wonderlijke schenker van alle genaden, en van zijn Allerheiligste en roemrijke Moeder Maria, de voorspreekster van het menselijke geslacht, en opdat wat door hen tot dusdanige lof en vermeerdering van de goddelijke eredienst begonnen werd, niet onvolmaakt zou achterblijven, maar door de bijstand van de Roemrijke Maagd zelf in voorspoed zou groeien, eenparig en na erover eerst gezamenlijk rijp te hebben beraadslaagd, tot nut en duurzaamheid van diezelfde Broederschap geregeld en bepaald hebben wat volgt.

Hier last hij dan de ganse inhoud van de ontworpen verordeningen in. Onder de nummers 1, 2, 3, 4, 5 en 6 wordt namelijk gehandeld over de goddelijke officies en over de zorg voor de overledenen, die de broeders op zich moeten nemen. Die punten zullen wij later op volgorde in aparte kapittels bespreken. Vervolgens wordt in de volgende nummers over andere aangelegenheden op volgende wijze bepaald:

[*in marge* : Nummer 7. *‘Verkiezing van de deken, de beheerders en de raadslieden’*.]

“Daarenboven hebben zij aangaande administratie en beheer van voornoemde broederschap vastgesteld” : dat door hen twee broeders te verkiezen zijn die de macht zullen hebben een deken, twee beheerders en vier raadslieden aan te duiden die de goederen van de broederschap en de kapel zullen besturen en leiden, en goederen door koop te vervreemden en te verwerven, en ook de broeders door voornoemde beheerders samen te roepen. En als er

zich een noodgeval zou voordoen, dan moeten de broeders zelf de beslissing nemen ; ware het dat de broeders niet in getal zijn, dan kunnen de voornoemde deken, beheerders en raadslieden deze zaak beslechten.

[*in marge* : Nummer 8. *‘Door wie de broeders moeten opgenomen worden’*].

“Wie dan ook toetreedt tot het genootschap of de broederschap zal aan gezegde beheerders betalen en gehouden zijn te betalen tien stuivers van goed Luiks geld, aan te wenden voor de vrome werken van die broederschap. De genoemde deken, twee beheerders en vier raadslieden van gezegde broederschap, wie dat ten tijde ook mogen zijn, zullen alle priesters en klerken, die wensen en verlangen tot de voornoemde broederschap te behoren, mogen opnemen ; leken echter zal de deken of één van gezegde beheerders ook mogen opnemen, in aanwezigheid evenwel van twee broeders.

[*in marge* : Nummer 9. *‘Eed door de broeders af te leggen’*].

“Alle broeders van deze broederschap, tegenwoordige en toekomstige, zullen echter beloven en plechtig zweren en gehouden zijn te zweren bij hun toetreden, inzonderheid die in de toekomst opgenomen moeten worden, *‘getrouwheid aan voornoemde broederschap, de verordeningen en wat nog door de broeders van gezegde broederschap verordend zal worden, in acht te nemen en na te leven en de broederschap zelf naar best vermogen te bevorderen’*.

[*in marge* : Nummer 10. *‘Bestrafing van overtreders’*].

“En indien het zou voorvallen dat iemand van voornoemde broederschap in enig geval op enigerlei wijze zou handelen in strijd met die eed, en dit bekend zou worden, dan zal de deken van die broederschap hem, die aldus tegen zijn eed handelt, tot driemaal toe kunnen vermanen, met telkens één dag tussenpauze om zich te beteren. En indien de aldus vermaande geen gehoor zou geven aan de vermaning, zal de deken hem kunnen en moeten uitsluiten uit voornoemde broederschap; van dan af zal hij geen stemrecht meer hebben in de broederschap met de anderen; en hij zal niet in zijn lidmaatschap hersteld kunnen worden tenzij hij vooraf zijn vergrijp gebeterd heeft en daarover de goedkeuring van alle broeders verkregen heeft.

[*in marge* : Nummer 11. *‘Verkiezing van de ambtsdragers’*].

“Bovendien, dat de broeders van voornoemde broederschap in gemeenschappelijke vergadering zullen samenkomen en gehouden zijn samen te komen elk jaar binnen het octaaf van *Sint-Jan-de-Doper* ; daar zullen de gezegde beheerders van die broederschap hun rekeningen voorleggen en rekenschap afleggen over hun ontvangsten en uitgaven; na die afrekening zullen diezelfde beheerders, zoals ook de deken en de vier raadslieden, hun ambt neerleggen en hun sleutels inleveren. Als dit geschied is, zullen de afgetreden deken en twee beheerders twee broeders uit voornoemde broederschap kiezen die, aldus uitverkoren, voor het volgende jaar een deken, twee beheerders en vier raadslieden zullen kiezen die dat jaar, op de wijze zoals hoger uiteengezet, de kerk of kapel van de broeders en de broederschap zullen beheren en leiden, en zo zal in de toekomst van jaar tot jaar de verkiezing gebeuren op die wijze.

[*in marge* : Nummer 12. *‘Bestrafing van een ambtsdrager die in overtreding gaat’*].

“En indien het zou gebeuren dat één van voornoemde zeven, namelijk deken, beheerders en raadslieden, zou overlijden of enige zware of onbegrijpbare misstap zou begaan (- moge het achterwege blijven !-) zal hij, die zoiets doet, afgezet kunnen worden en uit voornoemde broederschap uitgesloten worden naar de wil van de leden; iemand anders kan

dan in plaats van de afgezette of overleden persoon ter vervanging aangesteld en verkozen worden door voornoemde broeders.

[*in marge* : Nummer 13. *‘Verzoening van ruziemakers’*].

“Indien er enige onenigheid zou ontstaan tussen sommige van voornoemde broeders, of tussen alle, zullen voornoemde deken, beheerders en raadslieden zulke tweedracht kunnen en moeten bedaren en tot verzoening brengen en de twistende partijen zullen gehouden zijn aan hun richtlijnen, namelijk van deken, beheerders en raadslieden . Als echter enige broeder van gezegde broederschap , buiten zijn eigen schuld, enig onrecht zou worden aangedaan dan zullen de broeders hem bijstaan en zijn ze gehouden hem bij te staan met de goederen van de broederschap opdat hij bevrijd zou worden van het onrecht of verdrukking (als hij evenwel zelf eraan schuld heeft, zijn de kosten en uitgaven voor hemzelf).

[*in marge* ; Nummer 14. *‘Aan convocaties moet gevolg gegeven worden’*].

“Zo ook, dat eenieder van de genoten of gezellen van voornoemde broederschap, of hij nu klerk of leek is, aanwezig zal zijn en gehouden is aanwezig te zijn bij vergaderingen op bevel, voorschrift of richtlijn van de beheerder of beheerders van deze broederschap samengeroepen om op de vastgestelde en hem betekende dag en uur te handelen over de belangen van de broederschap , [en dit] op straf van één denier van hoger genoemde munt , tenzij hij omwille van ziekte of een andere gegronde en door de beheerder of beheerders van deze broederschap aanvaarde reden verontschuldigd zou zijn. En niettegenstaande de afwezigheid van dergelijke leden, zullen de aanwezige en vergaderde leden niettemin overgaan tot de afhandeling van de aangelegenheden van de broederschap, en zij kunnen en moeten handelen zoals het hen nuttig lijkt; de afwezigen kunnen hiertegen niet in beroep gaan of op enige wijze er iets tegen ondernemen.

[*in marge* : Nummer 15. *‘De eed van de rector’*].

“Ook de rector van de kapel zal op Gods heilige evangeliën zweren *‘deze kapel op rechtmatige wijze te bedienen opdat ze niet zou beroofd worden van de verschuldigde diensten’*.

[*in marge* : Nummer 17. *‘Verarmde broeders moeten geholpen worden uit de kas van de broederschap’*].

“En als het zou voorkomen dat enige broeder van de broederschap in nood zou wegzakken of tot armoede zou komen, dan zullen de broeders hem, naar vermogen en zoals dat op de beste wijze zou kunnen gebeuren, bijstaan en gehouden zijn hem bij te staan uit de middelen van de broederschap, opdat hij niet tot schande van de broederschap zou moeten gaan bedelen. Geld dat voortkomt uit voornoemde boeten en straffen en geïnd wordt, zal gebruikt worden voor geoorloofde en eervolle bezigheden van genoemde broederschap”:

[*in marge* ; Nummer 17. *‘Bekrachtiging en goedkeuring van de statuten’*].

‘Die broeders hebben ons nederig verzocht dat wij ons zouden verwaardigen deze statuten en verordeningen met ons gewone gezag te bekrachtigen’.
‘Daarom is het, uit het verlangen de goddelijke eredienst, voor zover wij dat met God kunnen, te vermeederen en om in te gaan op het vrome verzoek en de wens van de verzoekers zelf, dat wij tot lof en eer van de genoemde Moeder Gods en roemrijke Maagd Maria de voornoemde statuten en verordeningen, na ze gelezen en nauwkeurig onderzocht te hebben, met ons gezag bekrachtigen en goedkeuren en loven, evenwel met behoud in hun geheel van al onze rechten, die van de overheden van de supplianten en die van de moederkerk in wier parochie de genoemde kapel gelegen is’.

“Tot getuigenis waarvan wij onze zegel voor voornoemde zaken op onderhavige oorkonde laten aanbrengen. Gegeven in het jaar van 's Heren geboorte 1348, de 12de dag van de maand juli”.

*

*

*

HOOFDSTUK VI : *Waar ligt de oorsprong van zulke broederschappen?*

De uitstekende schrijver *Thomas Bozius*, een priester uit de congregatie van de Oratorianen, vermeldt in het werk waaraan hij de titel ‘*Over de tekenen van Gods Kerk*’ meegaf, [*in marge* : Bozius, Boek 9, hoofdstuk 5] dat de heilige *Bonaventura* als eerste ingevoerd heeft dat er genootschappen van leken opgericht werden die zouden samenkomen voor vrome werken en dagelijks vaste gebeden zouden opzeggen; ze zouden ook hun beheerders in een onafgebroken reeks hebben te verkiezen.

De oorsprong van die zeer eerbiedwaardige instelling (- ik volg hier de woorden van dezelfde schrijver-) ligt in Rome bij het genootschap of de *aartsbroederschap van het Banier* rond het jaar 1270.

[*in marge* : Nota]. *Naar dit voorbeeld zijn talloze genootschappen ontstaan in de christelijke wereld*, die tot doel hebben iedere vorm van goede werken te beoefenen.

In Rome telt men wel vijftientig, of zelfs nog meer, van dergelijke verenigingen en bijna jaarlijks delen zij elk bruidschatten uit aan eerbare arme meisjes om hun huwelijk mogelijk te maken; zo worden er in de stad [Rome] elk jaar tweehonderd of meer toegewezen. Aldus die [schrijver].

Daarna gaat hij in tegen de stilzwijgende opwerping, die men ten voordele van de *Broederschap van de Heilige Rozenkrans* had kunnen aanvoeren, dat de heilige aartsvader *Dominicus* die al vroeger gesticht had. Die lost hij op in volgende bewoordingen:

Nog vóór de *heilige Bonaventura*, zegt hij, had de *heilige Dominicus* het Genootschap van de *Rozenkrans* gesticht, maar dat had geen andere regel dan bidden en mediteren en op vastgestelde dagen de eucharistie te ontvangen. Maar de genootschappen waarover wij gesproken hebben, leggen zich bijna alle toe op goede werken, maar ieder met andere doelstellingen : meisjes van een bruidschat voorzien; zieken verzorgen; behoeftigen helpen door het uitdelen van aalmoezen; weeskinderen opvoeden; arme vreemdelingen opvangen; doden begraven ; weduwen en ongelukkig gehuwden beschermen; geestesgestoorden bijstaan en verzorgen; arme kinderen te eten geven; ze opleiden in vaardigheden waarvoor ze aanleg hebben; vondelingen te eten geven; tot inkeer gekomen hoeren, die in een klooster onderdak gevonden hebben, bijstaan in hun noodwendigheden; de vrede herstellen tussen beledigde partijen; gevangenen bijstaan; aan hen die in een proces daaraan nood hebben, rechtshulp en advies geven .

Wij weten dat voor al deze goede werken in de stad [Rome] verenigingen zijn ontstaan, ‘*Aartsbroederschappen*’, zoals ze genoemd werden, [*in marge* : Let wel !], ‘*naar wier voorbeeld buiten de stad [Rome] vele [instellingen] van die aard zich vermeerderd hebben in andere steden vanaf de tijd dat de heilige Bonaventura te Rome het Genootschap van het Banier heeft gesticht*. Tot zover lopen de eigenste woorden van Thomas Bozius door.

Laten we hieruit nu de oplossing van het gestelde probleem bekijken. Vooreerst betreffende ons onderzoek naar de broederschap van de *Hasseltse Maria*, zien we dat dit genootschap gesticht werd door leken, dat het op gestelde tijden samengeroepen wordt en bijeenkomt voor godvruchtige werken, zoals blijkt uit *Nummer 14 van de statuten* in vorig

hoofdstuk. We zien ook dat de medebroeders vaste gebeden opzeggen, niet alleen als persoonlijke lezing, maar ook als zang in het openbaar. Dat dit gebeurt in overeenstemming met de voorgeschreven regels uit de statuten zal verder aangevoerd worden in *hoofdstuk XI*. We zien ook dat zij bestuurders hebben die gekozen moeten worden in ononderbroken opvolging, op de wijze vastgelegd in de voorschriften *Nummers 7 en 11* van het voorgaande *hoofdstuk*.

Dat waren de kenmerken van de broederschappen die voor het eerst door onze Serafijnse *Bonaventura* opgericht werden, niet alleen voor priesters en klerken, maar ook voor mannen uit de lekenstand. Komt er nog bij dat, zoals de *broederschappen van Bonaventura* zich toeleiden op diverse werken van liefdadigheid en godvrucht, ook de broederschap van de *Maagd van Hasselt* zich op dezelfde wijze wijdde aan soortgelijke werken : onwetenden terechtwijzen, wat voorgeschreven is in de *Nummers 10 en 12* van de statuten ; de twistenden verzoenen, in *Nummer 13* ; de lijdenden bijstaan, in *hetzelfde nummer* ; de verarmden ondersteunen uit de gemeenschappelijke schatkist van de broederschap, in *Nummer 16* ; de naakte behoeftigen kleden, hetgeen in onderhavige broederschap zo duurzaam beoefend wordt dat er een [bijzondere] stichting opgericht werd van het grauwlaken, alsook van linnen, schoenen en andere aalmoezen, die op vastgestelde tijden van het jaar in de kapel van de heilige Maria door de ambtsdragers van de broederschap uitgedeeld worden om de armen van deze stad te kleden, zoals ik reeds zei aan het einde van het vierde *hoofdstuk*.

Uit dit al mag men, niet ongegrond, aanvaarden dat deze *Hasseltse* broederschap het moment en het voorbeeld van haar inrichting (- in de volkstaal zeggen we “*model*”-) aan de *heilige Bonaventura*, de Serafijnse Kardinaal, ontleend heeft.

Dat kunnen we trouwens bevestigen [*in marge* : Op te merken uitspraak van Bozius] uit de woorden van de al geciteerde Thomas Bozius die hij toevoegt aan wat wij hoger aanhaalden : ‘*Vele genootschappen*’ (of broederschappen) ‘*van diezelfde aard hebben zich in andere steden verspreid vanaf de tijd dat de heilige Bonaventura te Rome het Genootschap van het Banier heeft gesticht*’. Zie daar hoe het voorbeeld van die broederschap, die *Bonaventura* als eerste te Rome gesticht had, een oorzakelijke invloed had op die andere die zich van die tijd af naar andere steden verspreidden.

Wat belet bijgevolg te denken dat deze *Hasseltse* broederschap haar oorsprong afgeleid heeft van die Italiaanse welke door die heilige man als eerste gesticht werden? Ook de tijdsomstandigheid komt overeen want deze werden door Bonaventura gesticht rond het einde van de dertiende eeuw, namelijk in het jaar 1270, zoals Bozius beweert; deze *Hasseltse broederschap* echter ontstond bij het begin van de veertiende eeuw, zoals wij hoger bij het begin van het vierde *hoofdstuk* aangetoond hebben.

Noch ontbrak het aan personen die kennis konden hebben van de oprichtingsnorm en de regels van die Italiaanse broederschappen zodat ze de *Hasselaren* hierover konden inlichten en door heilzame vermaningen aanzetten tot navolging van die vrome praktijk.

Het staat inderdaad vast dat toentertijd de minderbroeders in de nabije *stad Sint-Truiden* een woonst hadden. Sommigen berichten zelfs dat dit klooster [al] bestond tijdens het leven van de heilige Franciscus, [onze] serafijnse stichter, en dat hij zich verwaardigd had het zelf te bezoeken en er als gewijde diaken van Christus tijdens een plechtig misoffer het heilig evangelie te zingen.

Dit wordt uitdrukkelijk beweerd door de zeereerwaarde pater *Franciscus Gonzaga* [*in marge* : *Over de oorsprong van de Serafijnse Religieuze Orde*, deel drie, bladzijde 998], die als generaal-overste van de hele orde een betere kennis kon hebben aangaande de aangelegenheden van onze serafijnse religieuze orde. Daarom volgt *Fisen* diens mening terzake in zijn Luikse geschiedenis, boek 12, [waar hij handelt] over het jaar 1220 onder de vijfenzestigste bisschop, *Hugo van Pierre-Pont*.

Als die dingen in acht genomen worden, zal iedereen gemakkelijk inzien hoe die zaak die we nu beweren, is kunnen gebeuren. Ongetwijfeld zijn ofwel rond die tijd sommige van onze religieuzen uit Italië naar *Sint-Truiden* gekomen, die persoonlijk verslag konden uitbrengen over de instelling van voornoemde serafijnse stichting, ofwel werd tenminste per brieven uit Italië (zoals dat gewoonlijk gebeurt) het bericht van die devotie stichting overgebracht aan de inwoners van dat klooster opdat de vrome broeders er zich in de Heer zouden over verheugen en opdat ze die devotie zouden verspreiden onder de bevolking van de Zuidelijke Nederlanden en van [het prinsbisdom] Luik.

Zo kon het gemakkelijk gebeuren dat die franciscanen, uit ijver voor de vermeerdering van de godvrucht, op de wijze van de apostelen dorpen en steden doorkruisten en te *Hasselt* dit miraculeuze en door het volk bijzonder vereerde beeld van de Moeder Gods aantroffen, en daarom de gelegenheid te baat nemend, spoorden ze de vrome gelovigen aan tot de oprichting van deze mariale broederschap.

Dit had immers de serafijnse patriarch van onze orde, die zich tot een verkondiger van het evangelie gemaakt had, door zijn daadwerkelijk voorbeeld aan zijn volgelingen geleerd [*in marge*: In het 4de hoofdstuk, nummer 5 van *Het Leven van de Heilige Franciscus*] : *‘hij ging rond langs steden en burchten en verkondigde door de kracht van de Geest het rijk Gods’*. Voor wie hem zagen leek hij een mens uit een andere wereld, hij die immers *‘steeds met zijn geest en gezicht naar de hemel gericht, allen naar omhoog trachtte te trekken’*. Omhoog naar de hemel, *omhoog* naar God en de Heer Jezus, *omhoog* naar de Moeder Gods, die hij *‘met een onzegbare liefde omarmde’*, zoals Bonaventura in hetzelfde heiligenleven getuigt. Zozeer dat hij de Heer van Majesteit tot onze broeder heeft gemaakt en dat wij door haar erbarmen hebben verkregen, ja zelfs *‘in navolging van Christus stelde hij in het bijzonder zijn vertrouwen in haar en verkoos haar tot de voorspreekster van zichzelf en van zijn volgelingen’*.

Daardoor wordt aannemelijk gemaakt dat het zo gebeurde als ik gezegd heb : dat de broederschap van de *Hasseltse Maria* tot stand kwam op aansporing van de minderbroeders , die hierin als zonen van hun heilige stichter zijn gedreven vroomheid en godvrucht navolgden , waardoor hij *‘allen omhoog poogde te trekken’* naar de hemel, naar de Heer en naar de Allerheiligste Moeder van de Heer.

Ook in de stad *Tienen*, [gelegen] aan de andere kant van *Sint-Truiden*, bestaat een gelijkaardige broederschap van de heilige Maria en een prachtig gebouwde kapel, genaamd *‘Sancta Maria de Lacu’*, in de volkstaal *‘Onze-Lieve-Vrouw-ten-Poel’*. De leden van die broederschap behoren tot de meest vooraanstaande [burgers] van die stad, mannen die slechts éénmaal huwden, door soortgelijke regels als hoger geleid worden en op vaste dagen in genoemde kapel op plechtige wijze de goddelijke diensten zingen.

Voorwaar, in de stad *Sint-Truiden* zelf, alsook in de nabije Brabantse stad genaamd *Zoutleeuw*, treft men mariale broedersschappen aan van soortgelijke inrichting; de voornaamste burgers van die steden zijn er ingeschreven, worden door soortgelijke statuten geleid en worden door het volk *‘Fratres Capellae’*, in de volksmond *‘Capelle-broeders’* genoemd.

En die moeten wellicht gerekend worden bij die broedersschappen waarvan de zeer voortreffelijke schrijver Thomas Bozius zegt dat ze *‘in andere steden verspreid zijn naar het voorbeeld van die welke de serafijnse Bonaventura als eerste te Rome stichtte’*.

Het was tenminste voor de hand liggend dat ook deze vanuit het Sint-Truidense klooster van *Franciscus*, als uit een voorraadkamer van vroomheid, het moment en de maatstaf van hun oprichting ontvingen, op de wijze zoals al aangegeven. Ongetwijfeld hebben deze kloosterlingen de uit Rome overgenomen devotie met ijver gepropageerd, eerst in de abdijstad zelf en daarna in de naburige plaatsen van hun termijn.

Dat het voorzeker zo heeft kunnen gebeuren, is duidelijk af te leiden uit hun woorden; of het echter in werkelijkheid zo gebeurde, laat ik aan het oordeel van de lezer over. De voornoemde veronderstellingen, ook al zijn ze vanuit het standpunt van de overlevering en anderszins zo weinig vaststaand, lijken [ons evenwel] niet te verwaarlozen.

* * *

Tussenparagraaf : *Waarin diezelfde mening vanuit authentieke documenten nog meer toegelicht wordt.*

Opdat duidelijker zou blijken wat we zojuist terloops voorgehouden hebben, te weten dat die mariale broederschappen voorzeker vanuit het minderbroederklooster van Sint-Truiden als uit een soort voorraadkamer van godvrucht hun oorsprong geput hebben, hebben we gemeend dat het de moeite waard zou zijn als we, na nauwkeurig de archieven van de in genoemde steden bloeiende broederschappen doorzocht te hebben, de geopperde these zouden te voorschijn halen uit de tijdsomstandigheden waarin elk van die genootschappen opgericht werd.

In de eerste plaats nam die vroomheid een aanvang in de keizerlijke stad Sint-Truiden zelf : dat van alle hogergenoemde broederschappen degene die daar gesticht werd de oudste is, blijkt duidelijk uit de oude stichtingsoorkonde zelf van hun kapel , die de *Zeereerwaarde Heer Hubert van Suetendael*, huidige prelaat van de abdij en heer van de stad, zich verwaardigd heeft mij mede te delen.

De inhoud van het ganse document luidt [*in marge* : De Mariabroederschap van Sint-Truiden, anno 1286]:

Willem, bij de genade Gods, abt van het klooster van Sint-Truiden, van de orde van de heilige Benedictus, aan allen die dit geschrift zullen inzien, zijn groet met kennis der waarheid. Wijl de klerken van Sint-Truiden ter ere van de Heilige en Ondeelbare Drievuldigheid, Vader, Zoon en Heilige Geest, en van de Allerheiligste Maagd Maria, in een zekere broederschap zich vrijwillig verplicht hebben tot dienst van voornoemden (zoals uitvoeriger vervat is in een zekere verordening die daarover opgemaakt werd), maar voornoemde klerken evenwel geen plaats hebben waar zij [de activiteiten] van hun voornoemde broederschap konden uitoefenen, hebben zij ons nederig en vroom verzocht hen een plaats daartoe toe te wijzen.

Na grondig overleg daarover en wijl de dienst aan God bevorderd en niet verminderd moet worden, wensden wij in te gaan op het vrome voorstel van voornoemde klerken; in onze hoedanigheid van abt en van pastoor of investiet van de kerk van de Heilige Maria te Sint-Truiden, staan wij toe en willen wij, voor zover het in onze bevoegdheid ligt, dat de gezegde klerken op het kerkhof van de voornoemde kerk van de Heilige Maria, aan de kant van de marktplaats, op de plaats die 'Drinckelinck' genoemd wordt een bidplaats zouden doen bouwen waar zij [de activiteiten van] hun broederschap zouden kunnen uitoefenen, met behoud echter over de gehele lijn van ons eigen recht, dat van ons klooster, dat van de voornoemde kerk van de Heilige Maria en dat van onze bestendige vicaris, de heer Clemens. Hetwelk recht de priester van de genoemde bidplaats, wie hij tertijd ook zij, bij zijn aantreding zal zweren getrouw te zullen onderhouden.

Bij het bovengenoemde is ook nog toegevoegd dat indien er tussen de priester of de klerken van gezegde broederschap enerzijds, en de vicaris van voornoemde kerk van de Heilige Maria of de kapelaan van die kerk anderzijds, in de toekomst enige onenigheid of betwisting zou ontstaan (- moge het achterwege blijven! -), wij, de hogervernoemde abt, en de

beheerders of voogden van gezegde broederschap die onmiddellijk moeten verzoenen en sussen met behoud van eenieders rechten.

Tot getuigenis en bekrachtiging waarvan ons zegel, samen met dat van voornoemde heer Clemens aan onderhavige oorkonde gehangen is.

Ook ik, Clemens, vicaris, stem in, voor zover het in mijn vermogen ligt, met al wat door de Eerbiedwaardige heer, Heer Willem, door Gods genade abt voornoemd, toegestaan en bevolen werd, [evenwel] met behoud van mijn rechten in hun geheel en die van al mijn opvolgers. En ik heb mijn zegel, samen met het zegel van de Heer Abt voornoemd, tot getuigenis van wat voorafgaat aan deze oorkonde laten aanbrengen. Gegeven in het jaar des Heren 1286, op de dag na [het feest] van de heilige apostel Mattheüs.

Hieraan waren de zegels van de Heer Abt en van Clemens gehangen in groene was.

Deze gulle toelating van de abt heeft verder een toenmalige bisschop van Luik, -- die toentertijd Jan, een zoon van de graaf van Vlaanderen was --, bekrachtigd door een oorkonde die hij daarover uitgaf. Een volledige kopie daarvan heb ik in mijn bezit ; zij begint met de woorden '*Supplicaverunt nos*' ['Wij kregen het verzoek'] en werd gegeven in voornoemd jaar 1286, op het feest van de apostelen Simon en Judas.

Na de oprichting van de Stnt-Truidense broederschap, werd deze devotie uitgedragen naar de naburige stad Zoutleeuw. [*in marge* : (De broederschap) van Zoutleeuw, anno 1297]. Dit blijkt uit de wijdingsbrief van de Mariakapel van Zoutleeuw, die aangetroffen wordt in een zeer oud handgeschreven boek van diezelfde kapel , waarin melding gemaakt wordt van de broederschap als zijnde toentertijd gesticht . De hulpbisschop die de wijding verrichtte, richt zich immers daarin zo tot alle christengelovigen:

U allen willen Wij bij deze ter kennis brengen dat Wij met bijzondere toelating van onze Eerbiedwaardige Vader, de Heer Hugo, bisschop van Luik, een zekere kapel van de Broederschap van de Heilige Maagd gewijd hebben, die door sommige confraters van gezegde broederschap gebouwd werd in het dorp Zoutleeuw ter ere en op naam van de Heilige Maagd Maria, enz.

Deze oorkonde werd uitgevaardigd in het jaar des Heren 1297, op de derde dag van Juli. Reeds toen was bijgevolg aldaar een broederschap opgericht, vermits de voornoemde kapel in de aangehaalde oorkonde vernoemd wordt als '*de kapel van de broederschap*' en vermeld als zijnde gebouwd '*door sommige confraters van gezegde broederschap, enz.*'

Op de broederschap van Zoutleeuw volgt daarna in tijdsvolgorde gene broederschap van de Hasseltse Maria, waarover wij hier ex professo handelen: zij werd immers opgericht bij het begin van de veertiende eeuw, zoals wij hoger in hoofdstuk IV aangetoond hebben.

Wat de Mariabroederschap van Tienen betreft, kon ik niet het vaste tijdstip van haar ontstaan ontdekken. Er werd mij uit het archief van de *kapel van Onze-Lieve-Vrouw-ten-Poel* een oud handschrift van de Hoogwaardige Heer *Erycius Puteanus* medegedeeld, dat als titel draagt '*De Goddelijke [Maagd] van Ten Poel te Tienen*' en waarin geschreven staat dat '*de wijding van de kapel*' plaats had in het jaar des Heren 1296, op de feestdag van de heilige maagd Lucia, maar in de oorkonde die daarover getuigt, wordt geen melding gemaakt van '*confraters*' of van '*broederschap*'.

Uit de lijst echter van die personen die door de beheerders van het genootschap opgenomen zijn en die diezelfde *Erycius* in dat handschrift opgetekend heeft, wordt te verstaan gegeven dat dit genootschap aldaar reeds bloeide vanaf het einde van de dertiende eeuw, want tussen de namen van de lekeleden staat [die van] *Jan II*, bij de genade Gods hertog van Lotharingen, Brabant en Limburg,, die gehuwd was met *Margareta*, de dochter van *Edward*, de koning van Engeland. Deze *Jan* kwam immers in het bezit van voornoemde hertogelijke waardigheid in het jaar des Heren 1294 en stierf in het jaar 1312, zoals door *Rosweyde* uit geloofwaardige auteurs opgetekend wordt in de Appendix bij de Annalen van *Henricus Spondanus*.

Vermits we dan toch op die plaats in dat manuscript van de zeer beroemde man *Puteanus* aanbeland zijn, zou het zonde zijn de lofbetuigingen te verzwijgen waarmee hijzelf in datzelfde werkje de leden van juist deze Tiense broederschap verheerlijkt. De leden worden verkozen, zegt hij, uit de meest vooraanstaande burgers in die stad geboren; mannen ‘*van goede naam, levenswandel en faam en die ongehuwd zijn*’, of slechts éénmaal huwden. En verderop noemt hij ze nogmaals ‘*eerbiedwaardig door hun ambt, beroemd om hun eer en uitmuntend door hun stand*’.

Ik meen dat deze lovende titels met evenveel recht toepasselijk zijn op de Mariabroeders van de andere steden, inzonderheid die van Sint-Truiden, Hasselt en Zoutleeuw. Want de Mariabroederschappen zijn er niet uit andere personen samengesteld dan die waarvan geweten is dat zij de voornoemde staat van deugden en eer hebben.

Dat is wat in het bijzonder zal blijken over de *Hasseltse broederschap*, die we thans ex professo behandelen, met toevoeging van een lijst der medebroeders die daarin vooral de Moeder Gods, Koningin der Hemelen, op zeer devote wijze dienen. Dit zijn hun namen, geplaatst in volgorde van het tijdstip dat elk van hen tot de broederschap toegelaten werd:

Jan Haywegen de Oudere, schepen in Diepenbeek;

Jan Custijns, stadsrentmeester;

Richard Kellens;

Matthias van Millen, twaalfman en secretaris in Stevoort en Kuringen;

Gerard Cortebach;

Jan Arts, twaalfman;

Heer Jan Haywegen, de Jongere;

Michiel van Hilst, burgemeester, kerkmeester en stadsontvanger;

Eerwaarde Heer en Meester Nicolaas Lambrechts, pastoor van het Hasselts begijnhof;

Zeereerwaarde en Hoogwaardige Heer Gaspar van Millen, kanunnik van de roemrijke kathedrale kerk van Luik;

Edele en voorname Heer, Heer Willem de Geloës, tijdelijk heer van Beverst enz.;

Edele en voorname Heer, Heer Jan de Geloës, stadhouder van Houchnie;

Herman vander Straeten, schepen en secretaris van Sint-Lambrechts-Herk;

Zeergeleerde Heer Jan Zegers, licentiaat in beide rechten en advocaat van het Hof te Luik, griffier van de Edele Leenzaal van Kuringen en burgemeester van Hasselt. Hij is de man die een bijzondere ijver en toewijding aan de dag legde opdat dit werkje zou uitgegeven worden tot eer van de Heilige Maria en van haar broederschap;

Eerwaarde Heer Rombout Caproens, gevormde baccalaureus in de godgeleerdheid en pastoor te Alken;

Laurens Custijns, burgemeester, kerkmeester van Sint-Quintinuskerk en stadsrentmeester;

Eerwaarde Heer Jan Frederici, gevormd baccalaureus in de godgeleerdheid, pastoor te Hoepertingen en huidige rector van de kapel;

Eerwaarde Heer Gaspar van Hilst, kapelaan van Sint-Quintinus;

Zeergeleerde Heer Jacob Caproens, licentiaat in beide rechten, schepen van het Opperste Gerechtshof van het graafschap Loon in Vliermaal, driemaal burgemeester van de stad Hasselt alsook schepen van diezelfde [stad];

Arnold van Elsrack, Reinierszoon, burgemeester en schepen van de stad Hasselt, twaalfman en secretaris in Diepenbeek;

Willem Houwen, secretaris van de stad Hasselt. Ook hij was een bijzondere promotor van onderhavig werkje;

Andreas van Rosmael;

Eerwaarde Heer Reimond Griffin, biechtvader van de zusters van Sint-Catharina;

Arnold van Elsrack, Arnoldszoon, die thans deken van de broederschap is;

Jan Penxstienne, commissaris van Zijne Doorluchtige Hoogheid de Bisschop en Prins van Luik in deze stad Hasselt .

Zie daar de huidige confraters van de Hasseltse Maria, mannen (om het te zeggen met de woorden van Erycius Puteaneus) : *‘eerbiedwaardig door hun ambt, beroemd om hun eer, uitmuntend door hun stand’*. Ziet, ik toon u de zeer beroemde Moeder Gods van Hasselt en *‘rond haar een krans van BROEDERS, als een jonge cederaanplanting op de berg Libanon’* [in marge: Ecclesiasticus 50, vers 13].

Een lijst van de overleden [leden], waarvan we de namen konden terugvinden, voegen we aan het einde van onderhavig werkje toe opdat hun herinnering in de gebeden van de levenden bewaard zou blijven.

* * *

HOOFDSTUK VII : *Over de stichting van de kapel van de Heilige Maagd van Hasselt*

Men leest dat de eerste stichting van de huidige kapel of kapelanie van Maria gebeurde door een priester van Hasselt, de eerwaarde heer Reinier genaamd Baintsoyn, in het jaar van ‘s Heren Menswording 1334. Want zo zegt het de brief daarover uitgevaardigd en gegeven in dat jaar op de eerste dag van de maand augustus, uit naam van Adolf, de hogervernoemde bisschop van Luik, en van de Luikse aartsdiaken Percevaal van Nuceria, en [ook] van Agnes, de abdis van Herkenrode, van de cisterciënzerorde, en van Jan, rector van de parochiekerk in Hasselt.

“Wij maken aan allen bekend, zo zeggen zij, dat de vooruitziende heer Reinier genaamd Baintsoyn, een priester van Hasselt, door vrome ijver aangevuurd en tot vermeerdering van de goddelijke eredienst, met ons aller instemming en ook met de toestemming van de Edele Heer, Heer Lodewijk, graaf van Loon [en] tijdelijke heer van de plaats, op zijn eigen grond en met eigen goederen een eeuwigdurende kapelanie ter ere van de Heilige en glorierijke Maagd Maria gesticht en begiftigd heeft binnen de grenzen van gezegde parochiekerk (waarvan het personaatsrecht aan ons, abdis, toebehoort)”.

Daarna worden in die oorkonde sommige bepalingen toegevoegd aangaande het patronaatsrecht van gezegde kapelanie, alsook aangaande het recht van begrafenissen en offergaven die gebeurlijk door de vrijgevigheid van gelovigen aan genoemde kapel zouden toekomen. Daarover zullen we verder op geordende wijze handelen in afzonderlijke hoofdstukken.

Uiteindelijk wordt de oorkonde afgesloten met een verklaring van eensgezindheid van voornoemde personen die er belang bij hadden kennis te nemen van de inhoud der daar vermelde regelingen en er hun goedkeuring aan te geven. Wat door hen tenslotte gedaan wordt in deze bewoordingen [in marge : Goedkeuring van de stichting]:

“En Wij, bisschop Adolf, in acht genomen dat al het voorgaande in zijn geheel en in detail op even heilzame als redelijke wijze opgesteld en geregeld is, bekrachtigen het uit hoofde van onze gewone bevoegdheid en bevestigen het door het getuigenis van onderhavige oorkonde waaraan wij onze zegel hebben doen aanhangen.

En ook Wij voornoemd, aartsdiaken Percevaal, abdis Agnes, rector Jan en graaf Lodewijk, daar wij het voorgaande loven en erin toestemmen voor zover het in onze mogelijkheden ligt, hebben wij tot teken van onze toestemming aan onderhavige oorkonde onze zegels laten hangen. Gegeven in het jaar 1334 vanaf 's Heren Geboorte, op het feest van Sint-Pieters-Banden, zijnde de eerste dag van de maand augustus”.

En er hingen vijf zegels aan, te weten van de Luikse bisschop Adolf, van de aartsdiaken, van de abdis van Herkenrode, van de pastoor en van Lodewijk, graaf van Loon.

*

*

*

Tussenparagraaf I : Over de adel en de vroomheid van de aloude abdij van Herkenrode

Naar aanleiding van het feit dat in onderhavig document melding wordt gemaakt van *Agnes*, abdis van het hogervermelde zeer vermaarde klooster van adellijke cisterciënzerinnen, heb ik nagevorst wie die *Agnes* wel geweest is, en door dit te doen viel ik op geschriften die tonen welke opmerkelijke tekens van overeenkomst inzake devotie er zijn tussen dit klooster en de Hasseltse kapel waarover wij schrijven.. En dit willen we hier terloops aanstippen.

Vooreerst moet gesteld worden dat de abdij van Herkenrode gesticht werd door de invrome graaf van Loon *Gerard* in het jaar 1182 van 's Werelds verlossing, toen *Lucius II* de Kerk bestuurde en *Hendrik III* het Keizerrijk, onder [het bewind] van de Luikse bisschop *Albert*.

Anderzijds, onder de bewindvoersters van de gewijde congregatie van kloosterzusters die daar God dienen, was zij die in het vermelde document aangeduid is als *abdis Agnes*, de zesde in volgorde ; de gezegde Eerwaarde Mevrouw [was] *Agnes van Guigoven* , die gedurende vrij veel jaren op loffelijke wijze het bestuur voerde.

Laten we nu de overeenkomsten tussen beide gewijde plaatsen afwegen. Vooreerst, de Hasseltse kapel, die we zo dadelijk behandelen, werd gewijd ter ere van de Moeder Gods en werd naar haar naam '*Kapel van de Heilige Maagd Maria van Hasselt*' genoemd ; over dezelfde roemrijke eretitel verheugde zich voorheen al het adellijke vrouwenklooster van Herkenrode, genoemd als het was vanaf zijn allereerste begin: '*Klooster van de Heilige Maria van Herkemrode*'.

De tweede overeenkomst voor beide plaatsen bestaat hierin dat God beide uitgekozen heeft om er de wondertekenen van zijn almacht en zijn mededogen te tonen.. Want gene abdij heeft hij in zijn wonderlijke grootmoedigheid begiftigd met het Heilig Sacrament van Mirakel, de Hasseltse kapel echter met het miraculeuze beeld van de Moeder Gods. En deze zeer heilige onderpanden worden in beide plaatsen al meer dan driehonderd jaar bewaard ; ze schitteren door mirakelen en worden er omstuwd door de uitzonderlijke vroomheid van de allerzijds toestromende gelovigen.

En merkt de wonderlijke beschikking van de goddelijke Voorzienigheid . Juist onder het bewind van de Eerbiedwaardige Vrouwe *Abdis Agnes* die door het hoger in herinnering gebrachte document toestemde in de stichting van de Hasseltse kapel en eraan meewerkte, werd dit miraculeuze en uiterst eerbiedwaardige Sacrament naar *Herkenrode* gebracht.

De geschiedenis van de overbrenging en van de wonderbare omstandigheden daarvan, heeft immers de eerwaarde heer, Heer *Hilaire d'Awaigne*, pater van het klooster van Aulne en kapelaan te *Herkenrode*, op sierlijke en vrome wijze beschreven in een tractaat dat hij daarover aan het licht bracht en dat gedrukt werd bij *Bronckart* te Luik in het jaar 1655.

Tussen die *Agnes* en de abdis die heden ten dage het bestuur leidt, zijn er negentien bewindvoersters geweest, volgens de berekening van Eerwaarde Pater *Bartholomeüs Fisen*, op bladzijde 486 in het boek dat hij de titel '*Flores Ecclesiae Leodiensis*' ['*Bloesems van de Luikse Kerk*'] meegaf.

Zij echter die thans bestuurt is de Eerwaarde en Edele Mevrouw *Anna Catharina de Lamboy*, door toedoen van de Heilige Geest gekozen op de 17de dag van november in het jaar 1653 van 's Heren Menswording. Moge God haar vele jaren van gelukkig bewind gunnen.

Ten tijde echter van de Prelate die aan de huidige onmiddellijk voorafging, had het vrome bezoek plaats van de huidige Hoge priester van Gods Kerk, Alexander VII, die we hogerop in het eerste hoofdstuk in herinnering brachten.

En wijl wij daar terloops vermeldden dat toen door diezelfde uitzonderlijke dienaar van de vroomheid een bezoek gebracht werd aan de Miraculeuze Hostie van Herkenrode, lijkt het mij gepast op deze plaats verslag uit te brengen over de bijzondere omstandigheden van diens beroemd bezoek, zoals ik die van betrouwbare getuigen vernomen heb.

Toen hij te Hasselt was op de zeventiende dag van september in het jaar 1650, stuurde hij zijn kapelaan naar *Herkenrode* om na te vragen of men bereid zou zijn hem daar te herbergen . Het antwoord was meteen dat zijn komst zeer aangenaam zou zijn . Na ontvangst van dit [bericht] vertrok hij meteen en kwam daar aan om vijf uur van de namiddag .

Door de vooruitziendheid van de Eerwaarde Abdis waren enkele [personen] buiten geplaatst bij de kapel die grenst aan het klooster om, als zij zijn nakende aankomst bemerkten, daarvan aan de wachtende zustersgemeenschap bericht te geven.

Toen dit gebeurd was werden alle klokken plechtig geluid en de Eerwaarde Mevrouw, vergezeld van het gehele convent, stapte hem tegemoet tot halverwege de grote toegangspoort. Van de Eerwaarde Pater Biechtvader, *Heer Hilarion de Sainct*, religieus van het beroemde klooster van Aulne en gevormd baccalaureus in de godgeleerdheid, nam Zij [toen] het mooi versierde kruis over dat hij, bekleed met een superplie, droeg en reikte het de doorluchtige apostolische afgezant en vredesengel aan om het te kussen, terwijl beiden, namelijk de Mevrouw en de Pater, neerknielden op twee door dienaars aangedragen kussens. En terstond werd door de Voorzangeres dit vrome responsorium *Audi Israel* aangeheven, dat door de gehele gewijde communiteit voortgezet werd.

De volgende dag liet hij de kloosterzusters om zeven uur 's morgens in het koor ontbieden, waar hij met zeer devote plechtigheid het heilig misoffer heeft gevierd ; vervolgens heeft hij allen met wijwater besprenkeld en nam afscheid nadat hij zijn apostolische zegen gegeven had.

* * *

Tussenparagraaf II : *Over de latere bekrachtiging van de stichting van de kapel door de volgende aartsdiaken*

Tot meerdere stevigheid van de stichting werd aan de aartsdiaken, die voornoemde Percevaal opvolgde, ook om zijn goedkeuring gevraagd en die werd verkregen in een oorkonde met volgende inhoud:

“Meester Jan van Nocera, bij de genade Gods aartsdiaken in de Luikse kerk, aan allen die deze oorkonde zullen inkijken zijn eeuwige groet in de Heer.

Daar binnen de grenzen van de parochiale kerk van Hasselt, in ons voornoemd aartsdiaconaat, op initiatief van de heer Reinier genaamd Baintsoyn en op gezag en met toestemming van onze Eerwaarde Vader in Christus en Heer, de Heer Adolf, bij de genade

van God bisschop van Luik, een zekere kapelanie gesticht en gebouwd werd, zoals ten volle vervat is in een oorkonde die daarover opgemaakt en bezegeld werd met het zegel van gezegde Eerwaarde Vader, en waaraan onze onderhavige brief gehecht is. En aan ons, als aartsdiaken van de plaats, werd gevraagd dat wij onze goedkeuring en bekrachtiging zouden geven aan de voornoemde bouw en stichting van hogervermelde kapelanie, en aan de op grond daarvan opgemaakte verordeningen, zoals ten volle vervat is in gezegde oorkonde.

Daarom is het dat Wij, in acht genomen dat al het voorgaande, in zijn geheel en in zijn bijzonderheden in onderhavige oorkonde vervat en uiteengezet, op degelijke en redelijke wijze afgehandeld en verordend werd, het eveneens krachtens onze gewone bevoegdheid en voor zover het in onze mogelijkheden ligt, goedkeuren en bekrachtigen. En wat terzake gebeurde en gebeurt, bevestigen wij door het getuigenis van onderhavige brief, waaraan ons eigen zegel gehangen werd en die gegeven en bezegeld werd in het jaar 1343 sinds 's Heren Geboorte, op de 11de dag van de maand september”.

* * *

HOOFDSTUK VIII : Over de wijding van de kapel

Het is waarlijk passend en billijk dat over de gehele wereld kapellen en kerken zouden gewijd worden ter ere van die gezegende Maagd, die zelf door goddelijke bestemming tot aan de vervulling der tijden uitverkoren en tot tempel van de Heilige Geest en tot heiligdom van Gods Zoon gewijd werd.

Door die overdenking bewogen, hebben de gelovige *Hasselaren* als bijzondere vereerders van de heilige Maria ervoor gezorgd dat de voornoemde kapel, die in hun stad gebouwd werd ter ere van die roemrijke Maagd, volgens de ritens van de Heilige Roomse Kerk op plechtige wijze gewijd zou worden.

Het zal de godvruchtige lezer mogelijk zijn van alle omstandigheden van dit invrome gebeuren kennis te nemen uit het authentieke hiernavolgende bisschoppelijke getuigenis.

“Broeder Diederik, bij de genade Gods bisschop van Gybilate en wijbisschop van de Eerwaarde Vader in Christus en Heer, Heer Engelbert, door diezelfde genade bisschop van Luik, aan alle christengevoligen tot wie deze brief zou komen, een eeuwige groet in de Heer.

Het weze allen bekend, zowel tegenwoordigen als toekomstenden, dat wij een recent in de stad Hasselt gegrondveste kapel met haar kerkhof, evenals één altaar daarin gewijd hebben, [in marge : De beschermheiligen van de kapel] ter ere van de gelukzalige en roemrijke Maagd Maria en van het Heilig Kruis, alsook van de heiligen Joannes de Doper, Petrus, Paulus, Andreas, Joannes, Jacobus, Philippus, Bartholomeüs, Mattheüs, Thomas, Simon en Judas, Matthias en Barnabas, apostelen ; Michael, Stefanus, de Heilige Onnozele Kinderen, Vincentius, Cletus, Joannes en Paulus, Laurentius, Cosmas en Damianus, Dionysius, Quintinus, Cesarius, Clemens, Gregorius, Hiëronymus, Ambrosius, Augustinus, Benedictus, Servatius, Franciscus, Urbanus, Bonifacius, Medardus, Cornelius, Antonius, Bernardus, Remigius, Severinus, Hubertus, Leonardus, Martinus, Briccius, Egidius, Eligius, Nicolaus, Trudo, Leo, Silvester, Joris en Lambertus ; alsook van de heiligen Maria Magdalena, Agatha, Agnes, Lucia, Cecilia, Anastasia, Scholastica, Margareta, Catharina, Barbara, Aldegondis, Praxedes, Brigida, Elizabeth, Anna en de Heilige Elfduizend Maagden.

[In marge : De dag van de kerkwijding]. Wij hebben verordend dat ten eeuwigen dage de dag van de wijding van deze kapel elk jaar gehouden en gevierd zal moeten worden op de zondag na de Tenhemelopneming van de Heilige roemrijke Maagd Maria.

Wijl wij willen dat, zoals onze Moeder de Heilige Kerk het aanraadt, gezegde kapel in groten getale bezocht zou worden met gepaste eerbewijzen en door de christengelovigen bestendig vereerd, [in marge : Bisschoppelijke aflaat] verlenen wij vol van barmhartigheid in de Heer, ons beroepend op het erbarmen van de Almachtige God en ons verlatend op het gezag van de heilige apostelen Petrus en Paulus, veertig dagen aflaat op de door hen opgelopen straffen (met uitsluiting van eerder verworven aflaten) aan alle ware boetvaardigen die met een rouwvol hart en na gebiecht te hebben, deze kapel op het feest van haar wijding, alsook op alle en iedere feestdag(en) van haar beschermheiligen zullen bezoeken om reden van godsvrucht, pelgrimstocht of gebed, of er iets van hun geld zouden offeren of een helpende hand reiken voor de verlichting, de versiering of de andere noodwendigheden van gezegde kapel, en dat zo vaak en wanneer en waar dan ook zij de voormelde dingen, of iets daarvan op devote wijze zouden doen of volbrengen.

Tot getuigenis en bekrachtiging waarvan wij ons zegel aan onderhavige oorkonde hebben doen hangen. Gegeven in het jaar 1350 sinds 's Heren Geboorte, op de tiende dag van de maand januari”.

Op passende wijze zal hier de vrome vrijgevigheid in herinnering gebracht worden die verscheidene Heren uit de hoogedele familie *de Geloës* jegens de tegenwoordige kapel van de Heilige Maria beoefend hebben.

Vooreerst liet de Edele Heer *Steven de Geloës*, tijdelijke Heer van *Beverst*, in 1598 een [nieuw] hoogaltaar maken, alsook een ander waarop het mirakuleuze beeld van de Moeder Gods geplaatst is.

Net zo heeft de Heer *Willem de Geloës*, huidige tijdelijke Heer van *Beverst*, het beeld van de [Heilige] Maagd opgesmukt met een kostbaar gewaad en ook liet hij Haar en het beeld van het Jezuskind dat ze draagt, zilveren kronen op het hoofd zetten. En voor een vergulde kelk schonk hij uit vrijgevege godvrucht een aanzienlijke aalmoes. [Zij zijn] waarlijk begunstigers en beschermers van de verering van de Allerheiligste Maagd, alsook van haar broederschap.

* * *

HOOFDSTUK IX : *Over de bedienaars van het altaar in gezegde Kapel*

Het rectoraat van de kapel werd in de eerste plaats opgedragen aan de Eerwaarde Heer *Reinier*, genaamd *Baintsoyn*, priester en stichter van de kapel, die in de hoger aangehaalde oorkonde van de Luikse bisschop *Adolf II* beschreven werd als ‘*gedreven door godvruchtige ijver*’. Hem, zeg ik, heeft die *Adolf* als de eerste rector aangesteld. Zo luidt het immers in die stichtingsoorkonde: ‘*De voornoemde heer Reinier zal voor de eerste keer deze kapelanie van de Heilige Maria als eeuwig beneficie bekomen*’.

Volgens de wil en met instemming van *Reinier* werd het patronaatsrecht voor dat beneficie voortaan afgestaan aan de Hoogedele Heer *Lodewijk*, graaf van *Loon*, en aan zijn opvolgers in het graafschap, zoals het in diezelfde oorkonde nog uitdrukkelijker gezegd wordt in deze termen:

Diezelfde Heer Reinier wil en stemt er mee in dat het patronaatsrecht van gezegde kapelanie daarna in vol recht zal toebehoren aan de gezegde Heer Graaf van Loon en zijn opvolgers als graven van Loon, wie het op dat moment ook mogen zijn. Zo ook, dat telkens deze kapelanie vacant is, geschikte personen eerst aan de rector van gezegde parochiekerk

zullen voorgesteld worden. Daarna zal diezelfde rector de aldus aan hem voorgestelde personen, en geen andere, aan Ons, de hogernoemde Aartsdiaken, en aan onze opvolgers als aartsdiaken, opnieuw voorstellen, om door Ons en onze opvolgers tot gezegde kapelanie van de Heilige Maria te worden toegelaten, enz.

En ik zou geloven dat het hierom is dat de graven van Loon gemeenlijk aangezien worden als de stichters van de kapel, en zij worden als dusdanig vernoemd in de oorkonde van de Zeer Eminente Heer *Erard van der Marck*, die verder aangehaald zal worden [*in marge* : Hoofdstuk 17, paragraaf 1] : ongetwijfeld omdat onmiddellijk vanaf de eerste stichting en oprichting van de kapel aan hen het patronaatsrecht toegewezen werd, dat in andere gevallen aan de stichter toekomt.

Ter vermeerdering evenwel van de devotie, werd in dezelfde kapel op de zevende dag van januari in het jaar des Heren 1480 een ander beneficie gesticht onder de naam van *Onze-Lieve-Vrouw van Smarten*. Als dit [beneficie] vacant is, komt het recht van voorstelling toe aan de medebroeders van de kapel in hun hoedanigheid van leken beschermheren.

De rector en die andere altaarbedienaar worden bijgevolg op de voornoemde wijze tot op de huidige dag aangesteld. Volgens de hogerop aangehaalde statuten van de broederschap evenwel zweert een nieuw benoemde rector op Gods Heilige Evangelien ‘ *dat hij deze kapel op rechtmatige wijze zal bedienen, zo dat ze niet beroofd zou worden van de verschuldigde diensten*’ [*in marge* : Kapittel 5, nummer 15].

* * *

HOOFDSTUK X: *Over de bedienaars van het Goddelijke Woord en van het Boetesacrament in de gezegde kapel*

Het is algemeen geweten dat de dienst van de prediking van Gods Woord, alsook die van het boetesacrament, vanuit het gewone recht aan de rector van de kapel toebehoort; zo ook, dat indien hijzelf afwezig of belet zou zijn, hij erin moet voorzien dat voornoemde diensten door iemand anders uitgeoefend zouden worden. Het blijkt immers uit de hier onmiddellijk voorgaande eedformule van de rector, dat hijzelf ertoe verplicht is de kapel op rechtmatige wijze te bedienen op een manier dat zij niet van de verschuldigde diensten beroofd zou worden.

Evenwel, de rector van de kapel, Eerwaarde Heer *Jan Hechtermans*, pastoor in Wimmertingen, overwegende dat hij alleen niet [meer] volstond om die lasten te dragen, besloot om enkele mannelijke religieuzen als assistenten aan te trekken om die lasten te helpen dragen, zowel omwille van de mensenmassa die op de feestdagen van de Heilige Maria bij de kapel samenstroomde voor het boetesacrament, als omwille van andere belemmeringen waardoor hij in beslag genomen was.

Daarom, nauwgezet afwegende dat de minderbroeders van de *Heilige Franciscus* zich altijd bereid getoond hadden, voorzover mogelijk, de pastoors ter hulp te komen, en ook dat zijn voorgangers sinds onheuglijke tijden (zoals ik weldra zal aantonen) al gebruik gemaakt hadden van hun hulp voor de diensten in die Mariakapel, heeft hij hen dan ook, met eenparige instemming van het college van zijn medebroeders, daartoe verzocht in het jaar des Heren 1636.

In overeenstemming met hun gebruikelijke ijver om de pastoors te helpen bij de door hen gedragen lasten van de zielezorg, hebben onze religieuzen natuurlijk onmiddellijk ingestemd met het voornoemde verzoek van de Eerwaarde Heer Rector en van de

Broederschap. In het bijzonder in acht genomen dat zij nu met minder moeilijkheden dan voorheen deze diensten zouden kunnen leveren; het werd hen immers thans door de Doorluchtige Prins *Ferdinand* en door de Drie of de twaalf Ambachten van de stad Hasselt toegelaten daar als kloostergemeenschap te verblijven. Die toelating werd door de Prins gegeven in het jaar 1634 op de 28de augustus, door de Drie echter op de 5de november.

Van dat jaar af worden dus door de Hasseltse minderbroeders in deze Mariakapel de geestelijke taken vervuld die wij hier onmiddellijk laten volgen:

1. Op alle feestdagen van de Heilige Maria wordt om twee uur 's namiddags een prediking van Gods woord gehouden.
2. Zo ook in de maand december een sermoen om zeven uur 's morgens onder de '*Gulden Mis*'.
3. Op alle voornoemde feestdagen horen wij ook de sacramentele biecht af van de christengelovigen, die daar in groten getale samenstromen om Maria te vereren.
4. Wij viëren daar talrijke missen die devote personen ons vragen op te dragen vóór het miraculeuze beeld.
5. Elk jaar onder het octaaf van [het feest van] de Bezoeking van de Moeder Gods doen wij samen met het ganse genootschap van de *Mariabroeders* een devote pelgrimstocht naar de *miraculeuze Maagd in Kortenbos* en zingen dan onderweg afwisselend, nu eens de *confraters*, dan weer de gewijde gemeenschap van de *minder broeders*, voor Vrouwe [Maria], want groot is Haar glorie. Als men dan aangekomen is bij die gewijde Mariakapel, laten de paters *premonstratenzers* (die er de eigenaars van zijn) aan pater *gardiaan* de eer de plechtige mis van Onze-Lieve-Vrouw te zingen, terwijl de *Mariabroeders* vanop het oksaal de delen van de mis, die hen aangaan, samen zingen. De priesters van de communiteit der *minderbroeders* echter nemen plaats in de biechtstoelen om de biecht te horen van hen die dat willen. En één van hen, nadat hij de preekstoel beklommen heeft, verkondigt na het evangelie van de mis tot het volk een bijzondere lofrede op de Maagdelijke Moeder Gods.

Als dan het goddelijk offermysterie [van de mis] ten einde is, plaatsen de *Confraters* zich aan één kant van de kerk op een rij, en de *minderbroeders* aan de andere kant en zingen in koor afwisselend de invrome mariale hymne die geschreven werd door de Serafijnse *Bonaventura: Te Matrem Dei laudamus* [*'U loven wij, Moeder Gods'*]. Daarna gaan ze buiten en laten langs het hele traject alle plaatsen waar ze doorkomen weergalmen van hun vrome hymnen en gezangen.

Bij het binnenkomen van hun stad *Hasselt* richten zij op gelijke wijze hun stappen naar de gewijde kapel van de Heilige Maria waar ze door het volk dat thuis gebleven was verwacht worden. En nogmaals wordt voor de daar vergaderden door één van onze paters een lofrede op de Moeder Gods voorgedragen; als die afgelopen is wordt het volk met Gods zegen weggestuurd.

Dit miraculeuze beeld van *Kortenbos* werd eerst door één van onze paters in een zekere boom geplaatst voor de devotie van de voorbijgangers, zoals de Eerwaarde Heer *Robrecht Lamberts*, prior van *Averbode*, schrijft in zijn geschiedenis van het beeld. [*in marge*: Hoofdstuk 4]. Het is derhalve niet verwonderlijk dat de *minderbroeders* zich als vurige helpers gevoegd hebben bij de Eerwaarde Witheren van de orde van *Prémonstré* om de devotie van deze wonderbare plaats te bevorderen.

* * *

Tussenparagraaf I : *Over de andere diensten van de minderbroeders sinds de opname van hun klooster in de stad Hasselt*

Ik zal het niet hebben over de dagelijkse toediening van de sacramenten, over de veelvuldige verkomdingen van het woord Gods noch over de viering van de goddelijke officies die dag en nacht in onze kerk met bijzondere plechtigheid voortgezet worden en zeer talrijk door de bevolking met een bijzondere zin voor vroomheid bijgewoond worden. Dit is voor de hand liggend en springt in het oog, zoals ook de ziekenbezoeken en andere soortgelijke diensten.

Al zwijg ik over die dingen, zal ik toch het verhaal inlassen van de een of andere gebeurtenis, want hoe meer die buitengewoon zijn, des te gemakkelijker verdwijnen ze uit de geesten van het nageslacht. Het loont echter zich te herinneren dat de minderbroeders die onderhouden worden door de aalmoezen van de stad, van hun kant oog hadden zowel voor haar lichamelijke als voor haar geestelijke belangen en zich erop toelieden die ijverig te bevorderen, als de gelegenheden zich voordeden.

In het jaar des Heren 1654, in het midden van de nacht die aan het feest van de Geboorte van de Heilige Maagd Maria voorafging, brak in de straat die in de volksmond *Raamstraat* genoemd wordt, een hevige brand uit die vele huizen en schuren vernielde, met het klaarblijkelijke gevaar dat de halve stad zou afbranden. Tijdens deze openbare ramp greep de Zeereerwaarde Pater, die toen daar gardiaan van de minderbroeders was, uit medelijden met het algemene verdriet, het Eerbiedwaardig Sacrament uit het klooster van het Heilig Graf en ging ermee naar een plaats dicht bij de brand, zoals ook de biechtvader van de zusters van Sint-Catharina en de Eerwaarde Heer Pastoor van Sint-Quintinus eveneens met het Allerheiligste deden. Toen ze daarmee de zegen gegeven hadden, draaide meteen de wind en rukte het vuur niet verder op.

Ter herinnering aan deze brand en zijn wonderlijke uitdoving maakte de Heer Willem Houwen de volgende chronogrammenreeks: [1654]

Van brand bevrijd ons , Maria!

Sta niet toe dat wij, uw dienaars door het vuur verloren gaan.

Sta niet toe dat de Hasselaren door de vlammen omkomen.

Toen in Hasselt een grote en schrikbarende brand was ontstaan,

Die de van allerzijds bijeengebrachte [emmers] water niet konden blussen,

Werd Gods Heilige Lichaam erheen gebracht en op straat de zegen gegeven;

Meteen kalmeerde dit de vuurgloed en terstond namen de branden af.

Op wonderlijke wijze bedaarde het Hemelbrood ze door zijn aanwewigheid

En bevrijdde ons van een nog grotere vuurzee.

Een gelijkaardig geval heeft zich voorgedaan toen een andere Zeereerwaarde Pater gardiaan was tijdens het jaar des Heren 1651, tussen tien en elf [uur] van de nacht op de tweede augustus, toen door iemands nalatigheid een brand ontstond . Door de hevigheid van de winden werd zo het vuur aangewakkerd en gloeiende gensters, die over de huizen vlogen, werden zo in verscheidene en nogal verwijderde straten verspreid, dat het ernaar leek dat de ganse stad tot as zou worden herleid. Al vijf huizen stonden in brand en het waren niet alleen alle nabije, maar ook tamelijk verafgelegen huizen die manifest in gevaar verkeerden om die reden dat, hoe groot de inspanningen van de burgers ook waren, de pogingen tevergeefs waren, omdat de winden elk blusresultaat verhinderden.

Daar menselijke remedies uiteindelijk geen effect sorteerden, deden sommige personen een beroep op de minderbroeders (in wier buurt die brand zich voordeed) en vroegen hen onderdanig, doch met aandrang, dat ze de zegen met het Eerbiedwaardig

Sacrament zouden willen geven . In overeenstemming met het geloof en de godvrucht van hen die de vraag gesteld hadden, haalden zij spoedig de heilbrengende Hostie uit ; toen ze die zagen, zetten alle burgers hun emmers en ander materieel neer, vielen op hun knieën en smeekten de goddelijke hulp af. Zodra de zegen gegeven was (- wonderlijk om zien !-), kwamen de winden tot bedaren, en ook de vlam, die boven de huizen uit wel tot een hoogte van een halve speer reikte kwam zacht tot bedaren en het vuur maakte op de flank geen vooruitgang meer breder dan een nagel, maar doofde binnen de kortste tijd . De burgers beschouwden dit gebeuren als een mirakel en sommigen verklaarden dat, indien ze geen katholieken waren, ze het katholieke geloof en de katholieke godsdienst zouden aannemen om dat wat ze nu met hun eigen ogen gezien hadden.

Aldus worden de twee voornoemde gebeurtenissen verhaald in het archief van ons Hasselts klooster. Maar laten we de getuigenissen uit eigen huis terzijde en laten we er van buiten naar voor schuiven, overeenkomstig de raad van de Wijze : *'Laat een ander u prijzen, en niet uw[eigen] mond, een buitenstaander, en niet uw [eigen] lippen'* [in marge : Spreuken, 17, vers 21].

De Eerbare Stadsmagistraat van Hasselt, door ons naar aanleiding van dit geschrift erom verzocht een eerlijk getuigenis van de waarheid af te leveren, bovenop de mening die ze hebben over onze diensten en onze omgang, heeft ons gegeven wat we hier laten volgen :

Allen den ghenen die dese onse opene brieven sullen sien, lesen, oft hoeren lesen, Wy Borghemeesters, Geswoeren ende Raedt der Stadt Hasselt, Doen te weten ende attesteren voor die sincere waerheyt, ten ernstighen verseuck vanden Eerw. Pater Petrus Beeck Guardiaen vande Paters Minderbroeders der Observanten, dat die selve voorgheuoemde Paters vanden tyt aff dat sy alhier in onse Stadt ghewoont hebben, aen ons ende alle Borghers ende inwoonders deser Stadt, groote diensten, met goeden yver ende Godtvruchticheyt gedaen hebben, ende al noch dagelijcx sijn doende, soo in hunne goede Predicatie, Bichte te hooren, Missen te celebreren, assisteringhe der krancken, by daeghe ende nachte, ende andere dergelijcke goddelijcke, ende gheestelijcke, ende oyck in voorvallende occasien tytelijcke diensten, exercerende, daer deur die ghemeente, die sel;ve grootelijcx stichtende, leerende, onderwysende, ende vervoorderende, met hunne eerlijcke, degelijcke, Ende exemplaere conversatie tot vervoorderinghe ende voldoeninghe van ons ende alle Borghers deser Stadt. In oirconde hebben wy dese met onsen gemeenen Stadt seghel doen bevestighen ende door onsen Secretaris onderteecken in den Jaere Ons Heeren Jesu Christi duysent seshondert sestich der Maendt Martij veerthienden dagh.

Plaats + van het zegel. J. Houwen secretaris.

Dit getuigenis meende ik hier in de Vlaamse taal (waarin het door de Magistraat werd uitgebracht) te moeten plaatsen, opdat men niet zou denken dat in een vertaling er enige verandering in de betekenis zou plaatsgevonden hebben, maar opdat deze uitgave [ervan] met geen punt of letter van het origineel zou verschillen.

* * *

Tussenparagraaf II: *Over de andere diensten van de minderbroeders vóór de tijd van hun toelating tot de stad Hasselt*

Over de eerste komst van de minderbroeders in het bisdom Luik en hun veelvuldige vruchten die ze voortbrachten bericht *Bartholomeüs Fisen* over een goddelijke voorspelling, in deze woorden [*in marge : Flores Leodienses* [‘Luikse bloesems’], bladzijde 547] :

In het jaar na 1213 overleed de heilige Maria van Oignies, een wijdvermaarde vrouw om haar talrijke deugden, In de lijn van haar vurige ijver om God te eren, was zij gewoon in die gore tijden het verderf van de christelijke wereld te bewenen en Gods erbarmen af te smeken opdat hij ooit paal en perk zou stellen aan zoveel kwaads. Ze werd verhoord. Van Godswege vernam ze dat niet veel jaren later vastberaden kampers voor het katholieke geloof zouden opstaan, mannen die de zuiverheid beminden, opvallend door hun vroomheid en uitzonderlijk door hun leer, ongeëvenaard in het predikingsambt, door wier inspanningen God de ganse verdorven wereld zou verbeteren.

De voorspelling had haar waarheid. Weldra ontstonden de bedelorden die, niet tevreden door verachting van alle aardse dingen de hemelse na te streven , door hun opvallende wijsheid en hun mooie voorbeelden van godsdienstig leven een nieuw aanschijn der dingen leken te bewerken.

En de voorspelling die in dit bisdom uitgebracht was geworden, vond daar ook geloof, want toen de roemrijke faam van hun uitmuntende inspanningen in de wereld verspreid werd, nodigden bijna alle volkeren de *dominicanen* en de *franciscanen*, die voortreffelijke verkondigers van Gods woord, uit. Op aanbeveling van kardinaal *de Vitry* werden de *dominicanen* naar Luik uitgenodigd en nog vóór het dertigste jaar van die eeuw vestigden zij zich daar. Weldra [gebeurde dit] ook te *Leuven* en te *'s Hertogenbosch*.

Enkele jaren vroeger waren de *minderbroeders* naar *Luik* en *Sint-Truiden* gekomen, en een weinig later naar *Aken, Maastricht, Hoi, Namen, Dinant* enz. En al vlug voegt die schrijver daaraan toe:

Aldus begonnen die invrome kloosterorden in deze kerk de rijpste vruchten voort te brengen ‘*arm in geldbezit en goederen*’ (zoals *Egidius* het zegt), ‘*maar rijk aan inhoud en deugden, die overlopen van hemels voedsel en het vaderland overvloedig sterken, alsof de voorraadkamers van het paradijs het woord Gods op verrukkelijke wijze uitspuiten van het ene in het andere*’.

Tot hier *Bartholomeüs Fisen* ; uit de voorspelling van de heilige *Maria van Oignies* en uit de lovende geschriften van *Egidius* bracht hij in een heldere stijl de opmerkelijke vruchten in herinnering door de *minderbroeders* in het ganse bisdom Luik voortgebracht. Laten wij dan nu terugkeren naar de in het bijzonder te vertellen dingen die met overvloedige vruchten voor de zielen door hen gepresteerd werden in de stad en het district Hasselt vóór ze als kloostergemeenschap tot die stad toegelaten werden.

Toen er onderhandeld werd over de toelating voor een kloostervestiging van de *franciscaanse minderbroeders* te Hasselt (of eerder al over de handhaving van die toelating), vroegen en verkregen de *minderbroeders* van de Eerwaarde Heren Pastoors uit de omgeving van Hasselt authentieke getuigenissen van de waarheid over de diensten en de religieuze handelwijze van de minderbroeders in het Hasseltse termijngebied, deels om daardoor de mond te snoeren van sommigen die onbillijkheden vertelden, deels om door het voorleggen daarvan het behoud van de al verkregen toelating te vergemakkelijken.

Al die dingen worden nauwgezet bewaard in het archief van ons Hasselts klooster, waar ik die onlangs nauwkeurig heb doorgelezen. De kern van de inhoud was dat elk van die Eerwaarde Heren getuigde ‘*dat ze altijd van de minderbroeders grote hulp hadden gehad in hun pastorale taken en dat wanneer één van hen ziek of belet was, ze zich bereid getoond hadden in te springen in hun plaats. En dat hun communauteiten nooit enig ongemak door hen ondervonden hadden, maar dat omgekeerd ook al waren de dienstverplichtingen vaak toegenomen, zij niettemin op de oude wijze ijverig gebleven waren bij hun gewone aalmoestermijnplaatsen*’.

Dat is in wezen de inhoud van elk getuigenis dat ieder van hen, geformuleerd in zijn eigen woorden en volgens zijn stijl optekende en aan onze broeders overmaakte op jaar, maand en dag zoals we hieronder meedelen:

De Eerwaarde Heer pastoor

- van Hasselt, *Jan Frederici*, deken van de christenheid van het concilie Hasselt, in het jaar 1636, op 29 januari. ;
- van Diepenbeek, *Arnold Janss*, gevormde baccalaureus in de godgeleerdheid en uitzonderlijke weldoener van onze orde, in hetzelfde jaar op 7 februari ;
- van het Hasselts begijnhof, *Gillis Zengelbeeck*, in hetzelfde jaar op 20 maart;
- in Kermt, *Jan vander Eycken*, op 9 januari;
- in Wimmertingen, *Jan Hechtermans*, rector van de kapel, op 25 maart;
- in Sint-Lambrechts-Herk, *Joris Deckers*, op 5 februari;
- van Alken, *Herman Pauli*, op 24 maart;
- in Schulen, *Arnold Scherpenberch*, op 6 februari
- van Kuringen, *Quirijn Jacobs*, op 25 maart .

Maar de *minderbroeders* hebben soortgelijke diensten niet alleen in de voornoemde recente tijden van deze Eerwaarde Heren geleverd voor de bevolking van Hasselt en omstreken, maar sinds honderden jaren terug, ja zelfs vanaf de tijden van onze heilige stichter *Franciscus*, zoals uit zeer oude documenten bewezen kan worden..

Het archief van ons *klooster in Sint-Truiden* bewaart een zeker oud document gedateerd van de 15de dag van de maand maart van het jaar 1536, waarin duidelijk te kennen gegeven wordt dat de minderbroeders vanuit *Sint-Truiden* al sinds honderden jaren her als termijnpaters verschenen in de stad *Hasselt* en dat volk diende in geestelijke taken..

De aanleiding voor de opstelling van dat document was toen over een huis, waarin onze paters, die naar *Hasselt* kwamen voor voornoemde geestelijke opdrachten, een onderdak gevonden hadden, enige moeilijkheid en betwisting ontstaan was: sommige van die ruziemakers (die in dat geschrift '*Zonen van de ongerechtigheid*' genoemd worden) wilden dat huis aan het gebruik van de broeders onttrekken en maakten er aanspraak op als hun eigen bezit.

Over dit knelpunt wendden de broeders van *Sint-Truiden* zich tot de Zeer Eminente Heer *Erard van der Marck*, die toen prins van Luik en kardinaal van de [Heilige] Kerk was, Die verleende een gunstig oor aan de verdrukke armen van Christus en beval dat zij zelf door rechtsgeldige getuigenissen hun oud eigendomsrecht, of hun gebruiksrecht van het voornoemde huis zouden aantonen, en dat de zaak zou beslecht worden volgens de verklaring van de getuigen.

Bij die gelegenheid werden vóór de Commissaris van Hasselt, daartoe aangesteld, diverse getuigen voorgeleid : tachtigjarige en zeventigjarige mannen werden verhoord, die getuigden dat die kloosterlingen dat huis '*sinds onheuglijke tijden en langer dan 's mensen geheugen reikt in hun bezit hadden*' voor gezegd gebruik. Zo ook dat '*vóór de hervorming van het klooster van de stad Sint-Truiden* (die plaats had in het jaar 1456) '*een minderbroeder met vaste standplaats voor de stad Hasselt en nabijgelegen plaatsen, gewoon was in dat huis te verblijven*'.

Dat huis wordt ook nog met weergave van omstandigheden aldus gepreciseerd [*in marge* : Let wel] : '*Een huis gelegen in de straat geheten 'de Capelle-straet' en dat in de volkstaal en gemeenlijk 'der Minder-broeders Huys' genoemd wordt*'. In de zelfde bewoordingen wordt het ook nog gespecificeerd in zeker ander document gemaakt voor de Eerwaarde Paters augustijnen, om langs juridische weg een cijns van vier ponden van de stad Hasselt te eisen van een zeker huis, aangrenzend (in de volksmond ; *regenoet*') aan het

voornoemde huis van de minderbroeders. In hetzelfde document wordt geschreven dat het gedateerd werd in het jaar 1470 op de negende dag van februari.

Terwille van de zo evidente getuigenissen werd dit huis toen door Prins-Kardinaal *Erard* aan onze broeders toegewezen voor gebruik en ze hebben er overnacht voor hun diensten tot aan het jaar 1634 waarin de minderbroeders van Prins *Ferdinand* en van de burgers de toelating bekwamen er in kloosterverband te resideren.

Toen zorgden ze er inderdaad voor dat het verkocht werd door onze geestelijke moeder, de eerbare weduwe Mevrouw Houwen, alias Munnix, naar de naam van haar man Frans Munnix, zaliger gedachtenis, destijds onze 'syndicus' en in hoge mate weldoener van sommige paters van de orde. En ter vervanging van het voornoemde huis werd er voor ons onderkomen een ander en geschikter gekocht, gelegen in de straat die '*de Vleminc-straat*' genoemd wordt. Bij de onderhandelingen voor die aankoop waren ons van grote hulp (buiten de hoger vernoemden) de Zeereerwaarde Heer *Jan Hechtermans*, toen rector van de Mariakapel, en *Hendrik van Hove*, een eerbare burger van de stad Hasselt en koopman, die achteraf nog door de Zeereerwaarde Pater Provinciaal als eerste 'syndicus' van onze nieuwe residentie benoemd werd..

Uit de hierboven nu vernoemde getuigenissen kan als vaststaand besluit afgeleid worden dat wij, minderbroeders, in de trouwe dienst van zowel deze stad, als van het Hasselts district, geen "*nieuwelingen*" zijn (zoals door iemand wel eens argeloos beweerd wordt). Als we immers een berekening der jaren zouden ondernemen, zou blijken dat al sinds meer dan drie eeuwen die geestelijke diensten door de minderbroeders van Sint-Truiden geleverd werden in hun hoedanigheid van termijnpaters van deze stad en dit district.

Vooreerst werd de hogervermelde betwisting over het huis al sinds honderdzesentwintig jaar gevoerd, namelijk sinds het jaar 1536 van de Menswording des Heren, en toen werden getuigenissen te voorschijn gebracht over onheuglijke vroegere tijden, waarin de termijnpaters (waarvan één van de toen meer bekende genoemd was Pater *Zeuken*) ondergebracht waren in het voornoemde huis. Trouwens in de geciteerde oorkonde van de Eerwaarde Pater Prior van de augustijnen wordt een getuigenis naar voor gebracht uit het jaar 1470, dat het van toen al 'het Minder-Broeders-Huys' genoemd werd.

In hetzelfde oude document wordt ook verklaard dat het bezit van dat huis, lang vóór de hervorming van het klooster van Sint-Truiden, op die wijze geregeld was. Die hervorming had inderdaad plaats (zoals ik al zei) in het jaar 1456, zoals blijkt uit zijn archief.

Bij al het voorgaande komt er nog bij, dat in het geciteerde oude document gezegd wordt, dat de Hasseltse termijnpater, Pater *Zeuken*, toen hij verscheen vóór de speciaal aangeduide Commissaris, '*zekere oude brieven te voorschijn haalde, namelijk van perkament, en al sinds oude tijden bestaand*', en met meerdere zegels bezegeld, waardoor zijn aanspraak klaar bewezen werd.

Hiermee en dan inzonderheid door de oude perkamenten brieven wordt helder bewezen dat de diensten van de *minderbroeders* aan de Hasselaren al sinds meer dan vierhonderd jaar verleend werden en dat de aanvang terug te voeren is naar het klooster van Sint-Truiden en zelfs naar de tijd zelf van [onze] Serafijnse Stichter, en dat de conclusie daarvan is, vóór de aanvang van de stad Hasselt. Er blijkt immers uit een bepaalde oude oorkonde van Arnold, graaf van Loon (- ze werd ons medegedeeld door de eerbare heer Heer *Renier Bormans*, oud-burgemeester-) dat *Hasselt* nog niet tot stad verheven was geworden in het jaar 1232, want die oorkonde, uitgegeven in dat jaar, spreekt in volgende bewoordingen : '*Ick Arnoldt Grave van Loon hebbe mijnen dorpe van Hasselt verleent ten eewighen daghen te ghebruycken dat selve recht, ende de selve vrijheyd d' welck heeft die Stadt van Ludick, etc.*'

Inderdaad is het minderbroederklooster van Sint-Truiden, zoals *Fisen* in volgende bewoordingen getuigt [*in marge* : Flores Ecclesiae Leodiensis ['*Bloesems van de Luikse*

Kerk], bladzijde 211] : ‘Onder bisschop *de Pierre-Pont* kwamen de minderbroeders , volgelingen van de heilige *Franciscus*, in deze provincie binnen en vestigden nederzettingen eerst in de stad Sint-Truiden, dan te *Luik* en daarna in meerdere andere plaatsen, en dit tot opvallend nut van de christelijke gemeenschap. Zo zegt hij. Inderdaad zat *de Pierre-Pont* op de Luikse bisschopsstoel in 1220, volgens de kroniek van onze *Amandus van Zierickzee*, en rond dezelfde tijd, zoals *Waddingus* zegt, [*in marge* : *Waddingus*, bij het jaar 1220, nota 67], begon men het klooster van Sint-Truiden te bouwen.

Uit het voorgaande kan hoogstwaarschijnlijk bevestigd worden wat we hogerop in hoofdstuk VI naar voor geschoven hebben over de hoge ouderdom van onze dienst in deze Hasseltse Mariakapel, want vandaar komt het waarschijnlijk dat men uit ijver het huis gelegen ‘*inde Capelle-straat*’ gekozen heeft opdat de termijnpater dichter bij de kapel zou zijn om er goddelijke diensten te verrichten..

De Eerbiedwaardige en Vooruitziende Magistraat en de Burgers van Hasselt hebben deze vanouds bestaande ijver tot dienstverlening met een dankbaar gemoed afgewogen en zich onophoudelijk als gunstig gestemden en als weldoeners opgesteld ten aanzien van de schamele *minderbroeders van Franciscus*.

Zoals onlangs nog op bijzondere wijze gebleken is toen de Magistraat, in vergadering bijeengekomen op verzoek van de Zeereerwaarde Pater Broeder *Petrus Beeck*, huidige gardiaan van het Hasseltse klooster, aan onze kerk een opmerkelijke aalmoes geschonken heeft, de wijn namelijk die daar in de te vieren misoffers aangewend moet worden. Die vrijgeveige magistraat besloot, zeg ik, en deed door zijn secretaris inschrijven op de vijftiende dag van de maand oktober van het jaar 1659, dat al de wijn die men zou moeten kopen voor gebruik tijdens de misoffers die in onze kerk gevierd zouden worden, uit de stadskas betaald zou worden.

Waarlijk een opmerkelijk voorbeeld van vrijgevigheid en vroomheid, dat ook sinds onheuglijke tijden door de Zeereerwaarde Heren Prelaten van Sint-Trudo op de meest vrome wijze wordt beoefend. Moge de Allerhoogste zulke grote weldoeners vergoeden en mogen zij op zeer bijzondere wijze deel hebben aan de vrucht van die misoffers waaraan ze met zo’n welwillende en vrijgeveige godvrucht bijdragen en waarin het allerkostbaarste Bloed van de Heer geconsacreerd wordt.

* * *

HOOFDSTUK XI : *Over de goddelijke diensten die gewoonlijk in de kapel plaatshebben*

Dit is wat in de statuten van die zeer devote broederschap opgetekend werd in volgende bewoordingen:

[*in marge*: Statuten, nummer 1]

Vooreerst moeten vanaf nu elke vrijdag de vespers van de Heilige Maagd gezongen worden; en daarbij zal elke klerk van de voornoemde broederschap, die in de stad Hasselt verblijft, aanwezig zijn en gehouden zijn aanwezig te zijn van onder de derde Psalm, op straf van één denier goed Luiks geld, tenzij hij om ziekte of om een andere aanvaardbare reden als dusdanig door een beheerder of de beheerders aanvaard, verontschuldigd zou zijn. Op dezelfde straf mag hij zich in het geheel niet vóór het einde van de Collecte uit diezelfde [vespers] verwijderen zonder eenzelfde toelating van een beheerder of van de beheerders.

[in marge : Nummer 2]

Op de daaropvolgende zaterdag evenwel moet een mis worden gecelebreerd waarbij elke van de voornoemde broeders van onder het Epistel tot aan de Collecte na de communie, naar de vorm en op straf voornoemd, aanwezig zal zijn en gehouden is aanwezig te zijn.

[in marge : Nummer 3]

Daarenboven dat elke aldus bestaande klerk van het genootschap of de broederschap op de feestdagen van de Allerheiligste Maagd Maria zowel in de vespers als in de mis, naar de vorm en op straf voornoemd, aanwezig zal moeten zijn.

Deze verordeningen worden daar aangetroffen voor zover ze op de officies van de heilige Maria betrekking hebben.. Wat echter daar verordend wordt over de officies van de overledenen, zullen we verder in hoofdstuk XIII uiteenzetten.

In het jaar 1646 van de Menswording des Heren heeft evenwel de Zeer Doorluchtige en Edele Heer, Heer *Edmond, graaf van Swartzenborch*, een andere mis gesticht die op zondag om elf uur gevierd moet worden. aan het altaar waarop het mirakuleuze beeld van de Moeder Gods geplaatst is, in het midden van het koor.

Ook worden elke zaterdag ter ere en tot lof van de Allerheiligste Maagd door twee scholieren vóór ditzelfde beeld de litanieën van Loreto gezongen, uit hoofde van de gulle en vrome stichting van de Zeereerwaarde en Hoogwaardige Heer *Gaspar van Millen*, kanunnik van de kathedrale kerk te Luik, medebroeder en bijzondere beschermheer van de broederschap.

* * *

HOOFDSTUK XII : *Over het vergroten van de luister der goddelijke diensten*

Terecht heeft de diepwijze Salomon in [het boek der] Spreuken gezegd: *'Het pad der rechtvaardigen loopt voort als het stralende [morgen]licht en neemt toe tot het volop dag is'*. [in marge : Spreuken, 4, vers 18]. En ditzelfde heeft de ervaring geleerd aangaande deze broederschap en de goddelijke diensten die gewoonlijk door haar in de Mariakapel gevierd worden ; die groeiden immers voortdurend verder naar een grotere plechtigheid en devotie.

Tekenend gebeurde het dat vele jaren terug een eerbare man en meester, *Herman vander Rijst*, die gedurende twaalf jaar aan het Beierse hof van hertog *Albrecht* verbleven had onder de leiding van *Orlandus* [Lassus], de prins der musici van zijn tijd, in deze broederschap ingeschreven werd. Toen die naar Italië terugkeerde, was voornoemde *Herman* zijn plaatsvervanger in diens functie als leider van de muziekkapel.

Toen nu deze man het gewijde genootschap verwoegd had, nam de luister van de goddelijke diensten toe door nauwkeuriger gezang en melodieuze muziek (vooral op de voornaamste feestdagen van de kapel), doordat onder de leiding van *Herman* de meest uitmuntende musici van de stad daar nu samenzongen, met niet weinig toename van de devotie in de gemoederen der toehoorders [als gevolg].

De uitmuntende Vader en Kerkleraar *Augustinus* liet het getuigenis na dat hijzelf ooit uit eigen ervaring een dergelijk gezang had leren kennen ; in volgende bewoordingen belijdt hij voor de Allerhoogste over het begin van zijn bekering [in marge ; Heilige Augustinus, Boek 9 der *Belijdenissen*, hoofdstuk 6] : *'Ik raakte in die dagen maar niet verzadigd van de wonderlijke zoetheid de grootsheid van uw beleid betreffende de redding van het menselijk*

geslacht te overwegen. Hoezeer heb ik geweend bij uw hymnen en gezangen, hevig ontroerd [als ik was] door de stemmen van uw aangenaam klinkende Kerk[gemeenschap]. Die klanken vloeiden mijn oren binnen en uw waarheid werd gefilterd in mijn hart en daarbij voegde zich een gevoel van vroomheid en ik voelde mij goed daarbij'.

Ongetwijfeld verwekte dat devote gezang, dat door die vrome musicus in die heilige plaats vaak herhaald werd, soortgelijke gevoelens in de gemoederen der gelovigen .

En daar we nu melding maakten van die Meester *Herman*, moet ik hier ook dankbaar zijn vader in herinnering brengen, de eerbare heer *Jan*, een burger van Diest en daar ook burgemeester, en syndicus van ons *minderbroederklooster* in diezelfde stad.

Hij was een man die hardnekkig vasthield aan het voorouderlijke geloof en over hem werd mij verteld door èen van zijn bloedverwanten die een goed ingelichte man van de Kerk was, dat toen tijdens de eerste opstanden in de Zuidelijke-Nederlanden, de straten van Diest nat waren van het door de Nieuwlichters vergoten onschuldige priesterbloed, hijzelf kloosterlingen en priesters in zijn woning schuil had gehouden voor de razernij der vervolgers.

Hij vertelde toen ook dat het volgende zich voorgedaan had : dat toen die heiligschennende vervolgers van Gods dienaars daar eens twee van onze minderbroeders ontdekten, die zich schuil hielden, ze die met buitengewone wreedheid gedood hebben door hun het hoofd te verbrijzelen met de slagen van een driepikkel, en dat stoeltje werd vele jaren later, ter herinnering aan deze moedige voorvechters van Christus, te Hasselt eerbiedig bewaard bij een zekere invrome persoon.

Ook mag hier niet voorbijgegaan worden aan de nagedachtenis van de Eerwaarde Heer *Herman vander Ryst*, gevormd baccalaureus in de godgeleerdheid en pastoor van het Hasselts begijnhof, die de zoon was van die hogervernoemde uitzonderlijke musicus. De Heiland zegt in het evangelie : *'Een goede boom brengt goede vruchten voort'* [in marge : Mattheüs, 7, vers 17] . En duidelijk blijkt het ook met die twee heren zo te zijn gebeurd, want zonder twijfel lijkt deze zeer deugdzaame zoon te zijn voortgekomen van een goede vader.

De vrome stichting die hij in de stad Hasselt deed, dient daarvoor als bewijs. Toen hij immers op het punt stond deze wereld te verlaten, beschikte hij dat zijn tijdelijke bezittingen voor vroom gebruik aangewend moesten worden, namelijk voor de stichting van het klooster van *Sint-Barbaradal*, of de Grauwzusters, die hij uit Diest naar Hasselt liet overkomen om de zieken te verzorgen, inzonderheid de pestlijders, ongetwijfeld voor het hoogste goed van de burgers van Hasselt en van andere naburige [bewoners], zoals door dagelijkse ervaring overduidelijk is.

Aan deze religieuze dochters, die aanvankelijk met weinigen naar Hasselt kwamen, liet hij honderdvijftig Brabantse florijnen aan jaarlijkse interesten na op de eerste en meest beschikbare goederen door hem achtergelaten. Tot datzelfde doel van de voorgenoemde dienst [aan de zieken] schonk de Hasseltse Magistraat aan diezelfde kloosterlingen een zekere boomgaard, in de volksmond *'Pest-bogaert'* genoemd.

Hun aantal, aanvankelijk klein, groeide geleidelijk aan, zodat men nu vierentwintig of vijfentwintig zusters telt, die trouw de zieken met menslievende stichtelijkheid verzorgen : de armen inderdaad gratis, en de anderen voor slechts een geringe prijs.; men zegt dat bovenop wat eten, zij niets tenzij twee oorten verlangen of mogen verlangen..

Laten we nu van die toevallige uitweiding, die plaats vond naar aanleiding van de confrater die de muzikale samenzang tijdens de goddelijke diensten in de kapel invoerde, terugkeren naar de rechte draad van het verhaal en laten we de latere toename van de luister van de goddelijke diensten in de kapel bekijken .

De aangewakkerde devotie van die *Mariabroeders* hield niet op bij wat hiervóór genoemd werd. Indachtig immers wat destijds de Koninklijke Psalmddichter aanspoorde : *'Looft God met snaren en orgelspel'* [in marge : Psalm 150, vers 4], beslisten ze dat Gods

Moeder ook door hen met het orgel geloofd moest worden. Uit een opmerkelijk gevoel van vroomheid en met niet weinig kosten, lieten ze bijgevolg in hun kapel een prachtig orgel bouwen, waarop ze de lofzangen van de Maagd [Maria] met vollere melodie zouden doen weerklinken.

Dit werk werd aangevat in het jaar des Heren 1655, toen de eerbare heer *Antoon Alen* (die verleden jaar, namelijk 1659, op de feestdag van de Heilige *Franciscus* vroom overleden is) het ambt van deken van de broederschap waarnam. Als ontvanger van de opbrengsten van de kapel, die zich de voorname initiatiefnemer toonde opdat met dit werk een aanvang zou gemaakt worden en de promotor opdat het tot een goed einde zou komen, was hij ook één der voornaamste ijveraars opdat onderhavig werkje uitgegeven zou worden.

En samen met hun deken hebben ook alle andere confraters met een bijzondere ijver en ieder naar vermogen, die buitengewone onderneming bevorderd en tot een goed einde gevoerd ter ere van de Moeder Gods en als bijzonder schitterend sieraad van de kapel.

* * *

HOOFDSTUK XIII : *Over de zorg voor de overledenen in gezegde Kapel*

Dubbel is de zorg die besteed moet worden aan de overleden gelovigen, namelijk voor hun lichaam en voor de ziel. Want het lichaam moet immers overgeleverd worden aan een betamelijk en gewijd graf, hetgeen gerekend wordt onder de werken van barmhartigheid. En de zielen moeten geholpen worden met de vrome steun van gebeden, aalmoezen en misoffers, zodat ze, wanneer ze het lichaam verlaten, van de zonden bevrijd zouden worden waarvoor ze nog geen passende vruchten van boetvaardigheid verzameld hadden.

Paragraaf I : *Over het begraven der overledenen*

Deze beide taken van vroomheid worden door de hoogheilige en uitmuntende kerkleraar Augustinus aanbevolen in het door hem ambtshalve geschreven '*Boek over de voor de doden te dragen zorg*' [in marge : Heilige Augustinus, kapittel 3]. Waar hij het heeft over de aan de lichamen te bewijzen eer van de begrafenis, legt hij in volgende woorden uit : '*De lichamen van de overledenen mogen niet geminacht of weggeworpen worden, en inzonderheid niet die van de rechtvaardigen en de gelovigen, waarvan de Heilige Geest voor alle goede werken gebruik gemaakt heeft als werktuigen en recipiënten*'.

Na een toegevoegde gelijkenis verklaart hij verder en zegt: '*Als immers het kleet van de vader en zijn ring en al dergelijke zaken zoveel dierbaarder zijn voor nabestaanden naargelang hun ouderliefde groter is, dan mogen [hun] lichamen, die we beslist veel intiemer en in grotere verbondenheid in ons hart dragen dan welk kledingstuk ook, op geen enkele wijze worden versmaad*'.

En hij voegt er nog het bewijs aan toe van heiligen bij de zorg voor de begraafing van gelovigen : '*Vandaar werden in oude tijden de begrafenisplechtigheden van de rechtvaardigen met plichtmatige vroomheid verzorgd en er werden uitvaarten gehouden en er werd voorzien in een begraafing ; en zijzelf, toen zij nog leefden, gaven aan hun zonen richtlijnen over hoe hun lichamen begraven of ook hoe ze overgebracht moesten worden. En ook over Tobias wordt bevestigd door het getuigenis van een engel dat hij Gods gunst verworven heeft door doden te begraven, enz.*

Deze heilige dienst van vroomheid was ook deze broederschap en de kapel van de Heilige Maria niet vreemd. Want immers sinds meer dan driehonderd veertig jaar werd door de Zeereerwaarde Heer in Christus *Adolf II*, bisschop van Luik, bepaald dat deze Mariakapel een eigen kerkhof zou hebben om er de lichamen van de gelovigen te begraven.

Men treft inderdaad in het archief van de kapel het decreet van die bisschop aan, gegeven in het jaar des Heren 1334 op de eerste dag van augustus, waardoor hij de stichting van een eeuwigdurende kapelanie bevestigt, in gezegde kapel opgericht en in dat decreet leest men :

Voorts wordt verordend dat gezegde kapelanie van de Heilige Maria voortaan een eigen begraafplaats zou hebben en dat in deze zelfde begraafplaats zouden kunnen en moeten begraven worden de lichamen van alle gelovigen die daar hun begraafplaats zouden kiezen, met vrijwaring van het parochiale recht. En ook dat het aan de rector van diezelfde kapelanie en aan alle anderen die in die kapelanie beneficies zouden verwerven met katholieke personen die ze om dit te doen zouden willen aannemen, toegelaten zou zijn zo dikwijls en wanneer dan ook het hun zou behagen de lichamen van overledenen, die daar hun begraafplaats kiezen, in diezelfde kapelanie of haar kerkhof vrij te begraven, met vrijwaring van het parochiale recht, enz.

Aan de originele oorkonde van deze bisschoppelijke verordening zijn vijf zegels gehangen, namelijk van de bisschop zelf, van de aartsdiaken, van de abdis van *Herkenrode*, van de pastoor en van *Lodewijk*, graaf van Loon, die aan de voornoemde verordening en aan al het andere dat er uitgedrukt is, hun goedkeuring hebben gegeven en er ten teken van hun goedkeuring hun zegel op aangebracht hebben, zoals wij hoger al aangegeven hebben in hoofdstuk 7.

*

Paragraaf II : Over de smeekbeden voor de overledenen

Waarom de lijken van gelovigen moeten begraven worden in dergelijke gewijde plaatsen legt de geciteerde Augustinus verder uit in het voornoemde boek ; wijl dat plaatsen zijn gewijd om er tot God gebeden te richten, is het vanzelfsprekend dat de gelovigen daar tot Hem smeekbeden voor de overledenen zouden uitstorten, nu zij er ter herinnering terugkomen omwille van de grafmonumenten die daar aan hun ogen getoond worden..

Vandaar zegt hij ook [*in marge* : Kapittel 4] : *Indien echter deze smeekbeden die vanuit een oprecht geloof en vroomheid voor de doden gehouden worden, achterwege zouden blijven, dan meen ik dat er niets zou zijn dat hun geesten nuttig zou zijn, ook al werden hun levenloze lichamen in gewijde plaatsen neergelegd*' . Dit [zegt] Augustinus.

Jazeker, de broeders van dit college of broederschap kwamen geenszins tekort in die taak van vrome ondersteuning. Meteen vanaf het begin zelf van hun stichting hebben zij immers, in algemene eensgezindheid en na rijp voorafgaand gemeenschappelijk overleg, onder andere, statuten opgesteld tot nut en stevigheid van de broederschap zelf ; onder meer leest men er deze artikelen betreffende de smeekbeden die zij voor de overledenen moeten verrichten.

[*in marge* : Statuten nummers 4 en 5]

1. Elk jaar op de eerste zondag na het feest van de geboorte van de heilige *Joannes de Doper* moeten door de confraters de *vigilies* gezongen worden voor alle overledenen die lid waren van dit genootschap of broederschap, en 's anderdaags een *mis*, en wel zo dat in de *vigilies* vanaf het uur dat *Venite exultemus* gezongen wordt tot aan de

Collecte, op straf van twee deniers goed Luiks geld, ieder lid van de voornoemde broederschap aanwezig zal zijn en gehouden is aanwezig te zijn, tenzij hij wegens ziekte of om een andere aanvaardbare reden door een beheerder of de beheerders van de broederschap aanvaard, verontschuldigd zou zijn .

2. En op dezelfde straf en naar dezelfde vorm en termijnen van aankomst en weggaan, zal in de *vigilies* en *missen* voor elke overledene die lid was van voornoemde broederschap of genootschap, elk lid van voornoemde broederschap gehouden zijn aanwezig te zijn.
3. En elke priester in deze broederschap zal gehouden zijn voor de ziel van elke overleden confrater *dertigdaagse missen* te lezen, een klerk echter *zeven psalmen* en een leek de *Getijden van de Heilige Maagd* op te zeggen of te doen opzeggen .
4. En dat ieder [lid] van het genootschap of van deze broederschap in de *jaargetijden* van de broeders of zusters, volgens richtlijn van een beheerder of de beheerders van deze broederschap, zowel in de *vigilies* als in de *missen*, op straf van één denier van gezegd geld, bij het zingen en lezen zal gehoorzamen en gehouden zijn te gehoorzamen.
5. Als een priester van de broederschap zou overlijden, zullen priesters de lijkbaar dragen; als het echter een klerk is, [dan] klerken .
6. Op iedere maandag zal echter elke priester van de broederschap voor de overledenen een collecte zeggen en gehouden zijn te zeggen, namelijk *Deus veniae largitor*. Zo ook op elke zaterdag, voor de levenden, een *collecte*, namelijk *Deus qui charitatis dona*.
En op elke eerste maandag van iedere maand zullen gezegde broeders een bijzondere *mis* zingen voor de zielen van de overleden broeders ; elkeen van de broeders zal daarin aanwezig moeten zijn , op de wijze als hoger [uiteengezet], op straf van één denier van gezegd geld, tenzij hij verontschuldigd zou zijn, zoals hoger [aangeduid].

Tot zover de inhoud van de statuten. En opdat die een grotere stevigheid zouden hebben, stelden ze aan hun bisschop van Luik, *Engelbert*, voor die te bekrachtigen; hij heeft ze geloofd, ze met zijn gezag bekrachtigd en ze goedgekeurd . Hij verleende tot dat doel op de 12de dag van juli in het jaar 1348 sinds de geboorte van de Heer een open brief, waarin hij de voornoemde en andere statuten van deze broederschap woordelijk inlaste. Hogerop hebben we hiervan uitvoeriger melding gemaakt in het *vijfde hoofdstuk*.

Hieruit blijken de uitzonderlijke vroomheid en de innige gevoelens van medeleven in de harten van de confraters van dit college om de zielen van de overleden gelovigen bij te staan opdat ze bevrijd zouden worden uit de vlammen van het vagevuur. Met vereende krachten bepaalden zij immers samen openbare gebeden en missen tot dat doel aan te wenden.

In het bijzonder echter schittert hier de buitengewone vroomheid van de Hooggeboren en Hoogedele Heren *Steven en Filips de Geloes*, die hier enkele jaargetijden gesticht hebben tijdens dewelke broden aan de armen uitgedeeld worden..

Naar waarheid was er al destijds de uitspraak van de heilige Augustinus : '*Er bestaat geen twijfel erover dat de doden geholpen worden door de gebeden van de Kerk, door het heilbrengende misoffer en door aalmoezen*' [in marge : Heilige Augustinus, Sermoen 32 , Over de woorden van de Apostelen].

En deze zeer eerbiedwaardige Kerkleeraar wijst elders een andere reden aan waarom de lichamen der gelovigen op gewijde plaatsen begraven zouden worden; namelijk, niet alleen

opdat hun zielen zouden geholpen worden door de daar door de levenden te storten gebeden, maar ook door de verdiensten en voorspraken van die heilige ter ere van wie deze heilige plaats opgericht en gewijd werd.

Dit zijn zijn woorden : *‘Wanneer dus een gelovige moeder gewenst heeft dat het lichaam van haar gelovige overleden zoon in de basiliek van een martelaar zou worden neergelegd, dan geloofde zij dat zijn ziel door de verdiensten van die martelaar zou geholpen worden’* [in marge: Dezelfde in het Boek over de zorg voor de doden, hoofdstuk 5].

Als men gelooft dat de zielen van de overledenen te helpen zijn door de verdiensten van een Martelaar, en ongetwijfeld terecht, en dat daarom ook hun lichamen in de kapel van de martelaar begraven worden, dan moet men überhaupt geloven dat dit met nog meer resultaat zal gebeuren door de verdiensten en de bescherming van de Koningin der Martelaren.

Dit getuigenis heeft toch Haar eigen Zoon gegeven aan deze Zijn gezegende Moeder , die Hij op deze wijze toesprak, ([zoals] de Heilige Brigitta in haar *Openbaringen* schrijft) [in marge : Heilige Brigittita, *Openbaringen*, boek 1, hoofdstuk 16] : *‘Gij zijt mijn Moeder, Gij [zijt] de Moeder van barmhartigheid ; Gij zijt de troost van hen die in het vagevuur zijn ; Gij zijt de vreugde van hen die [nog] hun aardse pelgrimstocht maken’*

Hoevele voorbeelden hiervan vindt men niet in de heilige documenten van de Kerk! Opvallend genoeg vindt men ook in het archief van deze Mariakapel een zekere beëdigde verklaring waarin beweerd wordt dat een dergelijke weldaad van iemands bevrijding uit het vagevuur bewerkstelligd werd door tussenkomst en door de verdiensten van de Moeder Gods, die in deze heilige kapel met vrome gebeden werd aangeropen. De korte inhoud van dit relaas is als volgt:

Anna Grauls, een twaalfjarig meisje wonend in het dorp Kerkom, op een afstand van ongeveer één uur gaans van Sint-Truiden , verscheen in het jaar 1654 op de 8ste dag van mei vóór de schepenen van de stad Hasselt en verklaarde dat ze door een zekere geest gedurende drie weken bestendig bezocht werd in de uiterlijke gedaante van *Adam van Herck*, haar grootoom, die sinds evenzoveel weken overleden was. En dat hij haar gevraagd had voor zijn zielelafenis een pelgrimstocht te ondernemen naar de *kapel van de Heilige Maagd van Hasselt*, en dat daar met klokkengelui de behoeftigen samengeroepen en hen broden van drie maten meel uitgedeeld zouden worden.. En dat na dat al die dingen gebeurd waren, de geest weer aan het meisje verschenen was en haar bedankt had voor de ijverige vervulling van zijn verzoeken en [dan] zo was verdwenen.

Zo houdt het de beëdigde verklaring van het meisje voor. Over de aard van de zaak en van het gebeuren laat ik ieder naar believen oordelen, mij beperkend tot de weergave van de reeks naakte feiten beschreven in het authentieke document en zoals die te Hasselt door de publieke geruchten en ieders mond rondverteld worden .

* * *

HOOFDSTUK XIV : *Over de plechtige processie van de Mariabroederschap*

Tot hiertoe heb ik de devoties behandeld die binnen de grenzen van de voornoemde kapel door de *Hasseltse Mariabroeders* uitgeoefend worden. Ik zal hier in het kort verhalen op welke wijze hun vroomheid ook de grenzen van die heilige plaats zou overschrijden tot publiek aanschouwen van de hele wereld..

Sinds onheuglijke tijden was het in gebruik elk jaar een plechtige processie in te richten langs de kruispunten van de stad *Hasselt* op de donderdag na het feest van de

Tenhemelopneming van de Heilige Maria. Hoe godvruchtig en feilloos men gewoon was deze al sinds meer dan honderddertig jaar te houden, kan afgeleid worden uit een zekere oude *verordening* die de *Hasseltse magistraat* op de 1ste dag van *mei* in het jaar des Heren 1526 afkondigde over het probleem van de te betalen bijdragen of belastingen die in het Diets ‘*Assijsen*’ genoemd worden.

In dit decreet of deze *verordening* wordt bepaald dat aan hen, die het recht deze belastingen te innen zouden kopen, geen uitzondering of verontschuldiging toegestaan zou worden over de overeengekomen voor dit recht te betalen prijs, en dat ze hem in zijn volheid zouden moeten betalen, ondanks de voorwendsels van oorlog, duurte, sterfte en gelijkaardige uitzonderlijke zware ongemakken, die daar opgesomd worden, en met het oog waarop zij niet wilden betalen, tenzij aan de halve prijs, in de volksmond ‘*met afslach*’. Tussen die ‘zware ongemakken’ en ‘uitzonderlijke gebeurtenissen’ wordt in dat decreet ook dit meegerekend : ‘*Oft dat onser Lieve Vrouwe Processie uutghestelt worde*’.

Zie hoe nauwgezet, hoe godvruchtig, hoe feilloos de *processie van de Hasselte Maria* gehandhaafd werd sinds meer dan honderd dertig jaar, dat ze uitstellen slechts voor een bepaalde tijd overwogen werd, bij een ongeluk en bij een ongemak zo ongewoon, zo uitzonderlijk dat het zou thuishoren bij de uitzonderingen als oorlog, sterfte, hongersnood, sluiting van de stadspoorten, strenge winter of zomer, stormweer en gelijkaardige rampen.

Zo nauwgezet dus, zo feilloos en zo godsdienstig werd al sinds die tijd jaarlijks die *processiedevotie* gehouden en tot in de huidige tijd met voorouderlijke en onvermoeide vroomheid voortgezet.

In deze *processie* verschijnen alle *confraters* bekleed met een superplie en ze stappen op orde, terwijl ze in de hand een in rode kleur geschilderde *roede* dragen als verwijzing naar die onder de vrouwen gezegende Maagd, die zonder gemeenschap met een man ons de God-en-Mens gebaard heeft, zoals [ook] de *roede van Aaron* door goddelijke kracht zonder regen ontsproten is. [*in marge* : Getallen, 17, vers 8].

Hogerop [*in marge* : Hoofdstuk 2] hebben we al aangevoerd dat de betekenis van dit mysterie in die *roede* al destijds door Augustinus opgemerkt werd. En naast wat we daar van hem aangehaald hebben, zegt hij aldus: ‘*De roede kon tegen de natuur in noten voortbrengen; kon dan de Maagd niet tegen de wet van de natuur Gods Zoon baren?*’ [*in marge* : Heilige Augustinus, *Sermoen 3. Over de tijden*]. De krachtlijn van zijn rede tegen de ongelovigen richtend, zei hij: ‘*Dat bijgevolg de ongelovige Jood mij maar zegt hoe de dorre roede heeft gebloeid, en groene bladen heeft gekregen, en noten heeft voortgebracht, en ik zal hem zeggen hoe de Maagd heeft ontvangen en gebaard*’.

Voorzeker door Gods kracht is de *roede*, die geen wortels geschoten had door aanplanting, die niet met een hak ingegraven was geworden, die niet door sap tot leven was gebracht, die niet in een kweekplaats bevrucht was, in bloemen uitgebarsten toen haar knoppen gezwollen waren, ‘*en bracht noten voort*’ (dit zijn de woorden van Augustinus). Door dezelfde Goddelijke almacht heeft de *Maagd* onbevlekt ontvangen en onbezoedeld gebaard. De *roede* ontkiemde zonder regen en de *Maagd* baarde haar kind zonder zaad, zonder een man te bekennen, maar niet onvruchtbaar.

In overweging van dit mysterie wordt door de Mariabroeders een *roede* gedragen, als ware die door de rode kleur tot vlees geworden. En omdat de glorie van de [Lieve-]Vrouw groot is, wordt door hen, tijdens die vrome *processie*, op de wegen van de Heer gezongen:

*De roede van Jesse heeft gebloeid.
De Maagd baarde de God-en-Mens ;
God gaf ons de vrede weer,
Door in zich het laagste met het hoogste te verzoenen.*

Deze vrome lofzang zingen zij niet alleen tijdens die processie, maar ook op andere momenten wordt hij dikwijls door hen op zeer devote wijze in de kapel zelf tot klinken gebracht.

Noteer verder wat ik hogerop al in herinnering gebracht heb, dat de voornoemde *roede* van Aaron naar de mening van die hoogverheven kerkvader van een notenboom was. Zo zegt hij inderdaad: '*En hij bracht noten voort*'. [in marge : Heilige Augustinus]. En deze overweging is niet vreemd aan ons huidig opzet, waar we een uiteenzetting zullen geven over de *Hasseltse Maria*. In een *hazelarenbos* vond immers toch haar cultus zijn oorsprong en de stad *Hasselt* kreeg [daardoor] haar naam, zoals we op de voornoemde plaats op grond van een aloude overlevering verteld hebben'.

En vandaar, waarschijnlijk om de herinnering aan die aloude dingen aan te wakkeren, heeft zich dat gebruik gevestigd waarbij in die processie de broeders een dergelijke roede in de hand houden en samen zingen :

*De roede van Jesse heeft gebloed.
De Maagd heeft de God-en-Mens gebaard, enz.*

In diezelfde processie tenslotte wordt het voornoemde beeld van de Moeder Gods rondgedragen, door vier vrome maagden en [ook] het eerbiedwaardige Sacrament van het Lichaam des Heren. Bij die plechtigheid verschijnen ook de in de stad wonende kloosterlingen van de drie [mannelijke] orden, te weten de Eerwaarde Paters augustijnen, kapucijnen en minderbroeders, alsook het eerbiedwaardige college van de [stads]magistraat en een menigte burgers, die hen met flambeeuwen begeleiden en waarvan het aantal van jaar tot jaar blijkt toe te nemen en de godvrucht te vergroten.

Uiteindelijk worden in de processie van die dag meerdere belangrijke relieken van heiligen met hun kostbare bewaardoos megedragen, namelijk een deeltje van het Allerheiligste Kruis, en van die Hemelbewoners ter ere van wie de kapel gewijd werd en die in haar schatkamer bewaard worden.

* * *

HOOFDSTUK XV : Over een stichting om de luister van de processie te vergroten

Toen ik enkele dagen geleden voor dit werkje te *Hasselt* was, vonden we een zeer opmerkelijk document aangaande het onderwerp door de [bovenstaande] titel aangeduid. Meermaals nochtans hadden we het archief van de kapel al doorzocht, maar dit document was niettemin telkens aan onze blikken ontsnapt. Toen wij ons echter toeleegden om voor ons opzet dingen terug te vinden, zie, daar gebeurde het dat juist op het moment dat één van onze [paters] celebreerde bij het miraculeuze beeld van de Moeder Gods en tijdens het misoffer een commemoratie deed van de heilige *Antonius van Padua*, dat document (waar we zozeer naar verlangd hadden) teruggevonden werd, met de hulp, naar we vroom aannemen, van de Heilige *Maagd* en van de Heilige *Antonius* .

En daar het zoveel zaken bevat die de ganse thans behandelde materie zeer geschikt toelichten, zullen we het hier woordelijk inlassen, doch slechts nadat een getrouwe vertaling ervan uit het Vlaams in het Latijn gemaakt werd.

In de naam des Heren, Amen. Aangezien het duidelijk is dat sinds meer dan driehonderd jaar met toestemming van de Zeerwaarde en Doorluchtige bisschop van Luik en

met medewerking van de Allergenadigste Heer Lodewijk, graaf van Loon, dan regerend, te Hasselt een zeer beroemde geestelijke broederschap opgericht was geworden ter ere van God en van de Heilige Maagd Maria en dat zij in het verloop van de tijd zo vooruitgegaan is en verheven dat ze niet alleen begiftigd werd met zoveel mogelijk belangrijke relieken en zowel pauselijke als andere aflaatbrieven, maar ook versterkt door goedgekeurde mirakelen, althans volgens het bewijs van belangrijke bullen en andere documenten die daarover bestaan.

En aangezien in deze broederschap dagelijks verscheidene goede werken beoefend worden, in goddelijke diensten, in geestelijke gezangen en zij door een zeer oude algemene processie, en ook door het uitdelen van aalmoezen een dagelijkse groei ondervindt, werden velen daardoor vaak bewogen, zowel vooraanstaande burgers als andere personen die zowel in kerkelijke als in burgerlijke waardigheden en erefuncties geplaatst zijn, om te pogen zich bij die lofwaardige broederschap aan te sluiten.

En tussen anderen was ook de Zeereerwaarde Heer Constantijn van Laureten, kanunnik van de collegiale kerk van Kortessem, die terwille van zijn dringend en ijverig verzoek op het feest van Maria-Bezoeking van het jaar 1636 zonder tegenspraak, maar met algemeenschap [van stemmen] in deze broederschap aanvaard werd.

Toen hij daarin nu omgang had en hij uit ervaring te weten kwam dat al wat daar gebeurde gericht was op de roem van God en van de Heilige Maagd Maria en op het eeuwige heil der zielen, werd hij aangevuurd door vrome ijver en ertoe bewogen de voornoemde processie, die sinds onheuglijke tijden plechtig gehouden werd in de kerk van gezegde broederschap op de zondag onder het octaaf van de Tenhemelopneming van de Allerheiligste Maagd, te begiftigen en te herstellen, zoals hij haar bij deze herstelt en begiftigt, op de wijze als volgt :

- 1. Vooreerst, op die zondag zelf, als het heilig officie van de mis beëindigd zal zijn, zal die heilige processie van daar uitgaan met alle plechtigheid en gebruikelijke ceremoniën, en met het meedragen van het Eerbiedwaardig Sacrament en van het beeld van de Allerheiligste Maagd.*
- 2. Tot dat doel zal de Heer Rector of de Deken van de broederschap op de voorafgaande zaterdag ervoor zorgen dat aan de Eerwaarde Paters augustijnen, kapucijnen en minderbroeders gevraagd wordt of ze zouden willen verschijnen met hun kloosterlingen in gezegde processie. En wel zo, dat aan de broeders van de broederschap, als leiders van de processie en bedienaars van de goddelijke diensten in gezegde kapel doorheen het ganse jaar, de ereplaats zou overgelaten worden.*
- 3. Daarbij komt dat diezelfde Rector of Deken er zal voor zorgen dat in de parochiale kerk van de Heilige Quintinus op de voorafgaande zondag de processie en ook de recent verworven aflaat [aan- en]afgekondigd worden, opdat het volk nog met meer ijver voor de goddelijke diensten zou verschijnen en flambeeuwen zou klaarmaken en andere ornamenten om de processie sierlijk te omkaderen.*

En opdat die dingen voor altijd van jaar tot jaar nageleefd zouden worden, heeft de voorgenoemde Eerwaarde Heer Kanunnik op de 23ste dag van de maand augustus in het jaar 1645, toen de broederschap daarvoor speciaal in haar kamer vergaderd was, de som van vierhonderd Brabantse florijnen neergeteld, opdat zij bij de eerste gelegenheid, over voldoende hypotheeken, zouden gebruikt worden voor een jaarlijks inkomen met het doel de voornoemde processie te doteren.

En de zo vergaderde broederschap heeft deze restauratie en de dotatie, ter ere van God en van de Heilige Maagd Maria, aanvaard, geloofd en goedgekeurd.

In zover ook uit de inhoud van onderhavige brief [blijkt], erkenden de broeders dat zij de hogervermelde vierhonderd Brabantse florijnen van de voorgenoemde Heer Kanunnik in ontvangst genomen hebben op de voornoemde dag en tot het hoger vermelde doel, *‘daarbij belovend al het voornoemde goed en op loffelijke wijze te zullen naleven’*.

En tot teken der waarheid en tot grotere stevigheid ervan heeft de broederschap deze oorkonde met haar gewone zegel bezegeld en de Rector van de kapel, alsook de Deken en de Raadslieden hebben ze met hun eigen handtekening onderschreven.

Jan Hechtermans, rector en medebroeder.

Heer Robrecht Prys, deken van de broederschap.

De raadslieden:

Heer Jan Frederici, apostolisch protonotaris, alsook pastoor en deken van de christenheid van Hasselt.

Jan Cristeyns.

Gerard Moens.

Matthias van Millen.

* * *

HOOFDSTUK XVI : Over de bevordering van de kapel en de Broederschap door de Magistraat en de burgers van Hasselt

Men leest dat de Apostel steeds een aandachtige zorg heeft gehad voor de inzamelingen van aalmoezen die gedaan moeten worden ter ondersteuning van de heiligen van de kerk van Jerusalem. Zo gebood hij met ijver aan de Korinthiërs [*in marge* : 1 Korinthiërs 16, vers 2] : *‘Óp de eerste dag van de sabbat’*, dit is de eerste dag van de week, ongetwijfeld de zondag, *‘zal ieder van u zich opzij leggen’* wat hij voor de collecte wil geven tot onderhoud van de kerk van Jerusalem, uit het fortuin dat hij van God ontvangen heeft . Zo voegt hij nog toe [*in marge* : Vers 3] : *‘Ik zal uw gave’*, dit is de bij jullie omgehaalde aalmoes, *‘naar Jerusalem zenden’*.

Met een gelijkaardige vrome zorg en als het ware een apostolische ijver, werden de magistraat en de gemeenschap van Hasselt bewogen voor het verzamelen van de aalmoezen van de gelovigen ter ondersteuning en bevordering van deze kapel van de Heilige Maria, opdat de goddelijke diensten er met de gepaste plechtigheid gevierd zouden kunnen worden. Toen ze immers opmerkten dat voor de pas gebouwde kapel onvoldoende middelen verzameld werden om het voornoemde [doel] te realiseren, zonden ze een bode uit met het doel bij de gelovigen aalmoezen in te zamelen.

Laten we hun doel en invrome ijver vernemen uit de brief die ze tot het voornoemde doel door middel van die bode tot alle gelovigen gericht hebben. Zo luidt hij :

Aan alle christengelovigen die deze brief zal bereiken. [zenden wij], Schout, Schepenen, Meesters, Gezworenen en Bestuurders en de ganse gemeenschap van de stad Hasselt onze groet in Hem die het enige heil van allen is.

Omdat, zoals de Apostel zegt [in marge : Romeinen 14, vers 10], ‘allen vóór de rechtersstoel van Christus zullen staan om goed of kwaad te ontvangen naargelang we ons in het leven gedragen hebben’, is het nodig dat wij de dag van de uiteindelijke oogst vóór zijn met goede werken van barmhartigheid en, met het oog op de eeuwigheid, [hier] op aarde zaaien wat wij in de hemel met vermenigvuldigde opbrengst zullen kunnen terugkrijgen als de Heer zijn vergoeding geeft, en wij behouden dat vaste geloof en vertrouwen omdat *‘wie zaait met zegeningen, ook uit zegeningen’* het eeuwige leven *‘zal oogsten’*. [*in marge* : 2 Korinthiërs 9, vers 6].

Wijl nu de onlangs in deze onze stad Hasselt gebouwde *kapel* van de roemrijke *Allerheiligste Maagd Maria*, waar de goddelijke diensten dagelijks gevierd worden en ‘*waar de talrijke wonderbare mirakelen van dag tot dag in aantal toenemen*’, en wijl het voor God een aangenaam teken van grote vroomheid en het volmaaktste bewijs van liefdadigheid zou zijn, aan dergelijke kapel, waarvan het vermogen onvoldoende is en die uit eigen goederen niet genoeg heeft waarmee ze onderhouden zou kunnen worden, tenzij ze door de aalmoezen van de christengelovigen geholpen en ze door rijkelijke bijdragen ondersteund zou worden.

Aan u allen vragen wij dus en sporen u met de vroomste gebeden in Christus op gelijke wijze aan, dat door het aanschouwen van Hem die in overvloed aan allen schenkt en door de tussenkomst van onze gebeden, de bode van voornoemde kapel, die de toner is van onderhavige brief, wanneer hij bij u zal komen om uw bijdragen van naastenliefde en uw aalmoezen van christengelovigen te vragen, hem vriendelijk en welwillend te ontvangen en de belangen van gezegde kapel zoveel u kunt te bevorderen, door zowel in woord als in voorbeeld uw naasten naar best vermogen over te halen voor haar goed te doen. En dat u zich zoudt verwaardigen haar rijkelijk vrome aalmoezen te geven uit uw goederen, die u door God bijeengebracht zijn, tot redmiddel voor uw ziel en die van uw vrienden, al naargelang de Redder der zielen, de Heer en Heiland, zich zal verwaardigen u in te geven, *opdat zowel u als uw naasten de genaden en aflaten zouden kunnen ontvangen die aan gezegde kapel toegekend werden*, en door deze en andere goede werken die u zoudt verrichten, de Redder van allen en de beloning van de eeuwige vergelding zoudt mogen verwerven.

Tot getuigenis waarvan wij het zegel van onze voornoemde stad *Hasselt* aan onderhavige brief hebben doen aanbrengen. Gegeven in het jaar sinds de Geboorte van de Heer 1365, op de laatste dag van de maand februari.

Uit deze brief blijkt vooreerst de zeer oude devotie van die stad voor de verering van de Moeder Gods: voor de promotie van haar kapel heeft ze zulke vrome brief ontworpen en uitgegeven, en heeft ze een bijzondere bode door openbaar gezag bestemd om een rondhaling van giften te doen waarmee de goddelijke diensten en de verering van de Moeder Gods met meer plechtigheid zouden kunnen gevierd worden. En het past dat de *Hasseltse* burgers van heden zouden trachten de ijver van hun oude voorvaderen te evenaren; het blijkt vervolgens dat sinds bijna driehonderd jaar dit beeld en de kapel van de Heilige Maria in die stad een publieke faam van mirakelen hadden, zoals we verder uitvoeriger zullen uiteenzetten.

Ten slotte dat er van toen af, dit is sinds bijna drie eeuwen, aflaten verleend zijn geworden op het gezag van bisschoppen, hetzij die van Rome, hetzij die van Luik, aan hen die liefdadigheidsbijdragen zouden geleverd hebben voor het onderhoud van de kapel, hoewel de oorkonden, waarmee ze verleend werden, niet werden teruggevonden.

* * *

HOOFDSTUK XVII : *Over de bevordering van de kapel en de broederschap door de hoogste kerkleiders*

Het zal de lezer aangenaam zijn, naar ik meen, en een aansporing tot vroomheid, erop te wijzen met welke gewillige devotionele ijver vooraanstaande prelaten van Gods Kerk de verering van de Heilige Moeder Gods Maria in deze gewijde kapel en broederschap hebben getracht vooruit te helpen, door achteraf zeer royale aflaten te schenken (waarvan de oorkonden nog steeds in het archief teruggevonden worden) met het doel de vrome gelovigen aan te zetten tot een vroom bezoek aan de kapel en een helpende hand te reiken voor haar bouw en kerkelijke ornamenten, maar ook voor de ondersteuning, de bewaring en de vermeerdering van de goddelijke dienst aldaar.

En eveneens [zal ik erop wijzen] welke allaten zeer onlangs nog door Urbanus VIII aan diezelfde *Hasseltse Mariabroeders* geschonken werden, op voorwaarde van diverse door hen te presteren werken van godvrucht en barmhartigheid. Ik meende, zeg ik, dat al die dingen met nut de vrome lezer voorgehouden zouden worden tot vermeerdering van de Mariadevotie en van andere vrome werken.

Opdat dit echter op meer authentieke en nauwgezette wijze zou gebeuren, hebben we hier van de originele in het archief bewaarde oorkonden in het kort kopieën toegevoegd.

*

Paragraaf I : *Bevestiging van de broederschap en aflaat toegestaan door de Zeer Eminente Heer Erard van der Marck in het jaar 1527*

“*Erard van der Marck*, door Gods erbarmen kardinaal-priester van de Heilige Roomse Kerk met Sint-Chrysogonus als titelkerk, aartsbisschop van Valencia, bisschop van Luik, hertog van Bouillon, graaf van Loon enz., aan allen en iedereen die deze brief zullen zien en inkijken, mijn groet in de Heer, de Redder van allen.

De morele plicht van ons ambt vereist te waken over de zielen van de afgestorvenen, en vooral dat zij, die door hun geregelde naastenliefde langs de trappen van de allerzaligste beklimming verlangen op te stijgen naar de ivoren troon en het gouden ligbed van de waarachtige Salomon, door [onze] vaderlijke bescherming geruggesteund en door [onze] pastorale hulp hogerop getild zouden worden.

Wijl ons dus uitgelegd is dat de kapel van de allerheiligste en smetteloze Moeder Gods, de Maagd Maria, gelegen in ons bisdom en door de graven van Loon gesticht en gebouwd, (waarvan het immers geweten is dat de benoeming en aanstelling van de rector, als die [functie] vacant is, aan ons als graaf van Loon uit hoofde van het patronaatsrecht ten volle toebehoort), door sommige van onze voorgangers als bisschoppen van Luik met verschillende dankgeschenken begiftigd werd, en *dat ter ere van God en van zijn Moeder lofgezangen en misoffers met goddelijke diensten en vrome werken daarin afgehandeld en beoefend worden, zo is het dat er zich in voornoemde plaats een grote toeloop van volk en een vrome genegenheid voordoet ten opzichte van de Moeder Gods, de voorspreekster der armen, die er in hun nooddrift haar bijstand afsmeken.*

Het is immers passend dat alle christengelovigen de Moeder Gods zelf, die de opperste Koning met zulke grote eer heeft willen onderscheiden dat ze ‘*Moeder Gods*’ zou genoemd worden en zijn, met de grootste toelag aan devotie zouden tegemoet treden .

Er bestaat daar in diezelfde plaats een broederschap die door onze voorgangers als bisschoppen van Luik goedgekeurd werd en samengesteld is uit priesters, klerken en leken, ‘*die naar hun eigen maatstaf, volgens de vereiste van het ambt, elk van de voornoemde punten pogen te beoefenen, enz.*’

En opdat het niet zou gebeuren dat het getrouwe volk zou verslappen in deze zijn devotie, maar zou begrijpen dat het daardoor met nieuwe en grotere hemelse gaven overtroffen wordt, naargelang het overvloediger zou opgaan in Gods verheerlijking en zich zou bekommeren om eer en dienstbaarheid te betonen aan Zijn gezegende Moeder ; [*in marge* : Vrome ijver van de broeders], hebben de broeders ons verzocht, uit vrome verknochtheid aan hun broederschap, dat wij door een bijzondere gunst de gezegde broederschap met haar statuten zouden willen en ons zouden verwaardigen goed te keuren en te bekrachtigen en hen in het vervolg met vaderlijke genegenheid bij te staan in en aangaande elk van de voormelde punten.

Daar wij, *Erard*, kardinaal voornoemd, [*in marge* : De beweegreden van de bisschop] wensen dat de voornoemde kapel van *Allerroemrijkste Maagd en Moeder Gods Maria*

bezocht en getooid zou worden met passende eerbewijzen, alsook met kerkelijke ornamenten en andere dingen voor de goddelijke eredienst noodwendig, dat de kapel zelf passend zou worden verbouwd en in haar structuren en gebouwen instandgehouden, en dat de goddelijke eredienst er ten zeerste zou toenemen en de christengelovigen des te liever naar de gezegde kapel zouden samenstromen om reden van godvrucht en om in die plaats de Allerroemrijkste Moeder Gods zelf en haar hulp met grote devotionele ijver aan en in te roepen, zodat ze zouden weten dat ze des de overvloediger door deze gave van hemelse genade vervuld zijn geworden, zijn wij geneigd de vrome smeekbeden van gezegde broeders [in te willigen].

Aan alle en elke christengelovige die de voorgenoemde kapel van de roemrijke Maagd devoot zouden bezoeken op de feestdagen van Pasen, Pinksteren, de Geboorte des Heren, Allerheiligen en van de beschermheiligen in wier naam gezegde kapel werd gewijd, alsook [op de feesten] van de Tenhemelopneming, de Geboorte, De Opdracht, de Ontvangenis, de Zuivering, de Boodschap, het Smartelijke Medeleven [= O.L.V. van Zeven Weeën] en de Bezoeking van de vaakgenoemde allerroemrijkste Maagd Maria, en op dat van de kerkwijding, en die hun helpende hand zouden reiken aan de voornoemde kapel en haar bouw, of er de goddelijke dienst hielpen vergroten of toenemen, of er de te vieren goddelijke diensten devoot zouden bijwonen of bij het avondlijke klokkengelui daar driemaal geknield het *Wees gegroet Maria* devoot zouden opgezegd hebben, verlenen wij op barmhartige wijze, telkens zij dit zullen gedaan hebben, *honderdveertig dagen* aflat op de opgelopen straffen [*in marge* : Aflat van 140 dagen], door de barmhartigheid van de Almachtige God, en door de voorspraken en verdiensten van de gezegde allerroemrijkste Moeder Gods Maria, en van de heilige apostelen Petrus en Paulus, en van onze beroemde patroon de heilige martelaar Lambertus waarop wij betrouwen.

[*in marge* : Bevestiging van de broederschap]

Daarenboven loven wij, keuren wij goed en bevestigen wij in Gods naam door onderhavige [oorkonde] de voornoemde broederschap met haar statuten, die reeds afgekondigd zijn en in de toekomst mogelijk nog afgekondigd of gewijzigd zullen worden voor het nut en de bescherming van voornoemde kapel en de broeders aldaar.

Tot geloofwaardigheid en getuigenis waarvan wij ons kardinaalszegel aan onderhavige oorkonde hebben doen aanbrengen, *in het jaar sinds de Geboorte 1527, op de vierentwintigste dag van april.*

*

Paragraaf II : *Aflat verleend door vijftien andere kardinalen van de Heilige Roomse Kerk*

[*in marge* : In het jaar 1500, 12 april]

Maar ook vindt men een andere aflatvergunning aan deze kapel verleend door een aantal kardinalen ; de inhoud luidt in volgende woorden :

Olivier van Sabina, *Juliaan* van Ostia, *Jan* van Porto, *Joris* van Ostia en *Hiëronymus* van Praeneste, [kardinalen-]bisschoppen ; *Lodewijk Jan*, van de titelkerk van de Heilige Vier Gekroonden, *Dominicus* van de titelkerk van de heilige Clemens, *Baptist*, van de titelkerk van de heiligen Joannes en Paulus, *Willem*, van de titelkerk van de heilige Pudentiana, *Bernardijn*, van de titelkerk van het Heilig Kruis in Jerusalem, *Jan Antoon*, van de titelkerk van de heiligen Nereus en Achilleus en **Jan**, van de titelkerk van de heilige Prisca, [kardinalen-] priesters ; *Frederik*, van de heilige Theodorus, *Juliaan*, van de heiligen Sergius en Bacchus, en *Alexander*, van de heiligen Cosmas en Damianus, [kardinalen-] diakens, door de

Goddelijke barmhartigheid kardinalen van de Heilige Roomse Kerk, aan alle en iedere christengelovige(n) die onderhavige oorkonde zullen inkijken, onze groet in de Heer in eeuwigheid.

Hoe vaker de geesten van de gelovigen uitgenodigd worden tot werken van naastenliefde, des te heilzamer zal voorzien worden in het heil van hun zielen. Wijl wij derhalve willen dat de kapel [*in marge* : Naam van de kapel] onder de naam van de Heilige Maagd Maria van Hasselt in het bisdom Luik (-- voor wie, zoals wij vernomen hebben, onze dierbaren in Christus, *Jan Goermans*, bestendig kapelaan van deze kapel, en [*in marge* : Lof van de broeders] alle confraters van een zekere *beroemde broederschap* die in die kapel opgericht werd, *een bijzondere verering hebben*) met gepaste eerbewijzen zou bezocht en door de christengelovigen bestendig zou vereerd worden, en in haar structuren en gebouwen zoals nodig hersteld, bewaard en onderhouden zou worden, [*in marge* : Bedoeling van de kardinalen] alsmede op passende manier voorzien zou worden van boeken, kelken, verlichting, kerkelijke gewaden en andere dingen voor de goddelijke eredienst aldaar noodwendig, opdat de christengelovigen zelf des te liever ernaar zouden samenstromen om reden van godvrucht en tot de herstelling, de instandhouding, het onderhouden en de versterking helpende handen zouden reiken, om te begrijpen dat ze om die gave aldaar des te overvloediger door de goddelijke genade gesterkt worden.

Wij. kardinalen voornoemd, namelijk elk van ons voor zich, [zijn] gunstig gestemd ten aanzien van de smeekbeden van de voornoemde *Jan* en confraters, die ons nederig dienaangaande aangereikt werden, [en] betrouwen daarbij op de barmhartigheid van de Almachtige God en het gezag van de heiligen Petrus en Paulus.

[*in marge* : Aflaat van 100 dagen]

Aan alle christengelovigen van beide geslachten, en aan ieder afzonderlijk, die met oprecht berouw en na gebiecht te hebben de gezegde kapel op devote wijze jaarlijks zouden bezoeken op elk van volgende feestdagen, namelijk van de *Zuivering*, de *Boodschap*, de *Geboorte*, en de *Tenhemelopneming* van de heilige en roemrijke Moeder Gods en altijd Maagd Maria, en van de *wijding van voornoemde kapel*, vanaf de eerste vespers tot aan de tweede vespers inbegrepen, en tot het voorgaande een helpende hand zouden gereikt hebben, verlenen wij barmhartig in de Heer, om in de huidige en in de toekomstige tijden eeuwig te blijven voortduren, *honderd dagen* [aflaat] op de door hen opgelopen straffen, voor elk feest en voor elk van voornoemde dagen waarop ze dit zouden gedaan hebben.

Tot getrouwheid waarvan we onze oorkonde zo hebben laten maken en bekrachtigen door het aanhangen van onze zegels. Gegeven te Rome in onze residenties, in het jaar 1500 sinds de geboorte van de Heer, met name op de twaalfde dag van de maand april, het achtste jaar van het pontificaat van onze Allerheiligste Vader en Heer in Christus, Heer *Alexander*, door de Goddelijke Voorzienigheid zesde paus [van die naam].

Was ondertekend : *Jan de Madrigal* en er hingen negen zegels aan.

*

Paragraaf III : Aflaat verleend door paus Urbanus VIII

{ *in marge* : In het jaar 1642, 11 oktober }

Urbanus, bisschop, dienaar der dienaren Gods, aan alle christengelovigen die onderhavige oorkonde zullen inkijken, onze groet en apostolische zegen.

Omdat wij met bezorgde ijver bedacht zijn op het heil van 's Heren kudde, die door Goddelijke beschikking aan onze zorg werd toevertrouwd, nodigen we alle gelovigen, waarvan de verdiensten niet opwegen tegen hun fouten, uit vrome werken van barmhartigheid te beoefenen door geestelijke geschenken, namelijk aflaten, opdat zij gemakkelijker tot de vreugden van de eeuwige zaligheid zouden verdienen te komen.

Zzoals wij vernomen hebben, bestaat et dus in de kerk genaamd '*kapel van de Heilige Maagd Maria*' van de stad Hasselt in het bisdom Luik, een vrome *broederschap* van christengelovigen van beide geslachten, die onder aanroeping van diezelfde Heilige Maagd Maria tot lof van de Almachtige God en tot heil der zielen, maar niet voor mensen van een specifiek ambacht, op canonieke wijze opgericht was geworden, en waarvan de broeders, onze beminde zonen, gewoon waren zoveel mogelijk werken van naatenliefde en barmhartigheid te beoefenen.

[in marge : Bedoeling van de paus om de broederschap te bevorderen] .

Opdat dus gezegde broederschap in de loop der dagen een grotere geestelijke groei zou ontvangen, hebben wij vertrouwd op de barmhartigheid van de Almachtige God en op het gezag van de heiligen Petrus en Paulus, Zijn apostelen.

Steunend op het apostolische gezag, verlenen en geven wij barmhartig in de Heer, door onderhavige [brief] een volle aflaat en vergeving van al hun zonden aan alle christengelovigen van beide geslachten, en aan ieder afzonderlijk, die waarachtig berouw hebben :

1. [in marge : Volle aflaat voor de broeders]. Aan hen die overigens tot gezegde broederschap toetreden, *op de eerste dag van hun toetreding*, indien zij het Allerheiligste Sacrament van de Eucharistie ontvangen hebben ; ook aan de [andere] medebroeders die ter tijde deel uitmaken van gezegde broederschap, als ze met waarachtig berouw gebiecht en de heilige communie gesterkt werden, indien dit op geschikte manier gedaan zou kunnen worden ;
2. aan hen die tenminste berouw hebben en in *hun stervensuur* de naam Jezus aanroepen, tenminste in hun hart, als ze het niet meer bij monde kunnen doen ;
3. bovendien, aan de voornoemde broeders die eveneens oprecht berouw tonen en gebiecht hebben en door dezelfde heilige Communie gesterkt werden, en die zo gezegde kerk *op de zondag onder het octaaf van de Tenhemelopneming van de Heilige Maagd Maria* vanaf de eerste vespers tot aan de zonsondergang op de zondag op devote wijze zouden bezoeken en daar voor de verheffing van de Heilige Moederkerk, voor de uitroeiing der ketters, voor het tot stand brengen en het bewaren van de vrede tussen de christenvorsten en voor het heil van de bisschop van Rome vrome gebeden zouden storten.

[in marge : Andere aflaat van zeven jaar en evenveel quadragenen].

Bovendien verlenen wij aan diezelfde medebroeders, die insgelijks een waar berouw tonen en gebiecht hebben en door dezelfde heilige Communie gesterkt werden en die voornoemde kerk devoot zouden bezoeken op de feestdagen van de *Zuivering*, de *Boodschap* en de *Tenhemelopneming*, alsook van de *Geboorte* van diezelfde Heilige Maagd Maria, en er zoals hoger aangeduid zouden bidden, [een aflaat] van zeven jaar en evenzoveel quadragenen, telkens ze dit achteraf zouden doen op de vier feestdagen van de Heilige Maagd Maria.

[in marge : Andere aflaat van zestig dagen].

Tenslotte, op gezag en naar inhoud van onderhavige oorkonde, verlenen wij barmhartig in de Heer, aan die broeders, telkens zij aanwezig zouden zijn om de goddelijke diensten naar gebruik van de broeders in diezelfde kerk of bidplaats of kapel van gezegde broederschap te vieren, of in de openbare of gesloten bijeenkomsten van die broederschap om enig vroom werk te verrichten, of als ze arme pelgrims gastvrij zouden opnemen, of vrede met hun vijanden zouden sluiten, of een afgedwalde terug tot het pad van het heil zouden leiden, en hen die Gods geboden en wat tot het heil behoort niet kennen, daarin zouden onderrichten, en het Allerheiligste Sacrament van de Eucharistie zouden begeleiden, wanneer het naar een of andere zieke gebracht wordt, of wie, als zij belet zouden zijn dit te doen, bij het daartoe gegeven teken van de klok, geknield éénmaal het Gebed des Heren en de Begroetenis des Engels voor diezelfde zieke zouden opzeggen, of die in de gewone of de buitengewone

processies, zowel van gezegde broederschap als welke andere ook, of bij de begrafenis van overledenen plichtmatig aanwezig zouden zijn, ofwel wie vijfmaal het Gebed des Heren en evenzoveel malen de Begroetenis des Engels zouden opzeggen voor de zielen van de confraters van gezegde broederschap, die in de liefde van de Heer gestorven zijn, een [aflaat] van zestig dagen op de hun opgelegde of om het even op welke andere manier verschuldigde straffen, om te blijven bestaan in de huidige en toekomstige tijden in eeuwigheid.

Wij willen echter dat, [*in marge* : Beperking van de toekenning] ingeval gezegde broederschap aangesloten zou zijn bij een of andere aartsbroederschap, of in de toekomst om welke reden ook daarbij zou worden aangesloten, om haar aflaten te verwerven of erin te delen, of indien ze op welke wijze ook ergens anders zou worden ingericht, zal ze door een vroegere oorkonde of welke andere ook buiten onderhavige, helemaal niet meer ondersteund worden. Maar van dan af zou deze oorkonde door het feit zelf volstrekt nietig zijn, en indien aan de gezegde confraters enige andere aflaat voor altijd, of voor een nog niet verlopen tijdspanne, door Ons verleend zou worden, zou deze oorkonde van nul of gener waarde meer zijn.

Gegeven te Rome bij de Heilige Petrus, in het jaar 1642 van de Menswording des Heren, op de vijfde dag vóór de Iden van oktober [= 11 oktober], in het twintigste jaar van ons pontificaat.

Deze oorkonde met de toegevoegde aflaten mocht worden gepubliceerd ; de toelating daartoe werd verleend door de Zeereerwaarde Heer *Jean de Chockier*, vicaris-generaal, op de 27ste dag van februari in het jaar 1643.

* * *

HOOFDSTUK XVIII : *Over de faam van de mirakelen van het voornoemd beeld van de Heilige Maagd van Hasselt*

Wonderbaarlijk voorwaar is God in al zijn Heiligen [*in marge* : Psalm 67, vers 36], maar in zijn gezegende Moeder, de Koningin van alle Heiligen, is Hij bovenal nog meer bewonderenswaardig: hoeveel stralender verheerlijkt Hij Haar, boven zijn andere beminde vrienden, door de de schittering van mirakels over de gehele wereld, opdat Zij door de menigvuldige bij Haar aanroeping aan het mensdom bestede gunsten van gaven en genezingen, zou erkend worden als de barmhartige Troosteres van alle bedrukten en de welwillende Voorspreekster van het hele menselijk geslacht.

Die mirakelen van goddelijke kracht en de vertroosting der armen ziet men reeds vaak vanaf de oorsprong van de beginnende Kerk en in diverse streken van de wereld gebeuren bij sommige beelden van die smetteloze Moeder Gods. En bijgevolg, eens een dergelijke faam van mirakelen zich verspreid heeft, worden zij beroemd en worden zij door het bezoek van een menigte gelovigen op zeer devote wijze omstuwd. Zo is in Italië de kapel van *Loreto* beroemd, in Spanje *Montserrat* en *Guadalupe*, in Frankrijk die van *Liesse*, in Duitsland de Heilige Maagd van *Passau*, in de Zuidelijke Nederlanden die van *Halle* [en die] van *Zichem* of *Scherpenheuvel*.

Wat zal il echter zeggen over [het land van] *Luik* of over de Luikse Kerk, *dochter van de Heilige Roomse Kerk*? Zij moet voor geen enkele streek onderdoen in liefde en verering voor de Moeder Gods. Wat duidelijk gemaakt zou kunnen worden door een boek van beslist geen kleine omvang! Maar het ligt niet in ons opzet dit algemeen te bespreken. Wij handelen hier enkel over de devotie tot die éne Moeder Gods van *Hasselt*, die omwille van haar beeld daar al sinds meerdere eeuwen vereerd, door een invrome eredienst van de gelovigen wordt gevierd.

In het voorgaande werd aangetoond dat tot Haar eredienst, en tot de bevordering van de *broederschap* en de *kapel* die gebouwd werd, in hoge mate samengewerkt is geworden, zowel door de *magistraat en de gemeenschap van de stad Hasselt*, als door *Erard van der Marck*, bisschop van Luiki, als door meerdere kardinalen van de Heilige Roomse Kerk en als tenslotte door de vicaris van Christus Urbanus VIII zelf. Op deze plaats ga ik nu aantonen hoe God zelf aan deze Mariadevotie grodeï heeft gegeven.. Want *‘noch wie plant, noch wie begiet, betekent iets, maar God die wasdom geeft’* [in marge : 1 Korinthiërs 3, vers 7].

Van buitenaf werken de mensen samen om bij de mensen de devotie voor de Maagd van Hasselt op te wekken, aan te vuren en te vermeerderen, maar ditzelfde bewerkte dit op meer efficiënte wijze van binnenuit door op aangename wijze te beschikken dat ze [zich] over voornoemd beeld een voorstelling en faam van mirakelen zouden vormen, opdat met deze goddelijke waaier de vlam van de Mariadevotie heviger zou opflakkeren. En zo zien we dat ook vanaf het begin op miraculeuze wijze te zijn gebeurd.. De hele zaak en haar succes ga ik nu in volgorde verhalen.

Door vele authentieke documenten is de mirakelfaam van *dit beeld*, die al sinds driehonderd jaar door het christenvolk verspreid werd, duidelijk geworden en in ononderbroken overlevering bleef ze voortleven tot in deze tijd.

Ten eerste leest men volgende woorden in een zekere supplicie die *Reinier*, de pastoor van de parochiale kerk van Hasselt, en alle kapelannen of rectors van de altaren aldaar, de schout, de schepenen alsook de gemeenschap van de stad Hasselt aan alle christengelovigen richtten, opdat zij zich zouden verwaardigen de opbouw van de kapel te ondersteunen : *‘In welke (kapel) wonderbare dingen en mirakelen van dag tot dag toenemen. Twee dode kinderen werden namelijk door een bezoek aan de allerroemrijkste Maagd aldaar tijdens de feestdagen van Pasen onmiddellijk voorafgaand aan onderhavige oorkonde, terug tot leven gewekt’*.

En zij voegen eraan toe dat deze vertoning van Gods macht zo overduidelijk was geweest, dat ze zelfs volstond om trouweloze Joden te overtuigen en te bekeren tot Christus, de levende en ware God. *‘Omwille van deze opwekking’*, zeggen ze, *besloot een zekere Jood, genaamd Benoyet, het christelijk geloof aan te nemen en, al zijn eigen overtuigingen achter zich latend, zich te laten dopen in de naam van de ondeelbare Drievuldigheid, Vader, Zoon en Heilige Geest’*.

Om voort te gaan voegen zij er vervolgens nog andere [feiten] aan toe, [evenwel] zonder bepaling van het aantal : *‘In tijden nog niet zolang verleden, werden meerdere doden terug tot leven gewekt ten gevolge van een bezoek aan de Allervroomste Maagd in dezelfde kapel ; door aanroeping van de [Heilige] Maagd aldaar kregen blinden het gezicht terug, doven het gehoor, stommen het spraakvermogen, kreupelen de gang en bedroefden de blijdschap en de vreugde. Zo dat in gezegde kapel de mirakels omwille van de verdiensten van de Allerheiligste Maagd een toename kennen’*.

Zo staat het woordelijk in het origineel, dat bewaard wordt in het archief van de kapel en dat ik gezien heb. Het was onderaan omgeplooid en aan de plooi hingen de zeven zegels van de voornoemden, en het was gegeven in het jaar des Heren 1345, op de negentiende dag van de maand mei.

Zo ook in een ander smeekschrift [in marge : In het jaar 1365 op de laatste dag van februari] door de magistraat en de gemeenschap van Hasselt tot het hetzelfde doel opgesteld, uit het jaar 1365 van ’s Heren Menswording, op de laatste dag van februari, bevestigen zij opnieuw de voortzetting en toename van dergelijke wondertekenen van de Goddelijke Goedgunstigheid : *‘In de kapel van de allerheiligste Maagd Maria’*, zeggen zij, *‘in gezegde onze stad Hasselt nemen de wonderen en talrijke mirakelen van dag tot dag toe’*. De ganse inhoud van dit smeekschrift hebben wij in hoofdstuk XVI weergegeven.

Hierbij komt nog een ander schriftelijk getuigenis [*in marge* : Uit het jaar 1367, op de 4de mei] door de Eerwaarde Heer *Huibrecht Coersele*, rector van de kapel, en *Willem*, gezegd *Blasuc* [sic ! = Blasut], deken van deze broederschap en pastoor van *Misseken*, uitgegeven en door hen en *Hendrik van Rechoven*, klerk, ondertekend in het jaar des Heren 1367, op de vierde dag van mei. En daarin getuigen zij op gelijke wijze ‘*dat zeer vele wondere dingen en mirakelen geschieden in gezegde kapel*’. Inzonderheid, dat een vrouw die achttien jaar door een boze geest gekweld werd, er hier van bevrijd is geworden. Evenzo als twee andere eveneens bezeten vrouwen. En ook werden zeer velen genezen, die leden aan verscheidene kwalen, vooral dan van de vallende ziekte.

In het daaropvolgende jaar, namelijk 1366, werd een ander schriftelijk getuigenis uitgebracht onder bekrachtiging van het gewone zegel van de stad Hasselt, waarin na wonderbaarlijke verhalen (die zodra in de paragrafen 1 en 2 weer opgehaald zullen worden), de volgende woorden toegevoegd worden :

‘Bovendien gebeurden nog meerdere andere mirakelen in de gezegde kapel tijdens de voorbije negen weken ; twee blinden kregen daar namelijk het gezicht terug, en een kreupele de gang; meerdere zieken verwierven er [weer] hun gezondheid door de hulp van de voornoemde roemrijke Maagd Maria, en gestolen en geroofde goederen, die aan de gezegde roemrijke Maagd opgedragen waren, werden teruggegeven en gerecupereerd. Doch het is niet nodig, uit reden van bondigheid, elk daarvan apart te vermelden.

Daarenboven werd een zekere vrouw, Hilla genaamd, die, door de duivel bezeten, in de loop van het huidige jaar tot voor het beeld van de voornoemde roemrijke Maagd gebracht werd en er volhard had van bij de avondschemering tot midden in de nacht, door de hulp van de gezegde Heilige en roemrijke Maagd Maria genezen en terug gezond. Zo staat het daar.

Laten we ook nog een ander getuigenis aanhoren, dichter bij onze tijd. In het document van de vrome stichting tot vergroting van de luister van de processie van de Hasseltse Maria, gedaan door de Eerwaarde Heer Constantijn van Laureten, kanunnik, [*in marge* : In het jaar 1645, opp 23 augustus], zoals wij in hoofdstuk XV, verhaald hebben, wordt helder over deze kapel beweerd dat ze niet alleen begiftigd werd met belangrijke relieken en aflaten, *maar ook bevestigd met goedgekeurde mirakels, zoals blijkt uit het bewijs van vermaarde bullen en authentieke documenten die daarover bestaan.*

Dit document is zeer recent, het werd immers vijftien jaar geleden opgemaakt, en wat niet weinig zijn gezag vergroot, is dat het, buiten vijf andere uitzonderlijk belangrijke heren, ook door de Eerwaarde Heer Jan Frederici, apostolisch protonotaris ondertekend is, die beslist allerbest kon oordelen over de kwaliteit *van de vermaarde Bullen en authentieke documenten die over de mirakels bestaan.*

Maar een nog groter en schitterender argument is dat welk getrokken kan worden uit de invrome daad van Onze Allerheiligste Heer paus Alexander VII die, aangespoord door de algemene faam van de mirakelen van dit beeld, naar Hasselt kwam (zoals we meedeelden in Hoofdstuk I) en vóór datzelfde [beeld] het Heilig mysterie van de Mis met een volstrekt uitzonderlijke devotie gevierd heeft. Met dit feit maakte hij duidelijk welke hoge dunk hij er over dit beeld op nahield. [*in marge* : In het jaar 1650]. Ik zie dus af van het onderzoeken van latere bewijzen voor de faam van de mirakelen., in de overtuiging dat die zeer heldere afweging van zo’n eminent heerschap het document van elke aanspraak [op faam] te boven gaat.

Het is echter te betreuren dat zulke lichtende wondertekenen van de goddelijke barmhartigheid, bewerkt door de voorspraken van de Moeder Gods [en] Maagd, ofwel door de nalatigheid van de mensen uit die tijd niet tot in de bijzonderheden schriftelijk werden genoteerd, of voorzeker dat de optekeningen verloren zijn gegaan door de troebele tijden. Tenminste vinden wij er in het archief bitter weinig van terug, en die heb ik gemeend hier aan

de vrome lezer te moeten meedelen, als een handjevol schaarse korenaren, bijeengeraapt achter de rug van de maaiers.

*

Paragraaf I : *Over een bezeten vrouw die verlost werd*

Er was in Hasselt een gehuwde vrouw *Heylwigis* geheten, bijgenaamd *Lucs*, die gekweld werd door onreine geesten. Haar echtgenoot, die niet weinig bedroefd was over deze kwelling, bracht zijn geplaaide vrouw naar de drempels van deze Mariakapel om enig soelaas te verkrijgen. Op een zaterdag, (terwijl zij vóór het beeld geplaatst was), smeekte hij daar op intense wijze van in de vroege ochtenduren tot de middag, samen met andere gelovigen die er verenigd waren, de goddelijke goedhartigheid dat door de verdiensten en de tussenkomst van de Allerheiligste Maagd de sterkgewapende [vijand] uit het lichaam van de vrouw, dat hij zich wederrechtelijk als woonplaats toegeëigend had, verdreven zou worden.

O wonder! Toen de gebeden van de gelovigen tot bijna aan het middaguur op devote wijze voortgezet waren geworden, bemerkte men dat het beeld uit zijn gelaat duidelijk zichtbaar zweetdruppels te voorschijn bracht, en wel zo overvloedig dat ze van het gelaat op het kleed vielen en naar beneden liepen tot op de zoom van het gewaad. Toen de echtgenoot van de gekwelde vrouw dit zag, stond hij op en , vervuld van een vroom vertrouwen, ving hij met de hand wat van het afvloeiende vocht op en bracht het aan bij zijn vrouw door het uit te strijken op haar gezicht en de andere zichtbare delen van haar lichaam.

Al vlug echter bleek de doeltreffendheid van de druipende zalf van barmhartigheid. Want met dit vocht bestreken, zag men de vrouw over haar gehele lichaam uitzetten en aanzwellen, alsof ze zich verweerde tegen de toegepaste remedie en met het schadelijkste vergif besmet was. Maar de zwelling nam na een korte tijdspanne weer af en verdween, terwijl de vrouw zelf in een soort verdwazing en buiten zichzelf achterbleef.

Toen ze weer tot zichzelf was gekomen, bleek ze haar volledige gezondheid teruggekregen te hebben en verlost te zijn van de verschrikkelijke dwingelandij van die allerschadelijkste overweldiger. Daarom, zij die vroeger, toen ze nog door duivelse kwelgeesten opgejaagd werd, afschuwelijke godslasteringen tegen de Moeder Gods had uitgebraakt, vierde haar voortaan op wonderlijke wijze met lofzangen en spoorde ijverig, hoe ze ook maar kon, het gelovige omstaande volk aan tot vroom eerbetoen. En uiteindelijk is ze, na aan God en aan de Moeder Gods dank te hebben gezegd voor zulke grote gunst, behouden en verheugd van gezegde kapel naar haar eigen woning teruggekeerd.

Deze zaak gebeurde voor de ogen van zulke massa, dat het al vlug rondverteld werd in de hele stad en opdat de herinnering aan het gebeuren bewaard zou blijven, werd daarover op gezag van de Magistraat een openbare getuigenisakte opgesteld in het jaar 1366 van 's Heren Menswording, op de zestiende dag van de maand augustus .

*

Paragraaf II : *Over een dolende man door de verschijning van de Moeder Gods uit gevaren gered*

In dezelfde openbare akte wordt verhaald dat in datzelfde jaar en dezelfde maand een zekere man, *Christiaan* genaamd, gehuld in linnen kledij, uit een verre landstreek aankwam bij de gezegde kapel. Toen hem gevraagd werd wat de aanleiding voor deze devotie was, verzekerde hij dat hij een gelofte daartoe gedaan had om volgende reden .

“ Toen ik naar het buitenland vertrokken was, zei hij, gebeurde het dat ik in een zeker woud verdwaalde en, meer en meer de weg kwijt, verrast werd door de invallende nachtelijke duisternis.. Ook kwam er zulk schrikwekkend onweer opzetten en de regen werd als met bakken uitgegoten, terwijl de lucht weergalmde van de donderslagen en doorkliefd werd door bliksemschichten en weerlichten ; tevens werden de bomen van het woud allerzijds hevig heen en weer geschud door de stormwinden. De aanblik van die dingen was alom zo verschrikkelijk dat het leek of het laatste oordeel en het einde van de wereld stonden te gebeuren.

“Wat moest ik echter doen, blootgesteld als ik was aan zo’n grote gevaren en geheel en al verstoken van menselijke hulp? Vóór de geest kwam mij de allergenadigste Maagd Maria, die in deze gewijde plaats zo vroom vereerd wordt en meteen haar bescherming verleende aan zoveel mogelijk van hen die in de nood tot Haar riepen. Tot Haar nam ik dus met groot vertrouwen mijn toevlucht en bad : *O goedertierendste Moeder, heb medelijden; Gij, die de altijd bereidwillige troosteres der bedrukten zijt, kom mij ter hulp nu ik in nood ben.* En om haar daartoe aan te zetten, voegde ik er een gelofte aan toe : *Als Uw barmhartigheid mij uit deze gevaren zou redden, zal ik in de kledij van een boeteling , gehuld in een linnen doek op het blote lichaam, op bedevaart gaan naar Uw Hasseltse kapel vooraleer ik de drempel van mijn eigen huis zal overschrijden.* Amper had ik die woorden uitgesproken of zie, een eerbiedwaardige Vrouw vertoonde zich in mijn blikveld en sprak mij toe in de Dietse taal, ofschoon deze dingen zich voordeden ver in Franstalig gebied : *‘Mijn zoon Christiaan’,* sprak zij, *‘wat doet gij hier in zulke grote gevaren ?’.* En ik antwoordde ; *‘Mij is geen middel duidelijk, o Mevrouw, om eraan te ontkomen’.* Toen nam Zij mij zacht bij de arm en toonde mij een weg : *‘Volg dit pad, zei ze, en vrees niet; weldra zal je op een bekende weg komen, verlost van zulke grote gevaren’.*

“Door deze woorden gesterkt tegen de angst en opgemonterd door de hoop op redding, stapte ik de mij aangewezen weg op en de vele bomen in het dichte woud weken links en rechts opdat de doortocht mij gemakkelijker gemaakt zou worden. En toen ik wat verder gekomen was, keek ik om naar de Vrouw [om te zien] of zij mij misschien volgde, maar Zij had zich aan mijn ogen onttrokken en was verdwenen na haar werk van barmhartigheid voltrokken te hebben.

“Ik echter was ongedeerd door het eenzame woud gekomen en ontsnapt aan de vreselijke verschrikkingen van het onweer.

“Dat is dus de reden waarom ik hier nu kom, uitgedost als ik ben, om de beloofde pelgrimstocht te volbrengen en dank te zeggen aan de Moeder van barmhartigheid die mij uit zulke gevaren verlost heeft.”. Dit waren zijn woorden .

*

Paragraaf III: Over het kind van een Morin dat terug tot leven gewekt werd

Tussen andere ornamenten van dit devotiebeeld van de Allergelukzaligste Maagd is er ook een zilveren kleedje, geschubd met vergulde plaatjes, eveneens van zilver, die er overal aan vasthangen, volstrekt van vreemde makelij en zeldzaam; De algemene overlevering zegt dat het ter versiering van het Jezuskind (dat het beeld van de Moeder Gods op de linkerarm draagt) geofferd werd door een Morin, en dit bij volgende gelegenheid.

Deze Moorse vrouw reisde door *Hasselt* en was geherbergd in een zeker huis in de nabijheid van de Mariakapel, dat thans in de volksmond *‘In Kermpt’* genoemd wordt.. Het kind echter van de Morin, dat ze bij zich had, was uit kinderlijke nieuwsgierigheid naar de bovenste verdieping van het huis geklommen en toen het door het dakraam naar buiten wilde kijken, sloeg het daaruit te pletter op de straat; door de enorme slag van de val geradbraakt,

blies het terstond de laatste adem uit. Bij het geluid van de slag, kwam de moeder uit het huis gelopen en toen ze haar kind aantrof, dat haar door zo'n jammerlijke val ontnomen was, bracht zij door haar smartelijke kreten, haar bittere tranen en het vrouwelijk misbaar de hele buurt aan het jammeren.

Er waren echter in de toegelopen mensenmenigte enigen die vertrouwen hadden in de bescherming van de Moeder Gods Maria en die aanrieden het kleine lijkje van de grond op te lichten en het naar de naburige kapel te dragen en het vóór het miraculeuze beeld op het altaar te leggen. Zo geschiedde. En in de kapel werd door de gezamenlijke aanroepingen van de vrome gebeden dat de Moeder van barmhertigheid zich zou verwaardigen zich te ontfermen over de radeloze moeder en haar dood kind. En de gebeden zijn niet tevergeefs gestort.

Zie de wonderlijke snelheid van de vroomheid! Terstond herleefde het kind en verscheen gezond vóór allen, die samen God en zijn Allerheiligste Moeder verheerlijkten. En de moeder van het kind, overweldigd door een immense blijdschap, barstte uit in woorden van dankbetuigingen en lofprijzingen. En ter eeuwige herinnering aan het feit dat haar kind haar teruggegeven was door toedoen van de [Heilige] Maagd, schonk zij aan het gezegende Zoontje van de Maagd het voornoemde zilveren kleedje. Toen ik onlangs daar was, heb ik dit geschenk nog in handen gehad en heb het bewonderd om de zeldzaamheid van zijn vreemde makelij.

*

Paragraaf IV : *Over een heiligschennende dief, die de kapel beroofde, van Godswege gestraft*

Het gebeurde daags na de verjaardag van de kerkwijding van Hasselt, dat een heiligschennner binnendrong in de Mariakapel en het aangedurfd heeft het gewijde beeld (dat toen nog kostbaarder [dan anders] versierd was) te beroven van zijn zilveren kettingen en medailles, koralen paternosters en andere ornamenten..

Maar Gods woede heeft niet uitgesteld de heiligschennende berover van zijn Moeder van een passende straf te voorzien. Immers, toen die zich voorbereidde om te verdwijnen en op het koorhek of dat houten tussenschot waardoor het koor van het voorste deel van de kerk gescheiden wordt, geklommen was, kon hij er niet meer afkomen : door de hand van de Almachtige God werd hij daar zo vastgehouden dat hij met geen geweld zich van die plaats zou hebben kunnen verwijderen.

Door dit goddelijke machtsvertoon bijgevolg verslagen, heeft hij zijn heiligschennende buit langs de kant van het koor naar beneden gegooid en bleef daar onbeweeglijk zitten, totdat er iemand op uitkwam en de zaak publiek maakte en het aan de magistraat bekend werd.

Deze zond meteen gerechtsdienaars ter plaatse om hem met een bijgehaalde ladder er af te halen. En zo deden ze : de dief die daar tevoren nog onbewogen zat, volgde zonder ook maar enige moeilijkheid. Van daar weggevoerd naar de openbare gevangenis, werd hij er ondervraagd en nadat hij zijn misdrijf en de hele gang van zaken bekend had, werd hij ter dood veroordeeld en eindigde zijn leven aan de schandelijke strop.

Naast de oude overlevering van deze geschiedenis, die over de ganse stad Hasselt verspreid is, bestaat er ook een beëdigde verklaring van iemand die getuigt aanwezig te zijn geweest toen die heiligschennner door de gerechtsdienaars gevangen genomen werd . Het is *Jan van Tilenborch*, een burger van deze stad, die vóór commissaris *Jan Pingstienne* verscheen en vóór *Heer Willem Houwen*, stadssecretaris, en *Frans van Eck* als getuigen onder eed verklaarde dat hij gezien had dat de gerechtsdienaars met een aangevoerde ladder die dief van het koorhek deden neerkomen. [*in marge* : In het jaar 1659, 29 december]. Ook een

andere bijna tachtigjarige, in de volksmond *Penxt vanden Velde* genaamd, verklaarde vóór dezelfde personen op gelijke wijze dat hij gezien had hoe die gerechtsdienaars diezelfde [dief], toen die al beneden was, steviger vasthielden door hem tegen de kapelmuur te duwen.

*

Paragraaf V : Over een schaliedekker door de Heilige Maagd van een dodelijke val gevrijwaard

Een zekere schaliedekker, genaamd *Frans* met toenaam *De Prè*, was op de elfde dag van september van het Jaar 1630 van de Menswording des Heren, onder het octaaf van de Geboorte van de Allerheiligste Maagd, aan het werk op één van de oudste huizen van de stad Hasselt, gelegen aan de markt en met de Maan als uithangteken. En daar het een regenachtige dag was en hij midden op het dak stond, met de linkervoet op de onderste trede van een ladder, maar met de rechtervoet en geheel zijn lichaam reikend naar de rechterzijde om daar één dakpan vast te zetten, steunde hij enkel op het dak : en zo gebeurde het dat hij van de ladder naar beneden gleed doordat zijn lichaamsgewicht naar die zijde overhelde. Daar hij echter een zeer vrome man was, sprak hij nog bij het begin van zijn val de Groetenis des Engels uit: *Wees gegroet, Maria, vol van genade* en beval zich met de liefde van zijn ganse hart aan bij Maria, die in de Hasseltse kapel vroom geëerd en aangeropen wordt.

En ziedaar de snelheid van haar bescherming! Op het moment zelf voelde hij alsof één of andere hand hem vastgreep en hij met zijn ganse lichaam op het dak omgedraaid werd, zodat, terwijl hij tevoren plat op zijn buik gelegen had, zich toen ineens op zijn rug bevond, een omdraaiing die hem volgens de krachten van de natuur bijna onmogelijk leek. Daar hij toen een voorgevoel had van de bijstand van de [Heilige] Maagd, vouwde hij terstond devoot beide handen samen en voltooide de Begroeting van [de Engel] Gabriël, die hij aangevat had., en ondertussen schoof hij naar beneden tot op een hoogte van zestien voet.

Op het marktplein wandelden toen een burgemeester van de stad, met name *Laurens Custyns*, en *Lambert Alen* en andere burgers op en neer, die toen ze hem zagen vallen, uitriepen : ‘*O God, die man valt dood*’. Want voorzeker, wie zou op grond van menselijk inzicht iets anders hebben gedacht? Maar Gods overleg is anders, Hij, die hulp brengt aan de beschermelingen van Zijn Moeder, wanneer die Haar devoot in de nood aanroepen .

Ziet Gods barmhartigheid! Toen door alle omstaanders die het zagen niets anders verwacht werd dan een val tot op de kasseien van de straat, en zelfs de verplettering van de man en zijn gewisse dood, bleef hij onderweg hangen op het uiteinde van een afvoerpijp die amper anderhalve voet buiten het gebouw uitstak ; en daar bleef hij onbeweeglijk [hangen] totdat door zijn knechten een ladder bijgebracht was en hij ongedeerd en ongeschonden naar beneden kwam.

Op de achttiende dag van de maand februari van dit jaar 1660 heeft deze vrome en eerbare man (die aan zijn Redster lof wilde brengen) over het verhaal van dit gebeuren ten overstaan van getuigen en een notaris een verklaring afgelegd, vergezeld van een plechtige eed. [*in marge* : In het jaar 1660, 18 februari]. En hij voegde er nog een omstandigheid aan toe die de gehele geschiedenis nog merkwaardiger maakt.

Namelijk, dat hij gewoonlijk zeer angstig was als er zelfs maar een zeer kleine kans op een dergelijk ongeluk leek te zijn, in zoverre dat alleen al bij elke beweging van de koord (waarmee de ladder gebonden was), hetgeen gemakkelijk kon gebeuren bij het sterker aantrekken van de knopen, veroorzaakt door het gewicht van de zich op de ladder bevindende man, zijn bloed in heel zijn lichaam zou stollen als hij in zijn angst zou vermoeden dat er een fout begaan werd bij het knopen van de ladder. Bij deze val echter gaf hij te kennen op geen

enkele wijze verstoord of ontzet te zijn geweest, noch op enige wijze minder bij bewustzijn was dan toen hij vóór de notaris zijn verklaring aflegde ; en ook, dat hij zozeer vrij van vrees was geweest, alsof hij door de handen van een of andere drager op de grond neergezet was geworden.

Daarom is deze vrome man, zelf ten volle overtuigd dat hij uit dat zo klaarblijkelijke gevaar op zo'n wonderlijke manier gered is geworden door de hulp van de Moeder Gods, op de eerstvolgende zondag na zijn gunstig afgelopen val, naar een zekere *augustijnenpater* gegaan, Eerwaarde Pater N. *Carpenteel*, die toen een sermoen voor het volk ging houden, en na hem het verhaal van [zijn] val met alle omstandigheden gedaan te hebben, vroeg hij hem het aan zijn toehoorders bekend te maken en hen aan te zetten om in soortgelijke noodgevallen de hulp in te roepen van de Maagd Maria van Hasselt. Wat die kloosterling dan ook deed.

*

Paragraaf VI : *Over hen die van verscheidene ziekten verlost werden*

Nummer 1

Een zekere echtgenote van een burger, eveneens in de stad Hasselt, werd door een buitengewone ziekte gegrepen in het jaar des Heren 1654 en die ziekte uitte zich in inwendige benauwdheid, ondragelijke kwellingen, bevingen in alle lichaamsdelen en knarsetanden. Deze aandoening duurde al drie jaar, met erge buitengewone en aanhoudende pijnen en zulke angsten, dat ze, zoals zij dacht, met geen pen te beschrijven waren. Ze had geen rust bij dag of bij nacht, gekweld als zij werd op vreselijke wijze door inwendige pijnen, en ze had ook geen eetlust.

Om toch een remedie te vinden, wendde zij zich tot ervaren dokters en nam ze zorgvuldig uitgekozen geneesmiddelen. Maar elke menselijke remedie haalde niets uit. Daarom besloot zij haar toevlucht te nemen tot de bovennatuurlijke. Ze ondernam diverse pelgrimstochten, naar het miraculeuze *Heilig Sacrament van Brussel*, naar de Moeder Gods van *Scherpenheuvel*, alsook die van *Kortenbos* en ze beoefende daar haar vrome devoties en deed er misoffers opdragen, maar het uur was nog niet gekomen waarop God besloten had zich over haar te ontfermen en de zieke vrouw ging ongetroost weer weg.

Toen dan het derde jaar van haar ziekte al lopende was, namelijk het jaar 1657 [*in marge* : In het jaar 1657], op de feestdag van de Geboorte van de Heilige Maria, was ze in de Hasseltse kapel binnen gestapt en had er een sermoen aanhoord, dat door één van onze paters *minderbroeders* gehouden werd. Hij beklemtoonde daarin de werking op wonderlijke, maar waarachtige wijzen van de bijstand van Gods Moeder, wanneer die in welke beproevingen dan ook aangeroepen wordt ; en hij beweerde ook dat niemand, die met liefde en gepaste devotie Haar bescherming zou inroepen, ongetroost van bij Haar zou weggaan. Hij voegde er nog aan toe dat velen dat vaak op deze plaats en vóór dit miraculeuze beeld van de [Heilige] Maagd ervaren hadden .

Het hart van de vrouw, dat door angst benauwd was, werd door het woord van de predikant bemoedigd en, toen ze een vroom vertrouwen opgevat had, smeekte ze de Moeder van barmhartigheid vanuit het diepste van haar hart, dat die zich zou verwaardigen haar, ellendige, met Hare gebruikelijke goedheid bij te staan. En ze voegde er nog aan toe dat ze twee grote kaarsen van witte was zou offeren vóór het miraculeuze beeld.

Nauwelijks had ze in gedachte deze belofte gedaan, of zij werd hevig veranderd in heel haar lichaam, en toen ze begreep dat dit teken er één ten goede was, bad zij : '*O Heilige Moeder Gods, laat niet toe dat ik uit deze heilige plaats ongetroost zou weggaan*' . En zie,

weldra begon een vloed van tranen, als uit kleine fonteinen, uit haar ogen te stromen en plotseling leek het ernaar alsof een zware steen van haar hart viel, en nadat alle pijn en bekoringsangst weggenomen en dank gezegd was aan de Moeder Gods, keerde zij gezond en in opgewektheid naar haar eigen woning terug. En in dankbare herinnering aan de ontvangen weldaad, offert ze tot op de huidige dag elke zaterdag een kaars vóór het miraculeuze beeld. in de kapel .

De hoger vermelde ziekte van die vrouw werd nog in dit jaar 1660, [*in marge* : In het jaar 1660, 24 februari] op de vierentwintigste dag van februari, door haar echtgenoot onder eed bevestigd in aanwezigheid van een notaris en vier getuigen. Zo heeft ook de vrouw zelf het verhaal van haar genezing verteld. En de echtgenoot voegde er aan toe dat de ellende zo intens was geweest, dat zijn vrouw hem ooit gezegd had dat ze op de ergste wijze in verleiding gebracht werd te wanhopen, maar dat ze, om niet te zondigen door eraan toe te geven, overeind gehouden werd door de overweging dat ze vroom hoopte door tussenkomst van de Moeder Gods eens barmhartig verlost te zullen worden, en ze voegde eraan toe : *‘Volgaarne zou ik mijn ganse leven willen vasten op water en brood, als mij de zekerheid van een dergelijke weldaad gegeven zou worden’*.

Ik heb hier de namen van deze twee echtgenoten niet weergegeven, omdat ze ook in de originele akte van de notaris niet vermeld staan; wellicht omdat die mensen bij anderen niet wilden bekend worden uit een gevoel van nederigheid; ze zijn overigens meer dan voldoende bekend bij de notaris en de bijgehaalde getuigen.

*

Nummer 2

Over een andere zieke vrouw die genezen werd

Het eerbare meisje Catharina van Hal, dochter van Willem, een burger van Hasselt, werd gedurende anderhalf jaar onophoudend ondermijnd door koorts en daarna door waterzucht, en ze kon niet door de veelvuldig toegepaste kunde van de artsen geholpen worden, ja, ze werd zelfs door de zeer ervaren heer , Heer Jan Weytens junior, als ongeneeslijk beschouwd en als een kind van de dood.

Door de mensen dus opgegeven, besloot ze haar hoop te richten op God en op de hulp van de Moeder Gods. En omdat zij één van die vier meisjes was waardoor het miraculeuze beeld van de kapel gewoonlijk gedragen werd tijdens de gebruikelijke plechtige processie, stelde zij een bijzonder vertrouwen in haar en richtte haar gedachten en haar hartsgevoelens op de Moeder van barmhartigheid, die in deze gewijde kapel met zulke devotie, en ook met veelvuldige vertroosting voor de bedrukten, vereerd wordt.

Toen zij in december 1659 tot dit schutsoord der ongelukkigen haar toevlucht nam, beloofde zij voor de Heilige Maagd een geschenk te brengen bij dit haar beeld. En deze belofte vervulde zij in januari van het lopende jaar 1660 toen zijzelf lijfelijk aanwezig was in de kapel.

Toen zij daar haar met zuchten vermengde vrome wensen in de maagdelijke oren van de Allerbarmhartigste Moeder beetje bij beetje liet insijpelen, [namelijk] dat zij een genezend herstel van haar zieke en opgegeven lijfje zou mogen ontvangen, gebeurde het dat de Moeder van barmhartigheid gehoor gaf aan het biddend [meisje]. In zoverre dat zij terstond een grote hoeveelheid water begon af te scheiden en die afscheiding bleef gedurende vijf of zes dagen aanhouden, zozeer, dat zij volledig ontlast werd van dit verderfelijke vocht dat haar, ongelukkige, naar de dood dreef. En onmiddellijk daarna verliet haar ook de koorts en ja zelfs herstelde ze volledig .

De weldaad van deze wonderbaarlijke genezing van een door een expert als ongeneeslijk opgegeven persoon schreef dit meisje *Catharina* toe aan de Hasseltse Moeder van barmhartigheid en van hoger vermeld relaas heeft zij in handen van een notaris en vóór getuigen een waarheidsgetuigenis met plechtige eed afgelegd, zoals ook de beide ouders van het meisje hebben gedaan op de tweeëntwintigste dag van februari van het lopende jaar. [*in marge* : In het jaar 1660, 22 februari].

*

Nummer 3

Over een andere eveneens zieke die genezen werd

De eerbare Dame *Clara Munters*, wettige echtgenote van de achtbare heer *Richard van Beverst*, schepen van de stad Hasselt, was in het jaar des Heren 1654, nadat de Lorreinen de omliggende streek van [ons] vaderland verwoest hadden, ernstig ziek geworden gedurende een periode van zestien weken en de geneesheer had, na aanwending van alle mogelijke geneesmiddelen, geen hoop meer voor haar genezing en haar leven.

Zij nam dus haar toevlucht tot de Moeder Gods in de vaak genoemde kapel, die men gewoon is met grote godvrucht te bezoeken ; zij stelde voor een bijzonder wijgeschenk te brengen naar het miraculeuze beeld, indien zij, in overeenstemming met haar verlangen, in haar vroegere gezondheid hersteld zou worden en met onwankelbaar geloof meende zij dat dit te gebeuren stond. Daarom veranderde zij van mening met betrekking tot het uitstellen [van haar gift] en vervroegde zij haar schenking ; zij zorgde ervoor spoedig te offeren wat zij vroeger besloten had en, als ze dan toch in de kapel was, stortte ze de vurigste gebeden tot de Allerheiligste Moeder Gods (om die gunst te verkrijgen). Terstond voelde zij zich beter en achteraf kreeg zij haar volledige gezondheid terug, zonder enige vroegere hulp van een dokter.

Die dame en haar echtgenoot geloofden vroom dat zij deze weldaad verkregen hadden door de verdiensten en de tussenkomst van de Heilige Maagd . Om zo'n schitterende herinnering aan de bescherming van Maria aan het nageslacht door te geven, heeft zij het voorgaande relaas op gelijke wijze vóór een notaris en getuigen onder eed afgelegd op de tweede dag van het lopende jaar 1660.

En bijgevolg, mij wendend tot de bescherming van diezelfde Heilige Maagd, zal ik met onze allerzaligste Serafijnse Vader *Franciscus* zeggen : Gegroet, Heilige Vrouw, Allerheiligste Koningin en Moeder Gods Maria, Gij die in eeuwigheid de door de Allerheiligste Hemelse Vader uitverkoren Maagd zijt , die hij gewijd heeft samen met Zijn Allerheiligste en Beminde Zoon en de Heilige Geest ; in U is en was de volheid van alle genade en alle goed. Gegroet, Gij [die] Zijn Paleis [zijt] ; gegroet, Zijn Tabernakel ; gegroet, Zijn Moeder, Heilige Moeder Gods, zacht en bevallig, bid voor ons tot de Koning die aan de dood overgeleverd werd, Uw allerzoetste Zoon, onze Heer *Jezus Christus*, opdat Hij door zijn allergenadigste zachtmoedigheid en door de kracht van Zijn Allerheiligste Menswording en Zijn o zo bittere dood ons onze zonden zou vergeven. Amen.

* * *

LIJST

**van hen die de uitdeling van grauwlaken aan de armen in de kapel
van de Heilige Maagd Maria gesticht en vermeerderd hebben**

Hendrik Strauven, eerste stichter;
Meester Herman Barbiers;
Servaas van Laureten, ontvanger van Zijne Doorluchtige Hoogheid;
Jan Cudders de oudere;
Eerwaarde Heer en Meester Jan Ghoermans, kapelmeester;
Eerwaarde Heer en Meester Conrard Verpenxsten, rector van de kapel;
Jacob Heckealers;
*Juffrouw Elisabeth van Roeckhoven, echtgenote van Meester Peter vander Heyden alias
Cuylen;*
Catharina Schelen, echtgenote van Meester Gerard Steuters;
Meester Hendrik Greven;
Jan Bossmans;
Gerard van Qochelen en Aleidis, zijn echtgenote;
Catharina Rummers;
Beatrijs Hechealers ;
Joris Carriders en Elisabeth Everts, zijn echtgenote;
Jan Cudders de jongere;
Meester Peter van Nytsem;
Bartholomeüs Breenens;
Jan Eyben;
Elisabeth Vos alias Vrancken;
Margriet Squaden;
Eerwaarde Heer en Meester Maarten Claes alias van Nytsem;
Heer Melchior van Laureten, ontvanger van Zijne Doorluchtige Hoogheid;
Filips Munters;
Eerwaarde Heer en Magister Peter Tittelmans;
Anna van Groetenrock alias Vestgiens;
Joanna Vanden Hove;
Joanna Ziegers;
Hendrik van Beverst;
Barbara van Nytsem;
Jan Desemaels;
Eerwaarde Heer en Meester Jan Paesmans;
Eerwaarde Heer en Meester Andries Alen, rector van de school;
Catharina, de echtgenote van Tilman Gielis;
Antoon Houbraecken;
Catharina Ramaechers;
Niklaas van Oppey ;
Theodora Cauten;
Joanna van Millen;
Jan Houwen;
Gijsbrecht Penxsten;
Jan Oyen;
Peter Berden;
Jan Caters;
Denijs Meynen;
Joanna Schuirmans;

Catharina Hamers;
Augustijn van Hilst;
Beatrijs Eyben;
Meester Jan Hoelen;
Meester Gerard Stoeps en Anna Bormans, zijn echtgenote;
Eerwaarde Heer en Magister Dirk Nuelens;
Meester Jordaan van Herck;
Joanna Messelmans ;
Eerwaarde Heer en Meester Jan Slegers;
Anna Paesmans;
Maria Brants;
Benjamin Nielis;
De Edele en Hooggeboren Heren Steven en Filips de Geloës, stichters van [de uitdeling van]
wollen en linnen stoffen en van houten schoeisels op 24 februari van het jaar 1587 ;
Meester Godfried Smeets;
Ida Broechmans;
Tilman Bisschopps;
Mechtildis Schoeffs;
Niklaas Haegels en Ida Duyffkens, zijn echtgenote;
Peter Wynrocx;
Meester Willem Neven en Sara, zijn echtgenote;
Meester Conrard Berden, oud-burgemeester;
Meester Jan Vossius;
Denijs vander Ryst;
Eerwaarde Heer en Meester Bartholomeüs Cauten;
Anna Blasen;
Niklaas Ziegers;
Arnold Roeben;
Catharina Loesen;
Peter Laenen en zijn echtgenote;
Jan Nevius;
Maarten van Url ;
Eerwaarde Heer en Meester Jan Hechtermans, rector van de kapel;
Meester Walter Wynrocx, zoon ven Peter;
Peter Poups;
Heer Herman van Gelre, ontvanger van Zijne Doorluchtige Hoogheid, syndicus van de
Hasseltse minderbroeders;
Eerbare [Heer] Maarten Alen, koopman te Antwerpen;

Dit zijn de mannen van barmhartigheid die op de dag van het Laatste Oordeel de zeer zoete uitnodiging van de Heiland zullen horen: *Komt, gezegenden van mijn Vader, neemt bezit van het rijk dat vanaf de aanvang van de wereld voor u bereid is. Om welke verdienste? Ik was naakt, zei hij, en gij hebt mij gekleed.*

* * *

LIJST

van de overleden medebroeders [uit de broederschap] vanaf het jaar

des Heren 1535 tot nu

Vooreerst de namen van de Priesters:

Eerwaarde Heer en Meester Jan Goermans, kapelmeester;
Eerwaarde Heer en Meester Conrard Verpenxsten, rector van de kapel;
Eerwaarde Heer en Meester Melchior Coecx;
Eerwaarde Heer en Meester Arnold Beerts;
Eerwaarde Heer en Meester Willem Maechs;
Eerwaarde Heer en Meester Michiel Lorendops ;
Eerwaarde Heer en Meester Gijsbrecht vander Laemen;
Eerwaarde Heer en Meester Jan Weyens;
Eerwaarde Heer en Meester Jan Paesmans, rector van de kapel;
Eerwaarde Heer en Meester Peter Oppeyn, kapelmeester;
Eerwaarde Heer en Meester Hendrik van Heynsbergh;
Eerwaarde Heer en Meester Dirk Neulens;
Eerwaarde Heer en Meester Michiel Duyffkens, kanunnik van Kortrijk;
Eerwaarde Heer en Meester Jan Slegers;
Eerwaarde Heer en Meester Arnold Mols;
Eerwaarde Heer en Meester Niklaas Munters, pater te Tongerlo en pastoor te Orp-le-Grand;
*Eerwaarde Heer en Meester Hendrik Duyffkens, kanunnik van Sint-Pieters in Kortesseem en
pastoor van deze stad;*
Eerwaarde Heer en Meester Jan Nicols;
Eerwaarde Heer en Meester Bartholomeüs Cauten;
Eerwaarde Heer en Meester Antoon Saenen, pastoor in Wust-Herck [Herk-de-Stad];
Eerwaarde Heer en Meester Gielis van Zengelbeeck, pator van het begijnhof;
*Eerwaarde Heer Constantijn van Laureten, kanunnik van Sint-Pieters te Kortesseem en
herinrichter van de processie;*
*Eerwaarde Heer en Meester Jan Hechtermans, rector van de kapel en pastoor te
Wimmertingen;*
Eerwaarde Heer en Meester Dirk Luers;
Eerwaarde Heer en Meester Robrecht Prys;
*Eerwaarde Heer en Meester Jan Frederici, pastoor en deken der Christenheid in het district
Hasselt.*

*

LIJST

van de overleden klerken

Joost Kangieters;
Meester Hendrik Zuenen;
Arnold Tittelmans;
Gerard van Melbeeck;
Daniel Cuypers;
Antoon Laenen;
Meester Jan vander Laeck;

Arnold Hentgiens;
Hendrik Squaden;
Hendrik Strauven, stichter van het aan de armen uit te delen grauwlaken;
Lodewijk Heleven;
Meester Willem Gortiers;
Meester Herman Barbiers;
Huibrecht van Ryckel;
Jan van Widoye;
Jan Maechs ;
Meester Jan Jaupen, stadssecretaris;
Willem van Rummen;
Hendrik Vrancken;
Lambrecht Heyleven;
Jan Bartholomei;
Eustachius Buyens;
Magister Peter Cuylen;
Arnold van Groetenrock;
Wrnold van Gennick;
Jan Cudders de oudere;
Tilman van Hilst;
Lambrecht Custyns;
Lenaert vanden Weyer;
Jan Plattynmaecker;
Lenaert Klampart;
Arnold Squaden;
Sebastiaan de organist;
Niklaas der Coeck [de Kok];
Paul der Timmerman [de timmerman];
Hendrik van Kaerst;
Jan van Kuylen;
Arnold Pattynmaeckers;
Meester Willem Eyben;
Huibrecht van Elsrack;
Meester Robrecht Stauten;
Michiel Coecx;
Dirk Weyens;
Tilman Cannars;
Hendrik Lorendops;
Jeroen de Vilter;
Meester Arnold Maes;
Jan Clercx;
Gerard van Elsrack, kapelmeester;
Niklaas van Elsrack alias van Ryckel;
Gerard Squaden;
Jan Eyben;
Meester Michiel Lorendops;
Peter Portmans;
Willem Schoeffs, kapelmeester;
Servaas Cauten;
Maechs, Hendrik;

Meester Peter van Nystem;
Meester Servaas van Swennen , kapelmeester;
Meester Melchior van Laureten, ontvanger van Zijne Doorluchtige Hoogheid;
Matthias Melderts, schepen van de stad;
Jan Otten alias vander Leven;
Willem Coecx;
Zeger van Laureten;
Hendrik van Eyseren;
Dirk van Millen;
Meester Jan Hoelen;
Lenaert Pylmans;
Jan Houwen;
Meester Lambrecht Maes;
Arnold Munters;
Joris Rombouts;
Hendrik Munters;
Hendrik Swennen;
Peter Otten;
Tilman van Oppeyn;
Arnold Squaden;
Meester Maarten Huygevort;
Corneel Lantmeters;
Meester Gerard Stoeps;
Meester Jordaan van Herck;
Niklaas de Vilter;
Peter Matthys ;
Denijs van Caulil, schepen van de stad;
Mattheüs Prys, kapelmeester;
Arnold Henricx;
Jan van Elsrack, zoon van Gerard;
Tilman Sloets;
Meester Peter Roubergen;
Jan Schoeffkens;
Frans Fleron;
Meester Frans Loyens;
Jan Rombouts de oudere;
Gielis Winters;
Matthias vanden Dael, organist van de kapel;
Jan Haywegen;
Peter Houwen;
Matthias vander Boickt;
Jan Pylmans;
Meester Eustachius Houwen, schepen van het Hooggerechtshof van Vliermaal en van deze stad;
Meester Herman vander Ryst;
Maarten van Vinckenroye;
Jan Lantmans;
De Edele en Hooggeboren Heer Steven de Geloës, tijdelijke Heer van Beverst;
Rombout Kips;
Jan van Hilst;

Meester Jan Smeets;
Gerard Fleron;
Gerard van Caulil, schepen van de stad;
Jan Rombouts de jongere;
Niklaas Ziegers;
Michiel Heytmeyers;
Jan van Millen, zoon van Melchior;
Jeroen Munters, kapelmeester;
Jan Winters, secretaris te Kermt;
Corneel Jaeckers, oud-burgemeester;
Peter Haywegen, opperbevelhebber van een legioen van de wacht van Zijne Katholieke
Majesteit;
Hendrik vanden Hove;
Jan van Millen zoon van Jaspar;
Jan Heymeyers, schepen van de stad;
Meester Jan van Heymissen, organist van de kapel;
Arnold van Elsrack, stadssecretaris;
Arnold Schoupen de oudere;
Niklaas Ziegers;
De Roemrijke Heer Balthasar van Hilst, schepen van het Hooggerechtshof van Vliermaal en
kapelmeester;
Hooggeboren Heer Willem vander Hoveycken, tijdelijke Heer van Honsocht;
Meester Gielis van Vinckenroye, twaalfman en oud-burgemeester;
Jan Brants;
Antoon Alen;
Meester Gerard Moers .